

ŠUBERTINĚ

ŠUBERTIN

PRINT JA
Kaišiadorys, 2011

UDK 947.45.083
Šu-02

Sudar , rinko prisiminimus, nuotraukas ir archyvin medžiag
pateik

Ina Steponaityt

Redagavo

Saliamona erniauskait

© Ina Steponaityt , 2011

ISBN 978-609-445-063-1

Turinys

I. žanga.....	4
II. K stu io apygarda.....	6
III. Šubertin	11
IV. Taurag s kov ir kan i muziejus.....	21
V. Laisv s kovotoj prisiminimai:	
Pasakoja Ona Lešinskait -Švedien - <i>Akacija</i>	33
Pasakoja Ona Vaitkut -Ma iulien - <i>Valentina</i>	40
Pasakoja Albina Liutkut -Matevi ien - <i>Vilija</i>	45
Apie Iren Martinkut - <i>Egl</i>	46
Pasakoja Pranas Rindokas - <i>J rininkas</i>	48
Pasakoja Juozas Merkelis.....	54
Pasakoja Jonas Šeputis - <i>Naktis</i>	58
Pasakoja Jonas Laurinskas - <i>Migla, Audra</i>	61
Pasakoja Jonas Nuobaras - <i>Lyras</i>	67
Pasakoja Jonas Jacikas - <i>Dr sutis</i>	72
Pasakoja Jonas Stegvilas - <i>Tigras</i>	77
VI. Priedai	95
VII. Panaudotos literat ros s rašas.....	143

Žanga

Partizaninis judėjimas Lietuvoje buvo tarsi liudijimas visam pasauliui, kad lietuviai nepasiduoda okupantams ir kovoja dėl tautos laisvės. Partizanai, nors ir žinodami, kad soviet armijos nenugalės, kovojo, aukojosi negaildami jėgų ir gyvybės. Jų ryžtas žadino laisvės siekimas ir vienybė. Partizaninis judėjimas rėmė daugumą žmonių, ypač kaimo. Be jų paramos ši nelygi kova nebūtų taip ilgai išsilaikiusi. Antroji bolševikų okupacija visiškai sujaukė, sugriovė žmonių gyvenimus. Buvo suimami jauni ir seni, tremiami, žudomi, kankinami, kas labai atitolino vienus nuo kitų. Aukštas ir atsakingas pareigas užimantys ekistai gerai apgalvodavo ir pasiruošdavo gyventojams su mimams. Prasti kalėjimai buvo pertvarkyti pagal NKVD standartus žiauriais kankinimo ir kalinimo staigais. Dabartiniiais laikais šie skausmingi statiniai tapo sovietinio genocido paminklais.

Tauragės mieste buvusi NKVD (MGB) bastinė šiuo metu daugeliui žinoma Šubertinės vardu. Tai trijų aukštų mūrinis pastatas Prezidento gatvėje Nr. 38. Saugumiečiai jame buvo sėdėję 1944-1954 m. Čia buvo rengtos kalinimo kameros bei tardymo kambariai. Apie tragišką šio pastato praeitį galima sužinoti čia pat rengtame Kovos ir kankinimo istorijos muziejuje. Jo stenduose gausu Tauragės krašto tremtinių arba jų giminaičių išsaugotų vertingų eksponatų bei rašytinių prisiminimų.

Šios knygos pagrindą sudaro Tauragės Šubertinės istorija ir Tauragės krašto Laisvės kovotojų prisiminimai. Partizaninės kovos istorinius faktus stengiausi pateikti glaustai, kad jie būtų skaitytojams būtų lengviau suvokti minėto laikotarpio tragiškas pasekmes žmonių gyvenimams. Prisiminimai surinkti iš asmenų, 1944-1954 m. suimtų ir kalintų Šubertinėje, o šiuo metu gyvenančių Tauragės rajone. Kai kurių pasakotojų prisiminimai papildė vieni kitus, sudarė galimybę vairiapusiškesniam liksimo broliui vertinimui. Todėl knygoje skaitytojams pateikti ir

keleto šiuo metu ne Tauragje gyvenančių asmenų partizaninio gyvenimo faktai. Galima būtų, kad dėl informacijos stokos ne visi pagerbti ir paminėti. Suprantu ir tuos, kurie jau nebenaudojo net mintimis sugrąžinti savo gyvenimo tragiškus metus. Surinkta dokumentinė medžiaga iš vairių fondų ir nuotraukos iš asmeninių archyvų puikiai papildo ir sukonkretina aprašomus vykius.

Reiškiu pagarbą ir padėką už geranorišką pagalbą renkantiems Laisvės kovotojų prisiminimus ateities istorijai: Onai Lešinskaitei-Švedienei, Albinai Liutkutei-Matevičienei, Onai Vaitkutei-Mačiulienai, Pranui Rindokui, Juozui Merkeliui, Jonui Šepučiui, Jonui Jacikui, Jonui Stegvilui.

Dėkoju:

- Tauragės rajono savivaldybei už suteiktą finansinę paramą;
- Tauragės tremtinių ir politinių kalinių skyriaus pirmininkui A. Stankui už finansinę paramą.
- Tauragės tremtinių ir politinių kalinių skyriaus garbės pirmininkui Pranui Rindokui už pagalbą ieškant finansinės paramos;
- Kovirkančių muziejaus muziejininkei Zitai Knauskienei už informacinę pagalbą susipažįstant su muziejaus ekspozicija.

Nuoširdžiai atsiprašau už šiuos klaidas ar netikslumus.

Sudarytoja Ina Steponaitytė

K stu io apygarda

1944-1953 m. laikotarpis - vienas tragiškiausi Lietuvos istorijoje. Antrosios soviet okupacijos pradžioje žmonės rinkosi vien iš trijų kelių. Mažuma - talkino okupantams. Didžioji gyventojų dalis palaikė nepriklausomybę, laukė išvadavimo iš Vakarų, nerizikuodami savo gyvybe. Trečioji grupė - aktyviai priešinosi komunistų vergovei.

Daugelis vyrų tuo metu Lietuvoje slapstėsi. Naktis jie praleisdavo artimiausiuose miškuose, o pasibaigus enkavedistų apsiausimui ir kratoms grąždavo namus. Be to, dauguma jaunų ir pajėgių vyrų buvo apsisprendę neiti okupacinėms kariuomenėms, o naudojant smurtą - priešintis.

1944 m. liepos-rugpjūčio mėn. Lietuvoje prasidėjo partizaninis judėjimas. **Partizanai - tai slaptai veikusi savanorių organizacija, kurios tikslas buvo atkurti nepriklausomą ir demokratinę Lietuvos Respubliką, o kovos priemonės - karinis ir politinis veikimas.** Partizaniniai kovų reikalingumui, atsiradimui ir pirmuosius veiksmus nulėmė trys svarbiausios okupantų politikos kryptys:

- su mimais neaiškiais ir nenuspėjamais motyvais;
- visuotinis rusų kariškių plėšikavimas, kelių pavojų žmonėms saugumui ir gyvybei;
- 1944 m. liepos 26 d. vyrų mobilizacija sovietinėms kariuomenėms, palietusi visus Lietuvos gyventojų sluoksnius...

Lietuvos gyventojų sluoksnius ir privertė tautkenti.

Pradžioje būrėsi neorganizuotos, nepriklausančios stambesniems junginiams grupės, todėl neišvengta ir stichiški veiksmai miškuose žmonėms, jo ir išbaimins ar avantiurizmo, tik dariesi, kad jau po vienos kitos savaitės grįš su pergale. Neilgai trukus jie nusivylė ir neištvėrė nuolatinių tampos grąždavimų namus. Tapo bėtinybe telktis organizuotoms būriams ir išsirinkti kuo autoritetingesnius ir labiausiai patyrusius vadus. Steigėsi partizanų apygardos, buvo derinami kovos veiksmai, nustatomos veiklos ribos.

Pagrindiniai partizan uždaviniai buvo:

- priešintis su mimams;
- išaiškinti priešo agentus ir juos likviduoti;
- stabdyti okupant pl šikavimus;
- vadovauti gyventoj elgsenai okupant atžvilgiu;
- gelb ti suimtus žmones.

Partizan kovos Lietuvoje dažniausiai skirstomos tris etapas:

1944 m. pabaiga - 1946 m. pavasaris, kai daugelyje Lietuvos viet spontaniškai k r si partizan b riai. Jie nevang atvir kautyni , bet patirdavo ir akivaizdži nuostoli . Didel param jiems teik gyventojai.

1946 m. pavasaris - 194S m. pabaiga (aktyvi ir gerai organizuota kova su okupantais ir vietiniais sovietinio režimo šalininkais). B tent šiuo laikotarpiu (1946 m. ruden), Taurag s, Raseini apskrityse, Jurbarke, iš dalies Kauno, K daini , Šiauli apskrityse buvo kurta **Jungtin K stu io apygarda (JKA), nuo 1948 m. - K stu io apygarda (KA).**

JKA sik r v liau nei Piet Lietuvos ir Aukštaitijos junginiai, kadangi Žemaitijos rezistencija tur jo sav bruož . Pirmiausia, tam tak dar ia ilgai išsilaik s frontas (beveik iki 1944 m. pabaigos). Teritorija buvo tapusi pafront s zona, kurioje veik karo lauko tvarka, tai buvo ypa nepalanku pasipriešinimui, nes valdžia buvo sutelkta kariški rankose. Tuo metu Taurag s apskritis priklaus LLA (Lietuvos laisv s armija) Šiauli apygardai ir vienijo 1400-4500 ginkluot kari . Partizanai vykd gerai organizuotas operacijas, ta iau nuo 1945 m. b ri aktyvumas pastebimai keit si.

Jau 1945 m. buvo išbandyti vair s strukt ros variantai - suformuotos V g l s, Žebenkšties, Lydžio, Trij Lelij rinktin s, buvo bandoma iš j kurti Vy io bei Žaibo apygardas. Ta iau tik susirinkus trij rinktini vadams (1946 m. ruden) pavyko galutinai susitarti ir kurti **Jungtin K stu io apygard (JKA)**. JKA buvo kurta 1946 m. rugs jo 12 d. iš Taurag s,

Raseini , Jurbarko, Šiauli , Jonišķio, iš dalies K daini ir Kauno apskrityse veikusi partizan jungini . Apygardos vadu buvo išrinktas Juozas Kasperavi ius - *Visvydas*. 1948 m. JKA reorganizuota **K stu io apygard** (KA). Pradžioje apygard jo net 6 rinktin s, ta iau, 1948 m. balandžio m n. k rus Prisik limo apygard , liko 3: Butegeidžio (anks iau vadinosi

Juozas Kasperavičius -
Visvydas

Paskutin Jono Žemai io
- *Tylius* - *Vytauto*
nuotrauka KGB kal jime.

Lydžio, Aukuro), Birut s (anks iau vadinosi Žebenkšties, Šerno, Savanorio, Knygnešio) ir Vaidoto (anks iau - Žal io, Naro). 1947 m., žuvus J. Kasperavi iui, KA vadu paskirtas Jonas Žemaitis - *Tylius* (v liau *Vytautas*), v liau j s J ros srities vado pareigas. 1949 m. vasario 16 d. J. Žemaitis buvo išrinktas Vyriausiuoju partizan vadu Lietuvoje ir jam suteiktas Generolo laipsnis.

KA tapo stipriausia Vakar Lietuvoje, visiškai atitinkanti ginkluoto partizaninio karo s lygas.

Kuriantis šiam junginiui jau buvo aiškios nuostatos:

- kariška drausm ;
- bet kokios legalizacijos draudimas, nes tai leido išvengti išdavys i ;
- ypatingas d mesys partizaninei spaudai ir propagandai.

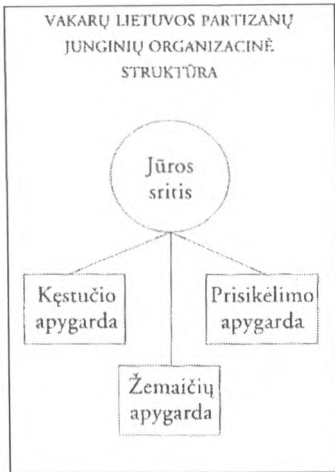
Tuo metu KA buvo geriausiai organizuota pagrindin veikla. Štabo bunkeryje buvo ne tik radijo ryši ranga, bet ir spaustuv , vair s blankai, neužpildyti pasai, apie septyniasdešimt antspaud ir didel gink-

luot s atsarga. Ta iau nepaisant griežtos drausm s, apygarda išsiskyr demokratin mis nuostatomis. Visi sprendimai b davo priimami tik nuodugniai apsvars ius, išklausius vis nuomoni ir jas gerbiant.

K stu io apygardos partizanai (iš dešin s):
Vladas Mišeikis - *Tarzanas*, Andrius Kmita - *Aidas*, Jonas Paliokas
(tikroji pavard Juozaitis) ir Edmundas Kmita - *Evaldas*.

Nuo 1948 m. Žemaitijoje veik trys partizan apygardos: K stu io, Žemai i ir Prisik limo. Stipriausia Vakar Lietuvos srities apygarda buvo K stu io. J. Žemai io iniciatyva 1948 m. geguž s 5 d. buvo kurta Vakar Lietuvos-J ros sritis, kuriai taip pat vadovavo J. Žemaitis.

mis, kai kurie - pavieniui. Ginkluota kova neišvengiamai jo pabaigė, užleisdama vietą nesmurtiniam pagrindinei organizacijai ir jaunimo būrėliams veikimui: laikraštėliams ar atsišaukimų platinimui, vėliavų iškilimams, tautiniams ar religiniams švenčių paminėjimais. Partizaninis pasipriešinimas tartum grįžo pradži, kai kovon stovė pavieniai asmenys ar grupės neorganizuotai kovotojai.

Toliau aprašyta Šubertinų istorija - tai Kęstučio apygardos partizaninio judėjimo tragiškas tęsinys, tarsi naujas Tauragės krašto patriotų gyvenimo ir kankinimo etapas.

1949-1953 m. - paskutiniu partizanų kovos laikotarpiu - partizanų pasipriešinimas m. silpnėti, labai sumažėjo patyrusių vadovų, nes daugelis jų žuvo kautynėse arba susisprogdindavo slėptuvėse. Kaimus užplėdo okupantų kariuomenės daliniai ir sribai. Pagausio besislapstanti, nuo tremties pabėgusi žmonija. Reikėjo saugotis, kad partizanai būtų nepatekt provokatoriai. Lietuvoje buvo likęs vos pora šimtų partizanų. Jie slapstėsi mažomis grupelėmis,

ŠUBERTIN

Pastatas, esantis Prezidento g. Nr. 38 iki šiol daugelio vadinamas Šubertin s vardu. Ypa pagyvenusi ir nukent jusi nuo sovietini okupant tauragiški tarpe. Pokaryje Šubertin daugeliui buvo siaub kelianti vieta, nes ia buvo sik r s Taurag s saugumas - KGB. Pastato pavadinimas kil s iš jo savininko Šuberto pavard s.

Ottas Šubertas (1892-1983) buvo pakankamai turtingas tauragiškis stalius. 1936 m. jis pasistat nam vienoje iš gra žiausi Taurag je - prezidento Smetonos gatv je (anks iau buvusi Vokie i). Pastatas buvo sp dingas: pustre io aukšto, su erdviu r siu, kuriame savininkas buvo sireng s dirbtuves, o viršutiniuose aukštuose - gyvenam sias patalpas.

1939-1940 m. Soviet s jungai okupavus Lietuv , Šuber to namas buvo nacionalizuotas. Savininkams teko išsikraustyti, o 1941 m. išvis palikti Taurag . Šeima pasitrauk Vokietij . 1943 m. Šubertai dar gr žo, bet 1944-siais, prasid jus antrajai soviet okupacijai, v l buvo priversti išvykti. Pastatas v l tapo NKVD b stine. ia sik r saugumie iai j pavert NKVD tardymo kal jimu.

1940 m. rugs jo m n. Vidaus reikal liaudies komisariat as (NKVD, MGB, KGB) per m 11 Lietuvoje buvusi kal jim ir jie atsid r bendrojoje Soviet S jungos kal jim sistemoje. Dauguma Lietuvoje suimt žmoni , bent jau 1940 m., tebebuvo laikomi vietos kal jimuose, bet patys kal jimai jau pertvarkyti pagal NKVD standartus. Juose kalini laikymo s - lygos buvo baisios. Stengiantis nusl pti, kad suimtieji slapta kankinami, kameros paprastai b davo rengiamos MGB skyri r siuose. Šaltose, dr gnose, sausakimšai kalini prigr stose kameroose tr kdavo oro. Nepriklausomoje Lietuvoje statytuose kal jimuose didindami s lygin viet skai i ar kitaip prastindami kalini laikymo s lygas, enkavedistai siek juos psichiškai ir fiziškai palaužti. Vienu iš toki vidaus kal jim ir tapo Šubertui

priklaus s namas, neilgai trukus žmoni pavadintas Šubertine.

Viršutiniai aukštai buvo naudojami tardymams, o r syje veik trumpalaikis saugumo kal jimas su kameromis, vidury esan iu sargybos holu ir po laiptais rengtu karceriu. 1940 - 1941 m. buvo dvylika kamer , v liau devynios, moter - viena (žr. Priedas Nr. 1). Talpumas - apie šimtas kalini . Nors pagal norm vienam kaliniui priklaus 2,5 kv. metro ploto, ta iau Taurag s Šubertin je j buvo laikoma vos ne dvigubai daugiau. Okupantai nekreip d mesio statymo nuorodas per por par pateikti kaltinimus arba sulaikyt j paleisti. Dauguma suimt j buvo kaltinami pagal RSFSR baudžiamojo kodekso 58 str. „Už kontrrevoliucinius nusikaltimus“. Nemaža dalis areštuot j buvo pralaikomi po keliasdešimt par ar daugiau nepateikus joki kaltinim . B davo, kad iki pus s met , o kai kurie taip ir neišvysdavo laisv s. Jei išeidavo, tai dauguma suluošinti, invalidai.

Kuriant teroro akt , buv kal jim tarnautojai buvo kei iami naujais, dažniausiai atvykusiais iš Soviet S jungos, jau apmokytais instruktori arba baig spec. kursus Maskvoje. Pirmiausia b davo paskiriami kal jim viršininkai ir pava-duotojai. Taurag s apskr. MGB sk. viršininkas buvo Lapinas, o Taurag s Šubertin s viršininku paskirtas Veršilovas. Tardy-tojai: Pe iulis (dirbo ir vert ju), Karpovas, Mik nas, Trakto-vas, Fogelmanas, Pa itajėvas, papulkininkis Lapinas, mjr. Te-riochinas, kpt. Biško, Stiopinas. Vert jai: Popovas, Brazys, Staniulevi ius.

Suimt j „priimamasis“ buvo budin i j priži r toj kambaryje, viršutiniuose aukštuose. ia vykdavo krata, sag išpjaustymas iš švark bei kišeni . Nusileidus r s , mat si vos apšviestas platokas koridorius ir iš abiej pusi kameros. Durys apkaustytos geležimi, jose taisytas atidaromas langelis (akut) - steb ti kaliniams. Kameros buvo nev dinamos - dviej metr plo io ir keturi metr ilgio. Palub je matyti elektros lemput . Vienu pakraš iu apie vieno metro plo io takas, visa kita užima iš

lent sukalti gultai. Dažnai dviej aukšt . Kai kurie kaliniai d l vietos stokos gul davo ir po jais. Langai kameroje buvo užkalti storomis metalin mis grotomis. Juos buvo galima pasiekti tik pasilipus ant gult , ta iau matydavosi tik išbetonuota duob , nes kameros buvo r syje. Sl g sunkus, dvokiantis, pripl k s kameros oras.

prasta dienotvark : „kelt“ - šešt valand sumirksi vie-la apipinta elektros lemput , deganti ištis par , kartais dar pasigirsta beldimas raktais duris. Toliau seka ruoša. Nors ant „parašos“ buvo užmetamas skuduras, o „gamtiškus reikalus“ kaliniai stengdavosi atlikti per pasivaikš iojimus, didžiulis skar-dinis indas skleid nepaken iamai šleikštu tvaik . Kalinius rytais išvesdavo kiem , kuris buvo aptvertas aukšta lent tvora, virš jos matyti spygliuot viel raizginys. ia pat buvo steb jimo punktas, išviet s, šulinys (žr. Priedas Nr. 2). Dien gul ti draudžiama. Galima tik vaikš ioti arba s d ti, bet jokiu b du nesiremiant sien . Komanda „gult“ - vienuolikt valand vakaro keliskart sumirksi elektros lemput . S lygos buvo tiesiog idealiai pritaikytos žmoni naikinimui, psichologin ms ir fizin ms kan ioms.

Šubertin s kaliniai dažnai nukent davo nuo moters pri-ži r tojos, vadinamos „lapute“, pasal , nes tyliai pris linusi prie dur akut s ji dažnai pasteb davo taisykli pažeidimus, už kuriuos tekdavo skaudžiai atsakyti kan iomis karceryje. Priži r tojai vyrai nesiiimdavo toki gudrybi .

Siuntini perduoti nebuvo galima, bent jau tardomiems, kuriems „dar nebaigta byla“. To priežastis - „nesi geras“ tardy-tojui, užsispyr s, nenori bendrauti, gadini jo nervus ir sveikat . Dažniausiai pro langel buvo metami tik baltiniai pasikeitimui. Iš to suimtieji gal davo sužinoti, kad aplank saviškiai. Kartais marškini si l se jie rasdavo si tus raštelius. K jau bešnek ti apie maitinim . Pusry iams - pus litro karšto vandens, kurio tur davo užtekti ir apsiprausti, šimtas penkiasdešimt gram duonos, pietums - pus litro sriubos, kartais ir sur gusios, netgi

su kirminais, du šimtai gram duonos, vakarienei - šimtas-šimtas penkiasdešimt gram duonos ir keli šaukštai košės, o kartais ta pati piet sriuba, tik jau stipriai atskiesta. Nors ir labai retai iš nam gautu maistu kaliniai dalindavosi po lygiai, bet ir tas atrod sumaitotas priži rtojų, bijojusi, kad jame neb t užsl pt draudžiam laišk ar kit daikt . Nors ir paskiri k s-niai, bet kaliniams tai b davo tikra puota ir laikoma vis bendra nuosavybe.

Šubertin gars jo kankintoj žiaurumu. Kankinimai e-kistams nebuvo vien tik informacijos išgavimo b das. Daugelis iš Soviet S jungos atsi st tardytojų tur jo kankinimo patirt, žmoni kan ios jiems keldavo patologin pasitenkinim . Kankinimai vykdavo vairiausiai b dais. Tardydavo dažniausiai naktimis. Egzekucija prasid davo apie dvidešimt tre i valand ir trukdavo iki penktos-šeštos valandos ryto. Tai irgi buvo vienas iš kankinimo b d, nes dien kameroje miegoti b davo draudžiama. Už menkiausi „prasižengim“ bausdavo karceriu.

Iškvietimas tardymui prasid davo išgirdus „na bukvu...“. Kalinys tur davo atsiliepti, pasisakyti savo pavard, tuomet b davo vedamas tardyti. Einant rankas reik davo laikyti už nu-garos, dairytis negalima, o sutikus kit vedam kalin sustoti ir nusigr žti sien, kad neperduot vieni kitiems koki nors žini, nors ir žvilgsniu. Tardytojai ir vert jai dirbdavo pamainomis. Kiekvienas tur jo susik r s sav „sistem ir b dus“. Pav., sadizmu pasižym jusio Taurag s saugumo viršininko papulkininkio Lapino pirmoji „proced ra“ - spyris tardomajam batais blauzdikaulius. Manoma, jis buvo specialiai prie j prisikal s metalines plokšteles, jog vienu sm giu prakirst iki kraujo ir sukelt kuo didesn skausm. Jo stalo stal iuje buvo prid ta vadinam j „banan“. Jais daužydavo kaliniams per galvas, kol šie apsvaigdavo ir nugri davo. Po to sek davo maža pertrauka ir v l „proced ra“ prasid davo iš naujo. Visa tai buvo atliekama jo s naus, jaunesniojo leitenanto akivaizdoje, tartum gyvas pavyzdys, kaip reikia darbuotis. Tardymo skyriaus viršininkas

kapitonas Bernasovas sodindavo ant paio k d s krašto. B -
davo atvej , kai tokia poza tekdavo kaliniams išs d ti net
kelias paras. Ukrainie io kapitono tardytojo Michailo Biško
m gstamiausias „pasveikinimas“ - spyris dešine koja kr tin ,
veid ar galv , nors to buvo vengiama d l akivaizdži rodyt
apie neleistin elges su kaliniais. Dar kiti versdavo stov ti
išk lus rankas, joms mus svirti, b davo užkišama liniuot tarp
rank ir sprando, tardomieji mušami gumine žarna ar kabeliu.
Netekusius s mon s juos apipildavo vandeniu ir kankinimai
t sdavosi toliau. Yra liudinink , menan i , kad kalinius (kiš-
davo metalin d ž ir spausdami iš viršaus, laikydavo va-
land ar daugiau. Tardytojai keisdavosi, o kaliniai prival jo
s d ti, nejud ti, nemiegoti, atsakin ti tuos pa ius klausimus,
prisipažinti ir, žinoma, pasakoti, k žino apie kitus, esan ius
laisv je. Fiziškai sužalotas žmogus, prarad s sveik nuovok ,
b davo nebe toks atsparus psichologiniam spaudimui. Palaužto
asmens parodymai buvo žymiai vertingesni, bet ir tokiomis
s lygomis liko s moningai nusl pto informacijos.

Ypa tragiškas b davo moter likimas. Sunku net si-
vaizduoti, kas j lauk tarp sovietini sadist : išniekintos, dras-
komi r bai, ty iojamasi. Kalini atmintyje išliko kruvini laip-
tai, kartais ant j matydavosi odos gabal , nupl št raunat
plaukus. Yra ma iusi jaunos merginos k n , pamest kieme
su nupl šta galvos oda. Maryt s Jancevi i t s-M lynauskien s
pasakojimu, savo sesers Bronislavos, išbuvusios Šubertine je
pus met , ji iškart neatpažinusi. Drabužiai buvo visai sudras-
kyti, plaukai supelij , pilni ut li ... Tardym metu plaukai nebu-
vo kerpami, kad b t už ko t syti, sukelian žmogui kuo dides-
nes kan ias ir tik pasibaigus egzekucijoms, paskelbus nuosprend
d , kaliniai buvo nuskutami. Vienintel susisieki mo priemon
tarp kalini buvo Morz s ab c l . Tik taip jie gal davo susikal-
b ti su kalinamais gretimose kamerose. Tiko ir akmenukai, ir
šaukštas ar saga. Ta iau pagavus naudojantis tokiais „kal iais“,
uždarydavo trims-penkioms paroms karcer . Tai labai ankšta

patalpa r syje po laiptais, kur tebuvo betoninis gultas. Vienintel apšvietimo priemon - silpna elektros lemput , apipinta laidais. J kaliniai vadindavo „smilkiny ia“. Šalta, dr gna, pilna peli ir blus , kuri netr kdavo ir kamerose... Uždarydavo ir vadinam j „šluotin“, kadangi ši patalpa taip pat buvo po laiptais ir joje laikomos šluotos, kibirai, skudurai.

Vyr darbus nevedavo, o moterims tekdavo skalbti kruvinus laisv je sušaudyt vyr r bus, dažniausiai sumestus kieme, patvoryje. Okupantams tai buvo gera priedanga v l eiti žudyti nekaltus žmones, apsimetus Lietuvos partizanais. Jau nuo pirm okupacijos dien dažnai sribai persirengdavo partizanais ir vaikš iodami pas žmones juos g sdindavo, ieškodami ryši su tikraisiais partizanais. Kad b t tikinamiau, kartais ty ia susišaudydavo su vietos sribais. Tokiu b du gij gyventoj pasitik jim susipažindavo ir su partizanais, o pasitaikius palankiai progai juos iššaudydavo. Slapt agent ir informatori tinklas buvo išplit s ne tik už kal jimo sien , bet ir tardymo skyriuose. J informacija buvo viena iš pagrindini „kal i“ tardymo bylose.

1940 m. rugpj io 6 d. SSSR NKVD Kal jim valdybos nurodymu vis kal jim viršininkams buvo pasi lyta kiekvienai kamerai tur ti ne mažiau kaip du informatorius, kurie pad t „NKVD tardymo organams nustatyti nusikalstamos veiklos atstovus ir j ryšius su kontrrevoliuciniu pogrindžiu“. Pagal pažym „Apie agent rinio sekimo byl , byl -formuliar ir slapt bendradarbi skai i LSSR NKGB apskri i skyriuose“ 1941 m. geguž s 15 d. Taurag s skyriuje buvo 134 agentai ir slapti informatoriai. Bausmei paskirti nereik jo tiesiogini rodydym , net suimtojo prisipažinimo neprireikdavo, tod l agent informacija buvo labai svarbi.

Baudžiamoji byla tur jo b ti galutinis susidorojimo rezultatas. Ilgas žmoni laikymas kal jime be teismo, nuolatiniai tardymai, standartin s bausm s, užduodami klausimai: ar prisipaž sti kaltu, ar sakysi ties , kokie bandit uždaviniai, kur gink-

las ir pan., sugniuždydavo žmones, kad ir kokie jie b davu stip- r s. Atsakym šiuos klausimus užtekdavo, kad b t sufor- muluotas kaltinimas, o karinis tribunolas paskirt bausm .

Suimtieji laikydavosi skirtingos taktikos: visiškas neigi- mas arba išsamesnis pasakojimas apie savo antisovietin veikl , tikintis, kad tai „suminkštins“ tardytojus. Tyl jimo taktika, ži- nant NKVD-NKGB tardymo metodus, žiaurumu pranokstan- ius naci gestap , buvo labai pavojinga. Akivaizdaus fakto nei- gimas gr s fiziniu tardomojo sunaikinimu. Tod l dalis suimt j , nepakel sadistiško elgesio, prisipažindavo net neb tus dalykus, išduodavo ir savus. Dauguma toki byl , kuriose rodymai bu- vo išgauti kankinimais, patekdavo Ypatingajam pasitarimui, ku- riame nuosprendis priimamas už aki , o suimtieji apkaltinami viskuo, kas surašyta protokole. Labai retai MGB inspekcija patikrindavo tardymo skyri darb ir kaliniai gal davu pasisk s- ti. Beveik visi tokie skundai b davu pripaž stami nepagr stais ir nuosprendžio nesušvelnindavo, o kartais suimtieji dar b davu apkaltinami nauju nusikaltime - sovietin s tikrov s šmeižimu, po to dar sumušami tardytoj . Retkar iais nubausedavo ir sadis- tus, bet ne už kankinimus, o už tai, kad net kankindami nesu- geb davu išgauti „nusikalstamos“ veiklos rodym ir sulaikyt j tekdavo paleisti. Ta iau tai b davu reti atvejai.

Slapta nukankint kalini k nai dažniausiai b davu paka- sami ia pat - Šubertin s kiemelyje arba Oko miške. Atveždavo ir laisv je nužudytus partizanus, išmesdavo ant žem s, laikydavo po kelet dien , kviesdavo liudininkus j atpažinimui, o v liau mesdavo srut duobes, apipyl k nus negesintomis kalk mis. Yra ma iusi , kad lavonai buv sukapati ir atiduoti išalku- siems šunims. Manoma, kad Šubertin s kieme buvo pakastas ir 1947 m. žuv s K stu io apygardos vadas Juozas Kasperavi ius - *Visvydas*, nors paminklas jam ir Albinui Bili nui - *Džiugui* pastatytas Bijot s kaime, Bataki vals iuje, Taurag s apkrityje, toje vietoje, kur buvo j bunkeris. Apsupus priešams jie susi- sprogdino, gyvi nepasidav .

Aukos tur davo dingti be p dsak . Kiekvienas NKVD, MGB - KGB darbuotojas buvo pasiraš s atitinkam sipareigojim saugoti paslapt : „Aš, žemiau pasiraš s, b damas tarnyboje, arba atleistas iš tarnybos, sipareigoju saugoti griež iau sioje paslapyje visas žinias ir duomenis apie NKVD ir jo organ darb , jokiomis priemon mis neskelbti ir nieko nepasakoti net savo artimiausiems giminai iams ir draugams Tokie sovietini saugumie i tyl jimo žadai tur jo visam laikui pasl pti nusikaltim p dsakus.

Išsilaisvinti svajojo visi, tik nedaugeliui pavykdavo. Ta iau Taurag s NKVD tardymo kal jimas 1946 m. tapo žinomas visoje Lietuvoje. Rolando ir Vytenio b ri partizanai suorganizavo vien didžiausi Lietuvoje kalini pab gim . Nakt iš Taurag s MGB kal jimo buvo išvaduoti 23 kaliniai. Pab gim vykd partizan ryšininkai. Papirktas MGB budintis Andrejus Gorba iov nakt atidar karcer ir beveik visas kameras. Pab gusius kalinius Juozo Tumo-Vaižganto gatv s daržuose pasitiko partizan ryšininkai. Buv s saugumietis taip pat pasitrauk mišk , bet netrukus žuvo.

Nuorašas iš LSSR VSKA, F.3, B36/21, T.2, L. 16 .: 1946 met birželio 13d., 3 vai., iš MGB Taurag s apskrities skyriaus vidaus kal jimo kameros pab go 23 suimt j grup , iš j vienas sulaikytas. Kaliniai pab go d l priži rtojo Garba evo išdavyst s. Jis atidar kameras ir kartu su suimtaisiais b go per kiem . Duomenys apie išdavyst tikslinami.

Išsilaisvin kaliniai: V. Augustinavi ius, jo sesuo J. Augustinavi i t , J. Bakys, J. Bartkus, A. Bertulis, I. Butkus. V. Ignatavi ius, J. Jonikas, A. Juškys, J. Ma iulis, J. Marozas, A. Mazuraitis, J. Naus da, J. Nuobaras, V. Ragauskas, J. Ra kauskas, broliai J. Ruibys, K. Ruibys, P. Ruibys, V. Stepaitis, A. Šukolas ir P. Trainys.

Kiek kalini žuvo vidaus kal jimuose, sunku pasakyti, bet kur suimtieji buvo kalinami, tardomi ir kankinami, vietos gyventojai gerai žinojo. Tok NKVD tardymo kal jim kaip

Taurag s Šubertin per jo t kstan iai žmoni (Priede Nr. 3 pateikiamas žmoni atmintyje išlikusi kalini s rašas).

1955 m. Šuberto pastat enkavedistai apleido. Jame buvo apgyvendintos šeimos. sik lusiems žmon ms k l siaub kruvinos sienos, išmargintos vairiais kalini rašais, liudijan iais ne tik apie didžiul j skausm bei sielvart bet ir nenugalim vilt . Pal p se gyventojai rasdavo vairi kankinimo ranki , kieme - kaul . Vyresni tauragiškiai iki šiol pamena siaub praeinant pro š pastat . Dažnai jis tuomet dar buvo aplenkiamas pereinant kit gatv s pus .

Senasis pastatas iš kiemo pus s

Remiantis gyventoj atsiminimais, 1956-1957 m. Šubertin s patalpose sik r senoji Taurag s poliklinika, kuri ia veik iki 1981 m. Po to vyko dideli remontai bei rekonstrukcijos. 1986-aisiais atnaujintame pastate prad jo darb Taurag s Valstybines visuomen s sveikatos prieži ros centras.

1988 m. lapkri io 4 d. buvo steigtas Lietuvos „Tremtinio“ klubo (pirmoji politini kalini ir tremtini organizacija)

Tauragės skyrius, kuriam vadovavo Gediminas Katinas ir Nikodemas Krapavickas (žr. Priedas Nr. 4). 1994 m. pirmininko pareigas perėmė Pranas Rindokas. Narių skaičius sparčiai daugėjo ir 1996-aisiais „Tremtinys“ susivienijo su Politiniais kaliniais ir tapo „Politini kaliniai ir tremtiniai junga“. Pradžioje nuosavą patalpą Tauragės skyrius neturėjo, glaudėsi prie Šilajūnų bibliotekos, buvo priversti kraustyti iš vienos vietos kitą. Pirmieji susirinkimai vyko Viešoji bibliotekoje, po to teko glaustis Tauragės piliečių korpuso rūsyje, viename iš apskrities pastato kabinetų, vėliau buvusiam saugumo pastate Stoties gatvėje, ir galiausiai 1993 m. „Tremtiniai“ sikūrė Šubertiniams namuose.

Laisvės kovotojai prie Tauragės Šubertinių namų

Taurag s Kov ir kan i muziejus

1994 m. gruodžio 3 d. LPKTS Taurag s skyriaus ataskaitin s konferencijos metu Pranas Rindokas pasi l buvusiame Taurag s NKVD laikinojo tardymo kal jime - Šubertin je rengti muziej , pavadint Kov ir kan i istorijos muziejumi. Tai buvo bandražygi , kal jusi Šubertin je, duoto vienas kitam pažado tes jimas, kad jei tik liks gyvi, b tinai ia kurs muziej , tarsi paminkl kent jusiems d l Lietuvos laisv s. Vi siems nariams pritariant, P. Rindokas kreip si valdžios institucijas: Taurag s rajono savivaldyb , LR Vyriausy b , sveikatos apsaugos ministerij , kadangi šis pastatas buvo jos žinioje, bei LR Valdymo reform ir savivaldybi ministerij . Niekas neprieštaravo. Taurag s rajono savivaldyb pažad jo tarpininkauti. Lietuvos gyventoj genocido auk atminimo instituto direktorius R. B. Mikšys taip pat pritar : „M s nuomone privalu perkelti visuomen s sveikatos prieži ros centr kit pastat , o š , Prezidento g. Nr. 38, kur buvo NKVD kal jimas ir kankinami žmon s, perduoti Kan i istorijos muziejaus rengimui, t. p. turi b ti nugriauti šalia esantys seni namai Prezidento g. Nr. 36 ir 40, su juose esan iais tualetais ir sand liukais“. Šis klausimas pavestas spr sti LR valdymo reform ir savivaldybi ministerijai, sveikatos apsaugos ministerijai ir Taurag s savivaldybei. Šuberto dukterys Erika ir Alma Šubertait s, 1993 m. apsilankiusios Taurag je (gyvena Vokietijoje), taip pat neprieštaravo, kad t v name b t kurtas muziejus.

1995 m. rugs jo 26 d. vykusiame Taurag s savivaldyb s tarybos pasitarime nuspr sta prašyti LR vyriausy b s l š naujam Taurag s visuomen s sveikatos prieži ros centro pastato projektavimui ir statybai. Šiai staigai išsik lus, namas b t perduotas Taurag s savivaldybei, kur b t rengtas muziejus. Nutarta laikinai patalpas muziejui skirti cokoliniame aukšte (r syje) (žr. Priedas Nr.5).

Vykstant remontui visi darbai atiteko b simiems muzie-

jaus savininkams bei jiems prijau iantiems. Sušelp Amerikos lietuvi tautos fondas, buv s tauragiškis Zigmās Augaitis, tuo metu gyven s Australijoje, Amerikos lietuvīs Bronius Venickas, neabejingi vietiniai gyventojai. Savo darbu ir id jomis darbuose pagelb jo: Jonas Vaišvila, Jonas Stegvilas, Bronius Gerlikas, Juozas Kybartas, Juozas Kvedaras, Steponas Kerinas, Pranas Kundrotas, Pijus Maksimavi ius, Antanas Urbutis ir kt. Muzejuje amžintas pad jusi darbuose asmen s rašas.

Darbai buvo baigti 1996 m. Spaudoje paskelbta apie rengim si muziejaus atidarymui ir eksponat pri mim . LPKTS Taurag s skyriaus Kov ir kan i istorijos muziejus buvo atvertas visuomenei ir pašventintas 1997- j birželio 14- j , Gedulo ir Vilties dien , po pamald už mirusius bei žuvusius tremtinius bei kalinius.

Atidaryme dalyvavo Šv . Trejyb s Romos katalik bažny ios tuometinis klebonas Vincentas Gauronskis ir kunigas Alvydas Vaitkevi ius, valdžios atstovai. Klebonas, pašventin s muziej , pats pirmasis pasiraš atsiliepin knygoje.

Muziejaus pašventinimo akimirkos

Ekspozicijai skirti daiktai buvo priimami nuo 1995 m. gegužės mėnesio. Niekas nesitikėjo tokios gausos ir vaizdingos. Ekspozicijos registracija ir tvarkymu rūpinosi muziejaus darbuotoja Zita Knatauskienė. Stenduose buvo kruopščiai išdėlioti Lietuvos partizanų, politinių kalinių ir tremtinių nuotraukos, jiems simintini brangūs daiktai iš tremties bei lagerio. Pagarbiai sukabintos žymiausi Lietuvos patriotų nuotraukos: Kudirkos, Valančiaus, Baranausko, Maironio. 2010 m. duomenimis Tauragės kovų ir kankinių istorijos muziejuje saugoma 1178 eksponatai (žr. Priedas Nr. 6). Tai ginklai, priklausantys ryšininkams, vairiausiųjų dokumentai, nuosprendžiai, net kelionės bilietai grįžtant iš Sibiro Lietuvos, tremtinių moterų rankdarbiai (žr. Priedas Nr. 7). Vos ne visose juostelėse, staltiesėse, kilimėliuose, naminuose atsispindi Lietuvos vaizdai. Tremtinių piešukuose atvirukuose sumaniai užslėpta lietuviška simbolika - našlaitis, kaspiniai, vaizdeliai su lietuviškos spalvos spalvom. Daug religinių atributikų: kryželiai, rožiniai, altorius-tabernakulis, padarytas patremtinių ir tribulis-smilktyvas, prie kurio buvo meldžiamasi. Spėdama P. Dargužaitis žuvies kaulu išsiuvinata Lietuvos valdovė, kuri ją prisisegusi prie kratinės nešiojusi aštuonerius metus. Sunku sivaizduoti, kokio sumanumo ir drąsos tam reikėjo. Saugoma širdelė su šv. Agotos duona, perduota kunigo politiniams kaliniams Lukiškių kalėjime. Gausu albumų su nuotraukomis ir vaizdingais aprašais, iliustracijomis, eilėrašiais, savais bei surinktais iš kitų tremtinių ir kalinių. Visi šie daiktai liudija šurpius laikus, kuriuos buvo lemta išgyventi Lietuvos Laisvės kovotojams.

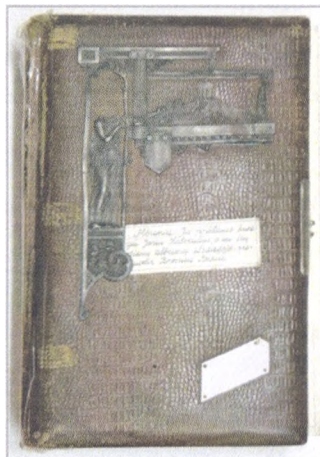

Kov ir kan i istorijos muziejaus ekspozicijos dalis

Altor lis-tabernakulis

Šubertinėje saugomas Tauragės mirusių politinių kalinių atminimui skirtas albumas.

Tartum atskiras didingas eksponatas Šubertinės kiemelyje — memorialas *Lietuvos laisvės kovotojams* nukankinti ir įia užkasti partizan atminimui.

Paminklas Lietuvos laisvės kovotojams Šubertinės kieme

1993 m. šis masyvus obeliskas iš akmenų pastatytas NKVD laikinojo tardymo kalėjimo - Šubertinės kiemelyje, kur buvo pakasti nukankinti jėkiai. Manoma, kad įia užkasti ir 1947 m. žuvęs Kėstuo apygardos vadas Juozas Kasperavičius - *Visvydas*.

Paminklo atidengimo iškilms 1993 m.

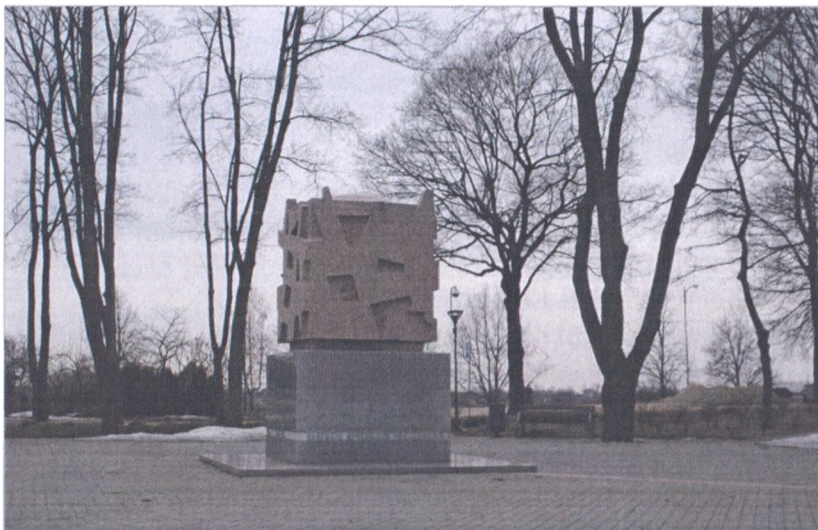
1994 m. prie paminklo sumaryta akmeninis atminimo siena. (žr. Priedas Nr. 8). Šalia paminklo stovi senas medinis kryžius, skirtas Antano Lukošiaus - *Rtos* atminimui. Memorialas pastatytas Prano Rindoko, Stepono Strainio, Prano Joniko, Antano Urbuio ir kitų Tauragės LPKTS narių pagomis.

Paminklo atidengimo metu

Dauguma kit Taurag s ir Taurag s apskrities paminkl (žr. Priedas Nr. 9), paminklini atminimo auk ir kryži buvo pastatyta, remiantis žinomiausiomis partizan kautyni vietomis (žr. Priedas Nr. 10).

Vienas iš pa i naujausi ir moderniausi paminkl Laisv s kovotojams atminti - prie Taurag s Šv . Trejyb s Romos katalik bažny ios šventoriaus, atidengtas 2009 m. geguž s 30 d., sukurtas R. Midvikio.

Kryži ansamblis stalinizmo aukoms atminti Stoties g.

Sunku pasakyti, kiek žmonei apsilank Kov ir kan i muziejuje bei jo kiemyje, prie paminklo. Daugelis j yra užraš pad kas bei išlikusius sp džius muziejaus atsiliepiam knygoje, (žr. Priedas Nr. 11). Pirmieji, pasiraš albumuose - kunigai: Taurag s Sv . Trejyb s Romos katalik bažny ios klebonas V. Gauronskis, pašventin s muziejaus patalpas: „At jau šventinti buvusios Šubertin s kameroje kurt Kov ir kan i istorijos muziej . Ta iau ši vieta ir taip šventa, nes ji aplaistyta t kstan i kovotoj už Lietuvos laisv šventu krauju. Gerbkime

savo didvyrius, nes juos pamirš , kada nors v l b sime priversti garbinti svetimus“. A. Vaitkevi ius: „Kan i muziej kaip namiškius aplankiau. Džiaugiuosi. Tepadedu Jums šv. Mergel Marija“. Vieکشni vienuolyno sesers ekspromtu sukurtas eil raštis: „Man tr ksta žodži “:

Man tr ksta žodži ...

Jausmai nesutelpa kr tin j...
Šioj j roj skausmo begalinio.
Kur net krant jos nesimato.
Nuskendus negi rasi žod ,
Kuris jausmus gilius parodys.
Oi, ne!
Atrodo, viskas lyg sapne,
Tiesiog nesutelpa širdy,
K ia matai, skaitai, girdi...
Tegu visa m s Lietuva
Šiandien (kol dar ji laisva...)
Šventoves panašias vis lanko,
Su grauduliu ia galv lenkia.

Bron Aleksaityt

Tremtinio Fabijono Šlepavi iaus eil s, skirtos Tauragei:

Taurag

O, Taurage! Atgimstanti iš pelen ,
Nešiojam tik v jo.
Brangi tu man tod l, kad gyvenu,
Nes tiktai ia gyvyb s pulsas mano prasid jo.
Praleidai Tu laik visoki praeity,
Matei kovas žemai i .
Taurage! Tu man tikrai brangi,
Nes tok miest kaip Tave kitur aš neuže iau.
Vaizduot j slenka Tavo praeities vaizdai,

Matau lyg taurai daužos,
 Dabar kur miestas stovi išdidžiai,
 Anksčiau ragus galingus kovose jie laužė .
 Begimstant šį vardą Tavo Tauragės
 Girdžiu laikais kryžiuočių ,
 Kai mūsų žemaičių žygius pergalės
 Iš tauro rago gerdami mūsų bojai.
 Dabar Tu, Taurage, pilna naujais vaizdais,
 Prikelta iš griuvosių .
 Jei Tavo gatvėmis kas dabar praeis, -
 Nustebts visi, nepatikės, nes Tu juos sužavėsi.

G. Arkušino, gyvenančio Šilutėje rašas: „Per savo gyvenimą man teko aplankyti visus Sankt Peterburgo ir daugelio respublikų muziejus. Bet šis - jį s muziejus palieka širdyje nepakartojamą spūdį. Gaila puiki, toki graži jauną žmoniją, kuri gyvenimas buvo taip žiauriai sulaužytas“. Citata iš E. Jakimavičiaus, „Geležinio vilko“ MP brigados vado pavaduotojo, rašo: „Niekada nebus per daug pagarbos, prisimenant Lietuvos Laisvės kovotojus, jų motinas, tėvus“. Albinos Norkutės-Kairienės rašas: „Aš Albina Norkutė-Kairienė šiuose rytuose kalėjau 1949 m. Tiesiogiai tada kitaip atrodė, buvo juodos drabužinės sienos, persisunkusios žmonijos kančiomis. Čia buvau kankinama, mušama, tačiau su Dievo padėjimu iškentėjau, draugai neišdavė. Dabar čia puikus muziejus, daug pažįstamų nuotraukų, Ivanausko Vytenio (būrio vado) ir mano nuotraukos...“. rašytas Dainoto Habdango, žinomo Skaudvilės garbės kraštotyriminko, tuo metu kalėjusio Šubertiniuje, eilės. Eilės rašytas „Tremtiniam“ parašytas 1950 m. Skaudvilėje, o „Laiškas mamai“ jau tremtyje 1955 m.:

Tremtiniam

Aš nežinau, ar grįšiu gėrvės raibas,
 Ir nežinau, ar oš giria tamsi?

Nulauš galuos šiurpulingas žaibas
T vyn s pakrašty...
Aš nežinau, ar kris sidabro rasos,
Gal nematysim niekad j daugiau!..
Praeis takeliais piemen lis basas,
J nesulauksim jau...
Taip nedainuos tamsiom naktim merginos.
Gaili rauda j ašaras išsems.
Nuvys ir r tos po langais, nuvys jurginai
Po pabu iavim rudens.
Paliks širdy tik šermenin s gaidos
Ir ašar kaitri ugnis...
Aš nežinau, ar gr š ia gerv s raibos,
Ar liksim vieniši, vieni...

Laiškas mamai

Brangioji mano mama, Tau rašau:
Eilut s ir nelygios, ir nebylios,
O taip nor iau viesulu pašaukt
Tave, taip iškankint , toki tyli ...
Brangioji mano mama, Tu toli,
Tav s n v tr balsas nepasiekia.
Verki po baltu beržu pakely,
Verki vienui viena... be nieko...
Ir taip aš v lei vienas palieku
Vis be tav s, be savo Baland l s,
Veltui, v jeli, vakarais šaukiu,
Veltui, kregždute, met v l .
Motul s brangios, mes toli, toli,
Ir pan iais, ir grandin mis apjuosti...
O j s po beržu verkiat pakely,
Ir n r kam J s ašar nušluostyt...

„Nuostabus muziejus. Jis nukl mus šurpius istorinius vykius“. „Mes buvome atj ir daugiau sužinojome apie Tremtinius nei per pamokas“ (iš mokini raš lankytoj knygoje).

Daug padkos žodži apsilankantys muziejuje skiria ilgame iui Politini kalini ir tremtini s jungos Taurag s skyriaus pirmininkui Pranui Rindokui (dabar - Garb s pirmininkui), optimistui ir entuziastui, ypa daug prisid jusiam prie muziejaus k rimo savo id jomis ir darbu (žr. Priedas Nr. 12), bei jo dukrai Zitai Rindokaitei-Knatauskienei - Kov ir kan i muziejaus muziejininkei už d t didžiul darb tiek kuriant muziej , tiek šiuo metu j tvarkant ir priži rint.

Taurag s kalini , tremtini muziejui

Kai ateinu ia muziej ,
Taip sutvarkyt mylin ia ranka,
Man ausyse visad gird ti žingsniai
Pakaustyt kareivi bat .
Tie, kurie saugojo mus ir bud jo,
Dažnai prie dur jie sustodami ži r jo,
Ar gulime, ar s dime ant nar mes.
O gal slaptai iš laisv s laiškus
Akim užlietom ašarom skaitau,
Gal rožan ius iš duonos daro.
Gal klaikios akys ži ri duris
Ir su siaubu pro lang stebim,
Kada ateis baisi naktis...
Tada prasideda naktin s „puotos“,
Mes girdim, kaip rakina jau duris,
Ir niekas dar tikrai nežino,
Ant kokios raid s pavarde pakvies,
O lik kameroj nemiega,
Nežino, kok išvest gr žins:
Gal kruvin , gal su m lyn m
Paklaikusiom iš siaubo akimis.

Gal k nuves tiesiai karcer -
T kamer , kur be lang .
Ir daug dien gird ti batai
Ant geležini laipt virš galv ,
Ir pel s šniukštini s aplinkui -
Nemaloni j artuma tamsoj.
Kada paduos puodel vandens
Ir duonos neiškepusios minkštos...
ia daug žmoni koridoriais pra jo,
K vilkdami st m pro duris.
Kiek buvusi iš ia niekad negr žo
Nei T vyn , nei gimtus namus.
Dar ir kieme ia guli kaulai užkast j ,
Žvakel s v lini naktim ia švies.
Ateis, kas liko artimieji,
O tie, kurie toli, ateis savo mintim.

1999 11 01 Ona Merkelyt -Jaudzimien

Partizan kovos yra unikalus reiškiny Lietuvos istorijoje. Savo poveikiu tautos s monei jos nustelbia net Antr j pasaulin kar . Šis pasipriešinimas kelia nuostab , kad šitokia nelygi kova taip ilgai truko. Tod l taip svarbu išsaugoti nuo užmaršties kiek galima daugiau informacijos apie t ilg ir svarbi tautos dram . Šiuo atveju - kuo daugiau sužinoti iš pa i žmoni , patyrusi t siaub ir dar norin i juo pasidalinti. Pasakojant ne vienam ried jo ašaros, bet jaut si ir džiaugsmas, kad jau viskas praei ty, kad jie ne veltui kent jo ir kovojo, j kovos tikslas pasiek tas: Lietuva - laisva!

Pasakoja **Ona Lešinskait -Švedien -Akacija**

Užrašyta Tauragėje
2006 02 07

Gimiau 1923 m. gruodžio 16 d. Kaupi kaime, Tauragės valsčiuje. Mama buvo kininkaitė, o tėtis - siuvis. Turėjome 2,18 ha žemės.

Tėvis mirė 1925 m., likau su mama. 1934 m. baigiau B dvių pradžios mokyklą. Prasidėjo karas. Kai 1940 m. rusai okupavo Lietuvą, mokiausi Rietavo žemės mokykloje.

Mūsų krašte 1945 m. vyko pasipriešinimo organizavimas su Alfonsu Kūniskiu-Briedis, kilęs iš Pabūdvių kaimo, buvęs B dvių mokyklos mokytojas.

Ona Lešinskaitė -Švedienė

Ona Lešinskaitė - Akacija su partizanais

Brys laik si Tyreli miške Taurag s rajono ribose. Netrukus m s mokykloje atsirado komjaunuoli . Kažkoks Šlajus m reikštis, ragino ir mus stoti komjaunim , bet tam nepritar mokyklos direktorius Tallat-Kelpša. Netrukus m gaudyti ir mokytojus, iš B dvie i išvež vis mokytojo Almino Adomo šeim , mokytoj Šekšdavi i t .

Aš su partizanais susipažinau 1946 m. pavasar . 1947 m. vasar gyvenome miške didelis b rys, apie trisdešimt žmoni . Ruden suskirst skyriais, nes žiem mažesniai skai iui lengviau išsilaikyti. V liau daugiausia slaps iausi viena, nes taip patar vienas iš vad . Kasmet dalyvavau kautyn se. Buvau sužeista, kai 1950 m. geguž s 7 d. kuopos vadas pakviet susitikim , liepdamas visiems kartu ateiti, bet buvo surengta pasala. Žuvo penki partizanai: skyrininkas Zigmas Satkus - *Šiaurys*, jo brolis Alfonsas - *Dobilas*, Vladas Lukošius - *M nulis*, Juozas Burininkas - *Bij nas*, ryšininkas Kazimieras Gužauskas. Sužeid Vinc Ei - *Laimut* ir mane - *Akacij* . Sveikas išb go tik Danielius Lukošius - *Maironis*. Mus išdav saugumo inspiruotas kuopos vadas ar pavaduotojas, anks iau vadin sis *Mindaugo* slapyvardžiu, 1947 m. buv s b rio vadu. Paskui pakeit slapyvard *Vytautu*, išdavin jo ryšininkus ir šaud partizanus.

Man s ieškojo ketverius metus ir keturis m nesius. Tur - jau pas svetima pavarde, buvau Zos Saikut . Išdav 1951 m. ryšininkas J. C. (nenoriu min ti vardo ir pavard s). Areštavo Vainuto vals iuje, Butkišk s kaime. Vis pirma sived kit kambar , liep gulti ant grind . Atsineš kažkok rank ir muš leitenantas, klausdamas, kur ginklas, reikalavo atiduoti. Iš karto lyg ir skaud jo, paskui nieko nejutau, tik prašiau vandens. At - r m mane stalo koj , atneš vandens ir dav atsigerti, apšlakst galv . Daugiau nebemuš , leido apsirengti. Suvyniojo brezent , surišo, sodino sunkežim , piln ginkluot kareivi . Vež aplink, per Pag gius, Sovetsko plentu Taurag . ia tuoju visi Šubertin s saugumie iai sub go ži r ti, koki „banditk “

atvež . Paguld mane ant grind vieno kabineto kampe. Pastat du sargybinius. Vienas spard , kiti - juok si, keik si. Kit dien atvažiavo kažkoks tardytojas iš Vilniaus. Pirm dien nedav valgyti. Paskui uždar kamer . Joje jau s d jo dvi mergait s.

Iš m s krašto buvo daug areštuot , už sienos kal jo iš gretimo kaimo Paulina Sakalauskait . Mudvi dažnai kalb - davom s Morz s ab c le. Maisto norma buvo maža. Duona pusiau žalia. Prad jo skaud ti skrand , negal jau tokios valgyti. Tada paskelbiau bado streik . Kelias dienas ne miau jokio maisto, po to daktar išraš baltos duonos. Kartais per savait tris ar keturis kartus išvesdavo po dešimt minu i pasivaikš ioti. Reik jo eiti pro trejus geležinius vartus, kuriuos atrakindavo vesdami. Kas dešimt dien atnešdavo ir knyg paskaityti, daugiausia rusišk . Kadangi šviesa b davo silpna, negal jau skai - tyti, susiliedavo raid s. Miegodavome apšviestoje kameroje. Leisdavo užsikloti tik iki pažast . Iš vis r b buvo išvertos gu - mos ir išpjaustytos sagos. Taip ir vaikš iodavom siv rusios virbeles sijonus ir kelnaites. Kas m nes darydavo pagrindin krat . Reik davo nusirengti iki nuogumo. Liepdavo išsižioti, atsit pti, paskui naršydavo patalyn , si les, jei k tardavo, išardydavo. Po kiekvienos kratos reik davo k nors si ti. Mano buvo gražios kasos, ir tas išpindavo. Bet ir tokioje situacijoje sugeb jome tur ti adat , kuri pasidar me iš tanki šuk dan - telio. O pradurti adatai skylut pavog me nuo tardytojo stalo smeigtuk . Pasidarydavome nosinai i , jei prie paklod s b - davo prisi tas paplatinimas. S d ti tur jom veidu langel , kad visas matyt priži r toja. Priži r tojos daugiausia buvo rus s. Po met mane išk l kit kamer . Kur laik s d jau viena. Aš labai daug vaikš iodavau. Bet be papildomo mais - to, d l blogo oro, labai sulysau, nusilpau. Koj blauzd rau - menis gal jau apsukti aplinkui. Naktim sapnavosi duona ir laisv . Jau, rodos, tuoj kas duos, atsibundi - tuš ias pilvas gurgia. Vilniuje per tardym tur jau dvi akistatas - pirm su V. B. (nenoriu atskleisti jo pavard s), kuris atpažino mane iš

trij s din i . Sak , kad buvau pas juos su banditais už jusi. V liau jis išsigyn man s. J nuteis 10 met . Kit - su M. P (taip pat nenoriu paviešinti), kuris sak , kad buvau pas juos už jusi su miškiniais.

Mane kas vakar nuo dešimtos valandos išvesdavo tardyti. Ryt , kai kitos keldavosi, parvesdavo pusry i , paskui - v l tardym . Savait buvau be miego. Tur jau tris tardytojus. Vienas j buvo Popovas. Jis labai mušdavo paširdžius, dau- žydavo galv sien , nutv r s už plauk . Kart muš gumine lazda, reikalavo, kad pasaky iau, kur yra ginklas ir kur slapsto- si partizanai. Po to ilgai negal jau s d ti. Kameroje buvo šnip , kuri skund kit mergin ir mane, k mes kalb jome.

Ilgai man s Taurag je nelaik , išvež Vilni , saugumo požemius. ia mažai tard , bet pralaik ilgai: metus ir keturis m nesius. Antr kart vež Klaip d 1952 m. Teismas prasid jo spalio 11- ir t s si penkias dienas. Buvo apie keturiasdešimt liudinink , žiauriai sumušti. Nuteis dvidešimt penkeriems me- tams griežto režimo lagerio. Klaip dos kal jime jau buvo geriau, daugiau oro, kai kas gaudavo siuntinius. Ir man kaimyn atneš siuntinuk .

Klaip doje s d jau iki 1953 m. sausio 13 d., po to išvež Vilniaus Lukiški kal jim . Ten jau buvo didesnis jud jimas - vienas išvesdavo, kitas atvesdavo. Duodavo papildomai sriubos. Kas gaudavo siuntinius, neimdavo valdiško maisto. Po m nesio išvež Leningrad . Ten prabuvau apie tris savaites. Vien vakar liep susiruošti ir apsuptus sargybini ir šun išvar stot . Sulaipino traukin . Kelionei dav duonos ir r kytos žuvies. Kup buvo maža, buvom trise. Kur vež , nežinojom. Vakare visur mat si lageri žibintai. Atrod , kad už Leningrado n ra n vieno laisvo žmogaus, visi s di kal jime. Važiuojant per Volog- d , pasteb jau nuleistas v liavas, perrištas juodu kaspinu. Iš- girdau, kad kareiviai šneka: „Stalin umer“. Kelion truko neilgai. Traukinys sustojo Vorkutoj. Uždar plytin j, kur tur jom išb ti trij savai i karantin .

Vorkutoj buvo trys moter lageriai. Tai pirma ir antra plytin s ir Predšachta, t aš ir pakliuvau. Gavau lagerio r bus: juod suknut , vatines kelnes, veltinius, vien trump vatinuk , vadinam *telogreik* , kit ilg - *bušlat* , kepur , bet mes nešiojom skaras. Dar dav autus. Liep užsisi ti numerius (mano buvo 1-0-104) ant kair s rankov s aukš iau alk n s ir ant dešin s klešn s virš kelio. Per metus tur jau teis parašyti du laiškus, ir tai rusiškus.

Lageryje buvo apie t kstantis moter , daugiausia lietu- vai i , ukrainie i , mažiau latvi , es i . Barakai žemi, gultai dviej aukšt , per vidur takas. Man vis kli davo gul ti aukštai. Maitindavo dukart per dien : ryte, einant darb , ir vakare, gr- žus iš darb . Duonos norm sid davom pietums. Žiem sl p- davom po vatinukais, kad nesušalt . Jei sušaldavo, šildydavom ant kastuvo virš ugnies. Jei b davo geras sargybinis - leisdavo, o jei ne - tekdavo valgyti sušalusi . Nak iai po patikrinimo barakus užrakindavo. Ant lang buvo grotos. Kubil nešdavom kas ryt , po dvi iš eil s. Barako priekyje buvo krosnis. J k reno tos, kurios buvo senos arba ligotos ir nepaj g dirbti. Jos ir veltinius, ir r bus džiovindavo, grindis plaudavo. Kart per m nes bal- tindavo, blakes naikino. Mane paskyr brigad taisyti keli , bet buvau per daug nusilpusi ir negal jau dirbti. Svaigo galva, spaud smilkinius. Pasi s brigadininke ko atnešti - ir virstu, pasirodo, buvo aukštas kraujo spaudimas. Kai leido vaistus, pra jo.

Geležinkelio tiesimo darbai, kur pakliuvau, buvo sunk s. Pa ios ties me, išskraudavome iš vagon ir pab gius, žvyr , akmenis. Joks vyras mums nepad jo. Vasar , kuri ia t sdavosi tik vien m nes , atveždavo tiesiog degan i skald , net pab gai- nuo karš io degdavo. Reik jo skleisti. Taip buvo nutiestas geležinkelis Junj g , kur v liau atidar tokio pat pavadinimo šacht . Vietinis Vorkutos laikraštis skelb , kad tai komjaunuoli statyba.

Kai mane nuvež , jau mok jo už darb . Mažai gaudavau, nes ne vykdydavau normos. Tr ko maisto. Gaunan ios siunti-

nius man atiduodavo duon . Predšaschtoje buvo mergin ir iš m s krašto. Tai Palma Dargužait , Monika Valantiejt , Elyt Laugalyt , Birut Bartkut ir aš - Ona Lešinskait . Visos buvom iš Taurag s apskrities.

1955 m. m s Predšachtos lager panaikino. Dal išvež ų Ucht , pirm j plytin , kitas - antr j . Mus, kurios buvome nuteistos dvidešimt penkeriems metams, p sias išvar Bezimenk , buvus vokie i karinink mirtinink lager . Lageris buvo nedidelis, stov jo ant up s kranto, iš trijų pusių buvo sl niai. Mes dirbome molio kasykloj. M s pamainoje buvo keturios lietuvait s: Pajuodait , Mozuraityt , Bartkut , aš ir vien ukrainiet - Koval iuk. Žiem dalbom dauž m, o vasar t mas šiupeliais semdavom vagon lius. Vagon liai oro linija per up jo antr j plytin . Darbas buvo sunkus. Jei vagon lis nuspr sdavo nuo b gi , sunku j b davo užkelti, kartais tekdavo ir išversti. Aš prad jau sirgti, iškart dav dešimt dien pails t, bet tai nepad jo, buvau jau per daug nusilpusi. Prieš gulant ligonin Bezimenkoje dar rinko valstybin paskol . Pradžioje visos nutar neduoti, bet kai viršininkas prad jo šauktis po vien , tai visos pasiraš . Aš nepasirašiau. Nu jau pas OLP'o viršinink vienu batu, kita šlepete. Sakau: kaip aš pasirašysiu, jei neturiu iš ko nusipirkti apavo. Tada jis man pasak , kad kol b siu lageryje, man niekas nemok s pinig už darb . Taip ir buvo. Draug s mane apibar , atseit aš g d padariau taip eidama pas viršinink . Paskui iš Bezimenkos lagerio išved antr j plytin . Ten mane paguld ligonin , kuri buvo atitvertam barake. Gul jau penkis m nesius, plau iuose buvo tamsi d m . Man bausm sumažino iki dešimt met . Buvome dvi: Stasel Kunig lyt ir aš. Stasel buvo medicinos sesuo. Ji amžinai tur jo temperat ros, galiausiai jai buvo pripažinta žarnyno tuberkulioz . V liau, gr žusi Lietuv , ištek jo, vyras taip pat buvo kalinys, susilauk s naus. (Dabar jau mirusi, palaidota Kaune).

Ligonin je visk dirbome pa ios: ir vandens atsiveždavom, pa ios traukdamos statin , ir anglies atsinešdavom, k renome

barak . Plaudavome skrepli buteliukus. Maistas buvo geresnis tuo, kad duodavo daugiau koš s ir žuvies tauk po šaukšt prieš valg . Kitos negerdavo, o aš - po kelis šaukštus. Taip greit prad jau taisyti, kad daktar jau po m nesio nor jo išrašyti, bet mano penki kapeik dydžio d m kair je plau i pus je negi-jo. Daktar buvo grubi, kitaip nevadindavo, kaip fašist m, bandidkom ir ypa nem go lietuvai i . Kita daktar buvo kalin , ukrainiet Marija Melenova. Ji buvo labai maloni, gera. Ji mane gyd , kai atvežus Vorkut man buvo labai pakil s kraujo spaudimas.

Dar b dama lageryje buvau pakliuvusi su lagerio spauda - laikrašt liais. Sp jau laukan išb gus pasl pti, bet priži r toja rado. Išsigyniau, bet nubaud . Nedav leidimo pus met išeiti už zonos, bet kai paguld lignonin , tai ir nereik jo.

Esu dirbusi ir baz je. Iškraudavom iš vagon kruopas, cukr , m s . Sunk s buvo cukraus maišai. Jie sverdavo apie 100 kg. Keturios merginos užkeldavo maiš , kitos nešdavo ir kraudavo eiles. Sunkiausia b davo užlipti dešimt eil .

Išk l gyventi sen barak , vadinam Šanchajumi. Viename gale buvo du gultai, o mes gyvenome keturios lietuvait s: Val Pajuodait , Stas Kunig lyt , Jane Mozuraityt ir aš - Ona Lešinskait . Balandžio pabaigoje mane perteis , o geguž s 16 d. paleido. Jau buvau susipažinusi su savo b simu vyru, kaliniu nuo Pašaltuonio - Juozu Švedu. Jis kal jo keturiasdešimtoje šachtoje.

1956 m. birželio 10 d. kunigas Boleslovas Regelskis (jau mir s) sutuok šešias poras: mus-Švedus, Birut Bartkut ir Just Malakausk , kit pavardži nepamenu. Po to persik l m gyventi prie keturiasdešimtos kasyklos. Lagerio vyrai ten buvo pasistat namus su teise gyventi iki gyvos galvos. M s kambaryje gyveno trise: mano vyras Juozas Švedas (mir s), Pranas Keža (mir s) ir Antanas Laugalys. Tame kambaryje gyveno vien lietuviai.

1956 m. rugpj io 5 d. gr žau Lietuv . Mano vyras

pasiliko laukti teismo. Jis grįžo 1956 m. rugsėjo 31 d., bet 1967 m. po atsinaujinusios sunkios ligos mirė.

Per vargus ir kančias grįžom Lietuvai, bet Tėvynę pasitiko nesvetingai...

Prasidėjus Lietuvos Atgimimo sėjai, Ona Švedienė buvo aktyvi LPKTS Tauragės skyriaus tarybos narė, ženkliai prisidėjusi prie Tauragės krašto Kėstučio apygardos partizaninės veiklos istorijos išsaugojimo. Onos Švedienės ir Juozo Ozgirdo pastangomis buvo sudarytas Kėstučio apygardos, Butigėdžio rinktinės, Jūros (vėliau - Žalgirio) būrio partizanų sąrašas (žr. Priedas Nr. 13).

Onai Lešinskaitei-Švedienei - *Akacijai* pripažintas karštas savanorės vardas. Ji apdovanota prezidento V. Adamkaus Lietuvos karys savanori medaliu, o už nuopelnus Lietuvai - Pasipriešinimo dalyvio kryžiumi, (žr. Priedas Nr. 14).

Pasakoja **Ona Vaitkutė-Mačiulienė - Valentina**

Iš autorės asmenini užrašų

Gimiau 1931 m. Jucaiki kaime, Gaurės valsčiuje, Tauragės rajone. Mano tėvai buvo vidutiniai kininkai. Turėjau du brolius - Juozą ir Joną. Aš - Ona - buvau mažiausia. Tėtis buvo piktas ir griežtas, o mama - labai gera. Naudvario pradžios mokykloje 1944 m. baigiau 1-IV klases, o Gaurės mokykloje 1946 m. - V-VI klases. 1945 m. pradėjau mokytis Tauragės gimnazijos 7-oje klasėje, o brolis Juozas lankė paskutinę gimnazijos klasę. Kad galėtume mokytis, tėvai samdė Tauragėje mums kambarį prie šeimos. Atskiro kambario neturėjome, bet būte gyvenome kartu su šeiminkais. Tėvams nebuvo lengva, nes turėjo mokėti kambario nuomą ir pristatyti maisto. Kai abu su broliu mokėmės, tai net karvė davė šeiminkai. Per savo mokslo metus gyvenau pas tris šeiminkes - Paulauskienę, Žemaitienę ir Knispelienę.

1949 m. Tauragje areštavo tave, tuo metu buvęs Kunigiški apylinkų tarybos pirmininkas. Jis išvažiavo Tauragės brik pasikinkęs du arklius, ir vakare namus negrįžo. Nuo tada mes tapome „banditų“ šeima. Po kurio laiko tave iš Tauragės Šubertinis išvežė Klaipėdai. Pagal Baudžiamojo kodekso 58 str. jis buvo nuteistas dvidešimt penkiems metams priverstinio darbo lagerio. Kalėjimo Irkutsko lageryje iki 1956 metų.

Prasidėjo trimitai. Mes eidamos mokytis viskas matome: mašinos prikrautos ryšuliais, kabinetai kampuose kareiviai su šautuvais, maži vaikai verkia... Būdamas baisu žiūrėti, norėjosi tik šaukti. Mūsų klasa buvo labai aktyvi, ypač veikli Irena Martinkutė (žr. p. 38). 1950 m. rudenį mes, keturios gimnazistės: aš, Irena Martinkutė, Albina Liutkutė (žr. p. 37) ir Liucija Dainėvičiūtė, pradėjome leisti slapta laikraštį „Lietuvos balsas“, nukreiptą prieš sovietinį, okupacinį režimą. Laikraštis būdamas keturių šešių lapų. Per mėnesį išleidavome du, o kartais keturis kartus. Pasiūliai jį perduoti partizanams. Mano tai viską Jucaičiuose atėdavo partizanai. Lankydavosi ir būdamas mano brolio Juozo bendraklasis Jonas Nuobaras - *Lyras* (žr. p. 67). Nežinojome, kad jis buvo išdavikas, užverbuotas MGB.

Tarpininkaujant kaimynei Onai Gloybetei, buvo sutarta, kad su *Lyr* susitiksimė pas pamiškį gyvenant kaimyną Antaną Veisį. Per susitikimą didžiudamasi perdavėm *Lyrui* mūsų laikraštį. Buvome laimingos, kad ryšys su partizanais užmegztas, bet netrukus buvome išduotos. 1951 m. spalio 5 d. mane ir mano bendražygę areštavo Tauragės saugumas, uždarė Šubertinį. Iš gatvės vedė kabinetą, kuriame už stalo sėdėjo tardytojas rusas. Pradėjo klausinti: pavardė, vardas, kur gimusi, kuriais metais. Nesuprantu rusiškai, verkiu, tardytojas šaukia, kumšiu tranko stalą, bet nemušia. Tardymas vyksta blogai. Tardomas vakar. Valgyti nieko neduoda. Miegu ant kėdės. Trečią dieną atneša pietums sriubos. Jos paviršiuje plūdi kirminai - ir ne vienas, ne du. Valgyti labai noriu, todėl kirminus nusipūsiu ir valgau sriubą. Nors sriuba buvo vanduo, kuriame

plaukiojo kelios kruopos, man alkanai ji pasirod tokia skani, kad dar jos noriu. Bet taip baisiai mane ži r jo priži r tojas, kad prašyti nedrsau. Tre ios dienos vakare mane surado mama. Nepajutau, kaip nesusivaldžiusi prad jau balsu šaukti, verkti.

Kalb tis neleisdavo, bet kai priži r tojas išeidavo, tai ir pasikalb davome. Iš nam jau atnešdavo valgyti. Kart blynuose radome laiškus. Viename iš j klausia, kuo kaltina mane, o kitame - kaip man pad ti, ko reikia, ar muša? Mes perskaitome ir parašome atsakym , nes tur jome pieštuk . Blynus nesuvalgome, o suminkome gniužul , metame sot , kur buvo kava. Kit dien v l laukiame laiško, gavome, paraš me atsakym ir v l s kmingai perdav me namiškiams, bet tik perdavus kabinet veda lyg areštant , bet kaip v liau pasirod šnip . Jis m s klausia, kaip ia viskas vyksta. Mes ir pasigyr me, kaip galima laišk perduoti, kai atneša maisto. Jis pas mus ilgai neužtruko, bet savo juod darb atliko. Namuose daroma krata. Gerai, kad atnešusi maist šeiminink greitai gr žo namo, ir kai pamat ateinan ius nepaž stamus žmones, sp jo laišk pasl pti.

tualet , kuris buvo kieme, vesdavo priži r tojas. Jis eidavo iš paskos. Kartais vienas eidavo priekyje, kitas - iš paskos. Kart žad jau šokti pro tualetu skyl , kuri buvo labai didel ir buvo galima pral sti. Labai išgyvenau d l mamos, nes jau iau, kad jai suteikiau didel skausm . Aš galvojau, kad mamai b t lengviau, jei ji sužinot , jog man s n ra šiame pasaulyje, kad aš esu mirusi. Aš galvojau, kad su mano mirtimi mirs ir mamos meil man. Aš nor jau nusižudyti. Tur jau po kratos likusi špilk . Žad jau nusidurti. Gird jau, kad arti tre iojo šonkaulio esanti širdis. Ta iau kratos b davo dažnos ir špilkos netekau.

Kart vedant mane iš tardytojo kabineto, pro lang pa ma iau pasivaikš iojimo aikštel je vien vaikš iojant savo išdavik Jon Nuobara -Lyr .

Taip mes, Lietuvos moksleiv s - Irena Martinkut , Liucija Dainevi i t , Albina Liutkut ir aš - Ona Vaitkut , Taurag s Šubertin s kabinetuose prabuvome savait laiko. ia buvo tik

viena moter kamera, tai iki išvežimo Klaipėdą mus laikė kabinetuose. Juose ir miegojome, ir valgėme, kai kas koks nors atnešdavo. Miegodavome sėdėdami ant kėdžių arba kabineto kampe ant grindų. Neturėjome nei ką pasikloti, nei kuo užsikloti. Susiriesdavome ir užmigdavome. Tardydavo dažniausiai naktį.

Galiausiai pervežti Klaipėdos saugumo kalėjimą. Čia kaip ir Tauragės saugume buvo baisu. Tardydavo antrame aukšte. Eini galvą nuleidusi, nesišvalgydama, rankas susidėjusi už nugaros. Kartais koridorių pasitaikydavo sutikti saugumiet su biznu rankoje, kuriuo jis pliekia per savo batų aulius - nežinau, ar tave gėsdina, ar eina mušti, ar grėžta sumušs kalinį. Mūsų kamera buvo netoli karcerio. Kas naktį būdavo girdėti, kaip parvelka aimanuojant vos gyvą po tardymo kalinį. Kartais nelaimingasis lyg žvėris ne savo balsu šaukdavo taip, kad užmigti negalėdavome. Kas naktį girdėdavosi kankinamųjų šauksmai ir dejavimai.

1951 m. gruodžio 27-28 d. pagal Rusijos Federacijos Baudžiamojo kodekso 58-10 I dalį buvau nuteista dešimt metų pataisos darbų lagerio ir penkeriems metams be teisės grįžti Lietuvai (žr. Priedas Nr. 15).

Iš Klaipėdos kalėjimo išvežti 1952 m. gegužį. Traukiniu vežti per kalinių persiuntimo punktus: Vilnius - Maskva - eliabinsk - Novosibirsk - Krasnojarsk. Kiekviename persiuntimo punkte labai keikdavosi, o keikimai neišpasakyti. Vagono langai su grotomis, tik ksta oro. Ir taip traukiniais su persidimais pasiekėme Krasnojarsk. Iš ten varė priplauk ir sodino laivo triumus. Iki Dudinkos Jenisieji plaukėme šešiasdešimt dienų. Norilsk atvežti pavasarį. Suvarė special (griežto režimo) šeštą moterų lagerį, kur buvo keturiolika barakų, juose apie keturi tūkstantiniai moterų. Daugiausia buvo ukrainiečiai. Buvo ir rusai, baltarusiai, lietuvaičiai apie penkiasdešimt. Dar keliolika latvių, estų, lenkų ir dvi japonės.

Mūsų barakas buvo gana didelis, o jo viduryje stovėjo peilius. Ant langų - geležinės grotos. Durys naktiniai užrakinamos.

Koridoriuje kubilas fiziologiniams reikalams atlikti. Buvo dviej aukšt narai. Mes dirbome statybose, nes Norilskas buvo pleiamas. Darbas buvo alinantis. Amžin šalis ir uolas kirsdavome kirtikliais - *kirkomis*, ruošdavome tranšjas statyboms. Per dieną iškirsdavome apie penkis-dešimt centimetrų šalo sluoksnį. Kai bėdavome, tai trimis pakopomis kasdavome sniegą ir tik vieną kukuodavome. Vėjas kaukia, kojos šliaužia, net autai prie kojų prišliaužia. Verkdavome. Pirmaisiais metais neapleisdavo mirtis nusižudyti. Kartais darbedavome kokius penkis kilometrus, dirbome dvylika valandų per dieną. Nors dirbome sunkiai, maitino blogai - visus tris metus mėsos nemačiau: žuvis, košė, kopštai... 1954 m. kartais duodavo gabaliuką labai skanios raudonos žuvies mėsos. Tai, turbūt, buvo lašiša, bet jos gaudavome labai retai. Pietums skiriama pusvalandis. Mano sveikata Norilsko lageryje vis laiką buvo bloga. Dažnai staiga nualpdavau.

Šventės švęsti buvo draudžiama. Visa sovietinė represinė sistema siekė žmogų, bent kiek jai pasipriešinus ar kitaip manant, sutrypti, paniekinti, padaryti vergu arba visiškai sunaikinti. Didelis džiaugsmas bėdavome gauti laiškus ar siuntinius. Kiek prisimenu, tai brigadoje tik aš vienas jų gaudavau. Saldainius valgydavome su duona - bėdavome labai skanu.

Susisiekdavome ir su kitais lageriais. Prie akmens pririšdavome raštelius ir, nors didelis atstumas bėdavome, permesdavome. Apskritai pasitarndavome viena kitai kaip gal jome.

1953 m. kovo 5 d. mirė tironas Stalinas. Po jo mirties prasidėjo kalinių bylos peržiūra ir teistumo trukmės mažinimas. Kai kurie kaliniai buvo išleisti namus ar tremtį. Bėdama laisvoje tremtyje dirbau plytinėje. 1955 m. liepos 13 d. gavau pažymėjimą, kad bausmė atlikta. Mus, apie dvidešimt žmonių, nuvežė Dudink, sodino laivą „Stalin“, juo mes atplaukėme iki Krasnojarsko. Ten laukėme dvi dienas traukinio Maskva. Davė bilietą iki Tauragės.

Grįžus Lietuvai 1957 m. baigiau Tauragės 1-ją vidurinę mokyklą, nuo 1957 m. pradėjau dirbti Kunigiškių pradinėje

mokykloje, bet kai išaiškėjo, kad aš „bandite“, atleido. 1958 m. birželio 30 d. pradėjau dirbti Pagramanio bibliotekos vedėja, kur buvau vis mylima. Čia susipažinau su jaunu ekskavatorininku Stasiu Mačiuliu. 1959 m. iškilme vestuves.

Džiaugiuosi sulaukusi Atgimimo ir kad gyvenu Nepriklausomoje Lietuvoje. Dalyvavau Baltijos kelyje. 1991 m. sausio 13 d. buvau prie parlamento ir televizijos bokšto. Esu Politikalini draugijos narė. dalyvauju Norilsko sukilimui „Vyriausybės“ veikloje.

Pasakoja **Albina Liutkut -Matevičienė - Vilija**

Užrašyta Tauragėje
2011 08 14

Gimiau 1934 m. Aneliškės kaime

Tauragės rajone. Tauragėje lankiau gimnaziją, kurioje 1950-1951 m. pradėjau veikti antitarybinę pagrindinę organizaciją. Čia vadovavo 9 kl. mokinė Irena Martinkut (jau mirusi, žr. p. 38).

Pradžioje nariavo nedaug: Liucija Dainėvičiūtė, Onutė Vaitkutė, Bronė Globytė, Irena Martinkut ir aš.

Turėjome slapyvardžius, leidome laikraštį „Lietuvos balsas“, kuriame rašėme antitarybinius straipsnius.

1951 m. vasario 16 d. mieste pirmą kartą trispalvė vėliava, klįjavome atsišaukim lapelius. Taip išreiškėme savo protestą prieš sovietinį genocidą.

Beprasidedanti antisovietinė propaganda nutraukė išdavikas Jonas Nuobaras - *Lyras*, (žr. p. 53), pranešė saugumui apie mūsų slapto veiklą. Mes visos buvome areštuotos. Pradžioje uždarė Tauragės Šubertinį, kur prabuvome savaitę laiko, iki išvežant Klaipėdą. Klaipėdoje Karo tribunolas nuteisė dvide-

Albina Matevičienė

šimt penkiems metams griežto režimo pataisos darb lagerio. Dvi merginas paliko Mordovijoje, o kitas išvež Šiaur s Norilsk .

Gr žus Lietuv 1965 m. prad jau dirbti vaistin je. ia praleidau 11 m., v liau sidarbinau Taurag s Keramikos gamykloje, kur pradirbau penkiolika met , iki pensijos.

Apie Iren Martinkut -Smetonien - Egl

„XXI am žius“, 2004 06 02

Irena Martinkut gim 1933 m. Požeri n kaime, Taurag s apskrityje. Aukl ta Simono Daukanto, Vinco Kudirkos ir Jono Basanavi ius dvasia, ji, kaip ir daugelis tos kartos jaunuoli , buvo idealiste, romantik . Ji pati štai k pasakojo žurnalistui Jonui Šar nui: „...Su siaubu ži r jome miestelio aikšt se išniekintus partizan lavonus, gird jome kankinim klyksmus iš NKVD r si . Niekas negal jo b ti abejingas“.

Irena Martinkut mok si Taurag s gimnazijoje. Kartu su savo draug mis: Albina Liutkute - *Vilija*, Liucija Dainavi i te-*Laume* ir Ona Vaitkute - *Valentina* - jaunosiomis idealist mis, nor damos nors kiek pasipriešinti okupant terorui, sugalvojo leisti pogrindžio laikrašt l „Lietuvos balsas“, kurio credo buvo: „Ne tyl ti, o šaukti ties prieš smurt ir mel ; žodis už kulk - galingesnis; šviestis ir šviesti, nors gerai žinom - laukia Sibiro lageriai arba mirtis“.

Taip ir atsitiko. 1951 m. spalio 6 d. mokykl at j s KGB tardytojas Karasiovas su m dešimtok Iren , vien geriausi mokyklos sportininki , lengvosios atletikos varžyb dalyv . Jos portfelyje buvo rašin liai „Lietuvos balsui“, pagrindiniai jos kal iai.

Onut Vaitkut tuo metu draugavo su buvusiu „Butegeidžio“ štabo partizanų Jonu Nuobaru - *Lyrū*, kuris jau buvo MGB užverbuotas. Onut jam duodavo laikrašt l paskaityti; jis mergaites ir išdav .

Šubartin je Iren Martinkut tard dvi savaites, reikalavo išduoti, kas vadovauja organizacijai. O ta „organizacija“ tebuvo keturios aštuoniolikmetės idealistės.

1951 m. gruodžio 28 d. Klaipėdoje vykęs Kaliningrado išvažiujamasis karinio tribunolo uždaras teismas nutėis I. Martinkut dvidešimt penkiems metams katorgos darb ir penkeriems metams tremties. Bausm atlikti mergina buvo išvežta Norilsko pataisos darb griežtojo režimo lager, kur buvo penkios vyr ir viena moter zona. Kiekvienoje iš jų - per keturis— penkis t kstančius kalini .

Irena (dešinėje) Mordovijoje, griežto režimo lageryje 1956 m.

darb valdydavo daugiau negu penkis kilometrus nuo zonos. Eidavo kolonomis susikibusios rankomis po penkias. Šaltis siekdavo -40 laipsni . Kirtikliu kapodavo šalusi žem , traukdavo luitus iš dešimties metr gylio duobi - nam pamatams. Dirbo molio ir akmen karjeruose. Baigus darb - v l zon , o ten šlakelis karšto vandens, šaukštas dvokian ios koš s, du-tris šimtus gram duonos ir marš ant gult . Rytojaus dien v l tas pats. 1953 m. prasid jus garsi jam Norilsko sukilimam, lietuvait Irena buvo viena aktyviausi streikuotoj iš moter zonos.

1956 m. Iren Martinkut , Vyriausybinei komisijai perži r jus jos byl , paleido. Irena gr žo pas t vus Karaliau i , ten baig vidurin mokykl . Studijuoti neleido d l teistumo. sidarbino Šilut s rajone, kult ros namuose, v liau dirbo

Telšiuose. Visur buvo sekama saugumo ir galiausiai suimta (išdav užverbuota kambarioke). Tris dienas buvo tardoma Vilniaus KGB r muose. T kart paleido, bet jau buvo aišku, kad ramyb s Lietuvoje nebus.

Norilsko lageriuose Irena susipažino su politiniu kaliniu Marijumi Smetona. Jie susirašinėjo. Sužinoj s Irenos b das Lietuvoje, Marijus pakviet j gr žti Norilsk . ia jiedu situok , o 1964 m., kai Marijui baig si tremties laikas, su šeima gr žo Karaliau i . ia Irena baig medicinos mokykl , gavo fel er s diplom . sidarbino Kauno l-ojoje ligonin je ir Kraujo perpylimo stotyje. Paskui dirbo stiklo fabrike „Aleksotas“. 1987 m. iš jo pensij .

Prasid jus Atgimimui, Irena Smetonien tapo viena aktyviausi S j džio nari Kaune, o 1989 m. sik rus Norilsko Vy i draugijai - jos štabo nare. 1990 m. stojo Šauli s jung , buvo Lietuvos politini kalini ir tremtini s jungos tarybos nar , dalyvavo politini kalini ir tremtini suvažiavimuose ir konferencijose Lvove, Kijeve, Maskvoje, Taline, apdovanota Vy io kryžiaus ketvirtojo laipsnio ordinu. Yra parašiusi kelias dešimtis straipsni , atspausdint knygose „Norilsko vy iai“, „Laisv s kov archyvas“, „Kelias laisv “, „Sukilimai Norilsko, Vorkutos, Kengyro lageriuose“, išleista Irenos ir Marijono Smeton eil raš i knyga „Tremtinio Lietuva“.

Irena Martinkut -Smetonien mir 2009 m.

Pasakoja **Pranas Rindokas - J rininkas**

Užrašyta Taurag je
2010 11 22

Gimiau 1930 metais Gulbiški kaime, Vainuto vals iuje (dabar Šilal s rajonas) Taurag s apskrityje. Buvome trys broliai: Petras, Pranas, Jonas ir sesuo Ona. Gyvenome vidutiniškai, tur jome 13 ha k .

Aš nuo 1946 m. palaikydavau ryš su partizanais. Nutraukiau mokslus, b damas 4-oje gimnazijos klas je Vainute,

nes m s namuose prad jo dar-
 ryti kratas, m tydavo mano kny-
 gas, ieškodami kal i : bandit
 laišk ir dokument . Kart vie-
 nam sribui pasakiau: „nedrab-
 styk, nepl šyk mano mokslei-
 viškos knygos, snargliu“. Jie
 taip pasiuto, kad milicijos vir-
 šinink snargliumi pavadinau.
 Smarkiai primuš ir po keli
 dien gavau kvietim Vainuto
 NKVD, pas tardytoj . Jis, sp -
 j s, kad daugiau taip nepa-
 sikartot . paleido.

Ir toliau aktyviai pad jau
 partizanams, pernešin jau doku-
 mentus, klijuodavau lapelius.
 Gavau *J rininko* slapyvard gal
 tod l, kad per J r partizanus
 perkeldavau valtimi. Atlikau
 žvalgybos ir ryšininko pareigas.

Priklausiau K stu io apygardai, Pušies rinktinei, J ros - Žalgi-
 rio b riui, dalyvavau pogrindin je veikloje Šilal s, Šilut s ir
 Taurag s rajonuose. Daug pavojing darb dirbome. 1950 m.
 vasar padar me bunker partizanams Antano Jokubausko so-
 dybos tvarte. Dirbome naktimis. Pats bunkeris buvo po žeme.
 jimas - lauke, po pamatais. Ventilacijoj vamzdžiai buvo pa-
 sl pti po didele medienos kr va, tod l ir nesurado bunkerio, nors
 daug krat yra buv . Jame sl p si J ros b rio vadas Vincas Stonys
 - *Žalgiris*, Jonas Jagminas, Onut Jagminait -Stonien , Stasys
 Sakalauskas. Antanas Stonys. Jonas Stonys. 1950 m. ruden ir
 žiem partizanai jame gyveno. Aš jiems nešiojau paketus iš
 rinktin s. Vasario 15 d., man nešant paket , pama iau iš griovio
 kylant baltus žmones ir didel šun . Greit nusviedžiau paket

Pranas Rindokas — *J rininkas* —
 K stu io apygardos ryšininkas,
 rezervinio b rio partizanas

ir pasileidau b gti. Nebuvo kada galvoti, ar nušaus, ar ne. Šuo mane pasivijo, prad jo pl šyti, greit atb go ir rusai su sribais. Klaus , kod l b gau, turb t esu banditas, bet pasakiau, kad šun palaikiau vilku, nuo jo ir b gau. Muš , keik , vis band išgauti, kur buvau, po to nusivar m s namus. T vams greit pasakiau, kad negavau parduotuv je muilo ir degtuk , nes sribams pasakojau, kad jau parduotuv Paj ryje. O pas mus bes dys mano draugas Antanas Jokubauskas, dar labiau nusigandau, kad jei sribai eis kartu su Jokubausku, tai gali partizanus susekti, nes jie vakarais išlysdavo iš bunkerio. Bet kiek patard j paleido. Rusai vis nakt prabuvo pas mus, su kažkuo kalb jo per radijo ryš , tik beauštant iš jo kita kryptim. Tada nub gau t viet , kur nume iau paket ir dideliam džiaugsmui j radau sniege. Jis buvo adresuotas Pušies rinktinei - *Žalgiriui*. Nunešiau t paket jam bunker ir papasakojau, kaip viskas buvo. Mat si, kad partizanai buvo patenkinti mano veikla.

Daug vairi užduo i ir nuotyki teko patirti, jau žvalgo pareigas, reik jo žinoti, kas apylink se dedasi, ar n ra pavojaus. Tapau rezervinio b rio partizanu. Buvau visiškai tam paruoštas ir ginklais, ir drausme. Mane su m 1951 m. birželio m n. 6 d. nakt t v kl tyje Šilal s NKVD leitenantas Našatyrovas. Išdav vienas iš partizan , pasidav s NKVD. Su mime dalyvavo apie trisdešimt rus srib ... Jau su mimo metu buvau mušamas ir bandoma išgauti, kur Žalgirio b rio vado Vinco Stonio bunkeris. Jis iš ties buvo mano kaimyno Antano Jokubausko tvarte, ta iau aš neišdaviau.

P s iomis nusivar Paj r , srib b stin . Neleido nei k pasiimti, nei atsisveikinti su t vais. O dien nuvež Šilal s NKVD. Buvau žiauriai kankinamas ir tardomas rus karinink , kurie mane dauž , kur pakliuvo. Kai parkrisdavau ant grind , spard batais. Buvo sudaužytas visas k nas, o kitomis naktimis v l mušdavo, taikydami tas pa ias vietas. Apimdavo baisus skausmas, sutrikdavo orientacija, aptemdavo s mon , apimdavo neapsakoma klaikuma. Kokius naudojo kankinimo rankius,

netur jau j g nustatyti. Kartais net nor josi, kad nušaut ar visai užmušt. Iš po tardym vedavo maž kamarait, kur nebuvo nei lango, nei elektros, nei kokio gulto ar užkloto. Atsiguldavau „poilsio“ tiesiog ant cementini grind. Kart ryte bandžiau pab gti, kai sargybiniai užsn do, bet lauke pagavo ir v l muš, kankino. Nieko neprisipažinau, tai po keli dien iš Šilal s pervež Taurag s Šubertin akistatai su buvusiu ryšininku, nor dami išgauti, kur Antano Jokubausko bunkeris. Sutrikau ryšininko akivaizdoje, pamaniau, kad š bunker jau rado ir pasakiau kad toks nuo karo laik buvo. Bet tikrai žinojau, kad partizanai jau išsikraust prieš pusantro m nesio, kai supratome, kad esame susekti. V liau tai išsiaiškino. Kas paskleid ši informacij, neteko sužinoti. Po šios akistatos v l pervež Šilal, toliau tard, nor dami išgauti, kas reng bunker. Paskui v l išvež Šubertin. ia jau patekau didesn kamer, joje buvo penkiolika-dvidešimt kalini. Tardydavo naktimis. Buvo sukalti mediniai gultai, bet dienomis neleisdavo net užsimerkti.

K stu io apygardos ryšininkai 1950 m. P. Rindokas pirmas dešin je

Dažniausiai tokius prasikaltimus užtikdavo „laput“ - moteris prižiūrtoja, tyliai prisilinsusi prie durakutės. Bausmė už tai - stovėti prie sienos, nors kaliniai išsekę ir neturėdavo fizinių jėgų tai atlaikyti. Visus be išimties kankino, mušė. Buvo užmušti du nepilnamečiai partizanbroliai: Zigmas ir Valentinas Stoniai iš Butkų kaimo Tauragės rajono.

Tauragėje mane pralaukė keturis su puse mėnesio. Kartodavosi tie patys klausimai ir vis nauji kaltinimai. Kankinimai vyko žiauriau. Atmušė ausybė gnelius, todėl blogai girdėjau. Ištisai jaučiau galvos skausmus, kankino nemiga, silpnumas, širdies ritmo sutrikimai.

Per tuos mėnesius, kuriuos aš buvau kalintas, leido išnamu perduoti siuntinius su maistu, tik labai jau jo buvo mažai. Vėliau sužinojome, kad prižiūrtojai nuvogdavo. Buvome išsekę, vieni kaulai, bet davė sunku užlipti ant antro aukšto gultų. Laiškus buvo uždrausta ir rašyti, ir gauti, vykdavo kratos.

Mano teismas vyko 1951 m. spalio mėnesį Tauragėje. Teisėkarinis tribunolas. Priteisė dvidešimt penkeriems metams griežto režimo lagerio ir penkis metus tremties. Po teismo buvusi kamara jau nebeleido, uždarė karcerą, kur prabuvau dvi paras, paskui išvežė Šilutės kalėjimą. Visus nuteistuosius vežė surakintus atviroje mašinoje. Sargybiniai buvo gerai ginkluoti, šautuvai nukreipti mus, sėdėjusius ant sunkvežimio grindų. Nebuvo galima nei pajudėti, nei persimesti keletu žodžių. Kalėjime sugrėdo rėsyje mažieji kamariukai, po keletas dienų perkėlė didesnės kameras. Iš Šilutės kalėjimo pervežė

Klaipėdos kalėjimą. Ten buvo šiek tiek geriau. Man buvo blogai su širdimi, tai iškelė sergančią kamerą, ten duodavo kažkokių lašelių. Iš Klaipėdos nuvežė Vilniaus persiuntimo kalėjimą. Ten buvo didžiulės kameros su daug kalinių. Gal po kokių dviejų savaičių išvežė Leningrado persiuntimo kalėjimą (dabar Sankt-Peterburgas). Ten kameros buvo dar didesnės, jose tilpo apie 120 kalinių. Pasiskundžiau felierei, kad man širdis spaudžia. Netrukus jis atnešė puspuodelio kažkokio bjauraus

skys io ir liep kuo grei iau gerti. Išg rus man dar pablog jo, aptemo s mon , prad jau vempti. Tuomet gydytojas pamatavo temperat r , o ji buvo visai nukritus. Gydytoja pasak , kad praeis, bet pagalvojau, kad vežant lager nesulauksiu to gerumo. Po keletos dien išvež Vorkut . Kelion buvo sunki, kalini prigr sti pilni vagonai, maisto dav duonos kepaliuk ir vien silk penkioms dienoms.

Atvež Vorkut išlaipino, o buvo naktis, šalta, d m smarv . Suklupd su vasariniais drabužiais ant sniego ir šauk po vien pavard mis lager . Kai suvar barak , jau buvo geriau. Persiuntimo kal jime išbuvome apie dvi savaites. Paskui išvar p s iomis jau tikr lager anapus Vorkutos up s, Rudnik, šachta Nr. 8. Ten paskirst po barakus. Buvo vairi tautybi tremtini . Komisija man skyr pirm šachtininko kategorij ir išvar angli kasykl , bet aš nepaj giau dirbti šachtoje. Per j s didžiausius vargus ir sulauk s priži rtojų pyk io, gavau paviršiaus kategorij . ia taip pat buvo sunku, didel smarv ir smalk s, pasitaikydavo apsinuodijim ir mir i . Dirbdavome alkani po dešimt valand šaltyje. Du kartus per dien duodavo labai skystos sriubos ir gabaliuk duonos. Teko dirbti ir prie kit sunki darb statybose, ir prie geležinkelio. Daug buvo varg ir kan i , kurias sudar ne tik režimas, bet ir pati gamta. Žiem saul s nesimatydavo (apie tris valandas) vis kit laik gryna naktis. Pavasaris, vasara ir ruduo - trys m nesiai, o devyni - gryna žiema, šal iai, p gos. B davo, kad kaliniai su sargybiniais pasiklysdavo ir sušaldavo, tik pavasar atšilus surasdavo j k - nus tundroje. O dar ištisinis badavimas... nei mišk , nei paukš - i , net varn neb davo. Pasiilgdavome net žvirbliuko, o k jau besakyti apie T vyn ir laisv .

Laiškus rašyti buvo galima du kartus per metus, bet mažai kas gal jo ta galimybe naudotis, tik nuo 1955 m. jau gal jome dažniau susirašinti su artimaisiais. Aš rašiau t vams Sibire, seseriai ir broliui Petru, kuris jau buvo gr ž s iš lagerio.

Mane paleido 1956 m. rugpj io 12 d. Gr žau Lietuv ,

nors man nebuvo galima išvažiuoti, bet viršininkai matyt apsiriko. Mat vaikus, kuriuos paleisdavo, bet j t vai dar b davo palikti Sibire, nukreipdavo pas t vus.

B t galima ir reik t dar daug k papasakoti, bet ir tiek - vis šis tas. Jau neleidžia sveikata ir nebesinori gilintis patirtas kanias. Džiaugiuosi, kad jos nepra jo veltui.

Pasakoja **Juozas Merkelis**

Užrašyta Taurag je
2011 01 27

Gimiau 1928.02.03 Balsk kaime, Taurag s rajone, Marijos ir Petro Merkeliu šeimoje. Gim astuoni vaikai, bet du mir maži, užaugome šešiese. T vas buvo labai darbštus ir geras kininkas. Gyvenome gerai. Lietuv okupavus rusams, prad jus kininkus varyti kol kius, t vai nestojo, nors reik jo mok ti labai dideles prievoles.

Devyniolikos met , jau b damas pilnametis, išsik liau miest , sidarbinau Taurag s medienos plukdymo J ros upe mon s darbininku, v liau dirbau MSV. Šeštadieniais gr ždavau pas t vus. 1949 m. rugs jo m n. b nant namie, už jo sribai, tikrino vis dokumentus (su t vais gyveno broliai: Vincas, Albinas, Vytautas ir Fabijonas, sesuo Ona). Aš netur jau paso. Mano dokumentai buvo policijoje d l pasibaigusio galiojimo. Sribai tuo nepatik jo, apšauk banditu, su m ir nuvež Šubertin . Pirm j par uždar karcer . Tai buvo maža šalta patalpa, apledijusios sienos, nuo j ant k no varv jo vanduo, iki keli stov jau lediniame vandenyje. Vis laik , kiekvien nakt tard , kankino, lauž rankas, muš iki s mon s netekimo. Nieko jiems nepasakiau. Vienoje kameroje buvome su kunigu, kuris patar tyl ti, net jei k ir žinau apie partizanus, nes jei išpeš bent vien žod , tai jau nebepaleis ir toliau kankins.

Pra jus kelioms dienoms po mano su mimo, su m ir t t . Gird jau jo šauksm kankinant už sienos, ta iau iš man s nieko neišgavo. Po m nesio paleido vis sudaužyt , tik prisak nie-

kam nieko neprasitarti, k ma iau ir pats patyriau, kitaip b siu suimtas negr žtamai.

1950 m. ruden išaušo baisiausia diena mano gyvenime. Nepersp jus ir nieko ne tariant atvažiavo b rys kareivi . Gyvenome pakankamai gerai, tuo metu buvo pilni aruodai iškult jav , keturios karv s, keturi arkliai, kiaul s, paršeliai. Tur jome dvi kuliam sias mašinas, mal n . Vien kuliam j pats buvau nusipirk s. Žad jau prad ti savarankišk gyvenim . Visa šeima buvome namuose. Man tuomet buvo dvidešimt dveji, broliams: Albinui dvidešimt, Vincui aštuoniolika, Vytautui trylika, Fabijonui septyneri, sesutei ketveri metukai. Su broliu Albinu jau buvome išsiregistrav , gyvenome mieste. Gal jome išsisukti nuo tremties, bet s žin neleido palikti t v su mažais vaikais, tad važiuvom kartu. Tai buvo baisi diena: t v ir vaik klyksmas, verksmas, baim ir gailestis palikti savo namus, užgyvent turt ir T vyn . Kareiviai krov mašin patalyn , r bus, maist . Jie negail jo daugiau sud ti: „prigadytsa“, o enka vedistas met iš mašinos atgal, mat mašina nepavešianti. Net duonos, kuri dar buvo pe iuje, neleido kareiviams išimti. Be abejo, tai dar iš pavydo, kad lietuviai turtingesni. Atvež Tau rag , geležinkelio stot , kur stov jo gyvuliniai vagonai. Mus patalpino vagon su trim daugiavaik m šeimom. Viena buvo iš Didkiemio, mes iš Balsk ir dvi šeimos iš Kv darnos. Koks buvo žmoni klyksmas, pajud jus traukiniui... (žr. Priedas nr. 17)

Vež m nes , ir nežinojom, kur veža. Vis t laik buvom nenusireng , miegojom su r bais ant savo patalyn s. Tuštintis vagonė išsipjov m skyl , apsupom paklod m. Kelis kartus per m nes duodavo sriubos stotyse, vien kart ved pirt . Mama ir kitos moterys vis keli verk , o jaunimas su savo muzikos instrumentais grojo. Rusai pro langus mesdavo bandeles, saldinius, bet sargyba vaikydamo žmones. Langai buvo maži, vagono viršuje. Vež per vis Taryb S jung , Sibir , pro Baikal , kol pasiek me Chabarovsko krašt , Lazovo raj. Paskutin stotis - Perijaslaukis. Iš vagon laipino mašinas ir vež Bi ev . Ten

viršininkai rinkosi tinkamiausius darbamams savuose taškuose. Mus paskyrė Kij , kitus dar toliau. Davė tik palapin ir liep apsigyvent. Kuriuos atvežė anksčiau, apgyvendino barakuose, o mums vietos jau nebeliko. Paskyrė statybinis medžiagos pasistatyt b stui. Nagingi m s lietuviai. Per m nes pasistat me nedidel trijų kambari nam : kiekvienai šeimai po kambar . sika r me anksčiau atvežt tremtini kaimelyje. Pradžioje buvo sunku, parduotuv se maisto nebuvo, tris dienas dirbome nevalg . V liau jau kai ko atveždavo. Pasidirbome valtis ir prad jome žvejoti. Žuv buvo daug ir ger . Gyvenome prie up s iorny kli , už vieno kilometro tek jo Horo up , o už dešimt kilometr s ry, kuri tek jo Am r .

žiemojus mam su trim mažesniais vaikais: Ona, Fabijonu ir Vytautu paliko namie, o t t su Vincu, Albinu ir manim pa m darbamams mišk . Kelis m nesius pradirbau miške prie medienos krovimo, v liau paskirst pagal sugeb jimus. T tis ir Vincas dirbo šaltkalviais-mechanizatoriais, Albinas traktoristu. Aš, kaip gav s patirties Lietuvoj darbui miške, taip ir ten darbavaus, o žiem dirbau prie remonto darb . Pavasar t tis pasak : „Vaikai, visi kibkim darb ..“ Sodinom bulves, daržoves, nusipirkom iš kol kio paršiuk , v liau geros veisl s ožk .

Kiti dar kažko tik josi, lauk , gal amerikoni išvaduos. Mes buvom tikri, kad ia jau niekas neišvaduos, tur jom prievarta pasirašyti, kad liksim iki gyvos galvos. Laisvalaikiu k r me lietuvi - ukrainie i kapel iš dvylikos asmen . Sekmadieniais muzikuodavom klube.

Po keli met mane perk l už šimto kilometr nuo ar tim j Kasamy. Dirbau traktoristu. Buvo vairi atsitikim ir nelaimi , kai vos likau gyvas. Dievas mus saugojo, nors nei bažny ios, nei kunigo nebuvo, bet meld m s namuose ir kapin se. ia tebuvo du met laikai: vasara ir žiema. Vasar temperat ra siekdavo +30, o žiem -50 laipsni . Per stiprius šal ius darbai nevykdavo.

Jonas **Merkelis** (dešin je, su armonika)
su kaimo jaunimu per gegužines

Dirbome kaip laisvi, tik išvykti toli negal jom, o kas m - nes tikrindavo komendantas, ar visi savo vietose. V liau, prieš tremties pabaig , išaišk jo, kad Merkeliu šeima išvežta be joki kaltinim . Mirus Stalinui, viskas pasikeit . Prad jo paleidin ti. 1956 m. žiem per dvi savaites greituoju traukiniu Šv. Kal doms gr žom Lietuv . Deja, namai buvo suniokoti, sodas išlaužytas. T vai, susiremontav pastatus, v l sik r , o aš su broliais ieškojome darbo mieste. Buvo labai sunku prisiregistruoti savam krašte, tik slapta parašius Maskv po met buvo gautas sakymas priregistruoti.

1957 m. sidarbinau Taurag s MSV traktorininku, v liau mechaniku. 1960 m. vedžiau, tuomet ir prisiregistravau mieste, per jau dirbti keli valdyb v liau Taurag s Vaisi ir daržovi perdirbimo kombinate dirbau cecho šaltkalviu. Ten dirbau iki pensijos. Užauginom tris dukras, turime penkis an kus. 2010 m. atšvent me auksines vestuves.

Mūsų šeimoje visi muzikaliai. Dar paaugl mane kaimynas išmok groti bandonija, o akordeonu pats išmokau. Akordeonu grojo ir mano broliai Vincas ir Fabijonas. Žmona taip pat muzikali - penkiasdešimt metų pragiedojo chore. Anai kai lanko muzikos mokyklą. Dviejų anai groja kanklėmis, vienas anai saksofonu, kitas gitara. Sunkiausiai man gyvenimo laikotarpiu „muzika ir optimizmas padėjo nepalūžti“ (citata iš anai rašinio apie senelį).

Pasakoja **Jonas Šeputis** - *Naktis*

Užrašyta Tauragėje
2011 03 14

Jonas Šeputis

Gimiau 1932 m. Antano ir Juzefos Šeputių šeimoje. Turėjau du brolius: Vytautą, Juozą ir keturias seseris: Oną, Sofiją, Mirtę, Danutę. Patriotinė veikla pradėjau 1948 m. rudenį ir vykdžiau iki suimimo 1951 m. Tų pačių metų birželio 28 d. buvau suimtas savo tėvų namuose Alijošiškių kaime, Pagramančio apylinkėje, Tauragės rajone. Apie dvidešimt antrą valandą išgirdome beldimą langų kambario, kuriame miegojau kartu su broliu. Išleidom keturis partizanų uniformas vilkinius asmenis. Vien iš jų - Nuobaras (slapyvardis „Lyras“ žr. p. 53) pažinojau. Pokalbis vyko mūsų nesienos šviesioje. Paklausus Nuobarą, kas tie trys nepažįstamieji, išgirdau atsakymą, kad tai nauji partizanai, su kuriais norės mus supažindinti. *Lyras* sakė ir jį slapyvardžius. Jie klausinėjo, ar nėra iš Žalgirio būrio siuntini ar laiškas. Atsakiau, kad bus po savaitės. Iš tiesų tai buvo MGB „darbuotojai“. Nuo to apsilankymo buvome apsupti kasnakt savaitės laiko. Vėliau paaiškėjo, kad Nuobaras išdavikas. Juo pasinaudojė sribai sudarę pasal Tauragės rajone Tuščių kaime ryšininko

Jono Vai ekausko sodyboje. Operacijoje tur jo dalyvauti Jonas Jagminas *Klevas*, ryšininkas Jonas Vai ekauskas *Liepa*, partizanas slapyvardžiu *Aitvaras* ir aš - *Naktis* (priedas Nr. 16). Tuomet buvo sunaikinti Kstuio apygardos Butigeidžio rinktinės, Dariaus rajono, Jrosbrijo partizanai. Aš pats tik per atsitiktinum likau gyvas, nes reik jo važiuoti maln sumalti gr dus. Nesulauk joki žini iš Žalgirio partizan , su mane, t vel ir jauniausi brol Vyt . Mašina buvo palikta apie trys šimtai metr nuo nam . Joje mane paguld ant grind , užmet brezent . Brol su t veliu pasodino ant suolo. Atvažiav

Pagramant t vel paleido, o mudu su broliu nuvež Taurag s Šubertin . Nuved antr aukšt ir susodino kampuose. Du sribai saugojo iki piet . V liau mane nuved r s , kur at m dirž , išpjaust sagas. Tuomet jau supratau, kad iš ia išeiti n ra jokios vilties. Iškart patalpino kameroje su šnipu, kuris prisistat kaip partizanas Vytautas. Šioje kameroje išbuvau tris paras. Dar b damas laisv je iš partizan pasakojim žinojau, kad kliuvus pirmiausia „supažindina“ su šnipu. Kadangi nieko nepavyko iš man s sužinoti, tai perk l puskarcer , kuriame išbuvau dešimt par . Tardymai vyko naktimis, kuri metu naudojama fizin prievarta iki s mon s netekimo. Per tardymus tikin davo, kad NKVD jau viskas žinoma apie tavo partizanin veikl ir jau niekas negal s pagelb ti. Po trij savai i tardymo buvo surengta akistata su partizanu *Skautu*. Iki su mimo mes pastoviai bendraudavome. Akistatos metu jis man s neišdav . 1952 m. buvo sušaudytas Klaip doje, man dar b nant Šilut s kal jime. O *Lyras* visk iki smulkmen išpasakojo, nors pas mane jis buvo už j s vos du ar tris kartus. Gintis buvo beprasmiška.

Maistas Šubertin je buvo labai blogas, o šeštadieniais ir sekmadieniais neduodavo nei vakarienis. Vir jas buvo rusas, tod l ir pasisk sti nebuvo kam. Pamenu vien atvej , kai iš Vilniaus atvažiavo „komisija“ patikrinti ar kaliniai kuo nesiskundžia. Aš paklausiau, kod l sriuboj n ra bulvi , nors buvo spalio m nuo, ir už tai gavau dešim par karcerio.

Kameroje b davom šeši—astuoni žmon s, vairiai. Šubertin je iki teismo išbuvau be vienos savait s šešis m nesius. Teismas vyko 1951 m. spalio 30 d. ia pat, vietoje. Teis karinis tribunolas. Pripažino kaltu pagal 58 str. „Už kontrrevoliucinius nusikaltimus“. Nuteis dvidešimt penkerius metus kal jimo ir penkerius metus nelaisv s. Po teismo nakt dar praleidau Šubertin je, o ryte - 1951.12.01 išvež Šilut s kal jim , kur išbuvau puspenkto m nesio. Kameroje buvome keturiese. S lygos, palyginti su Šubertine, buvo daug geresn s jau vien d l to, kad nebuvo joki tardym ir kankinim . Tik tiek, kad ne laisvi. Su kit kamer kaliniais susikalb davome morz s ab - c le. Tokiu b du žinodavome, kada atvežami, kada išvežami. Šubertin je buvo visiška nežinia. Iš Šilut s kal jimo Vilni išvež 1952 m. balandžio pabaigoje. Pradžioje vež persiuntimo punkt . Iš kal jimo geležinkelio stot var p s iomis, lydint kareiviams su šunimis. Žmon s paslap ia mus steb jo, nes atvirai ži r ti buvo draudžiama. Kareivi buvo tiek daug, kad šaligatviu jo vienas prie kito. Stotyje lauk vagonai, kiek toliau buvo apsup kariškiai su kulkosvaidžiais ir šunimis.

Vilniaus persiuntimo kameroje buvome devyniasdešimt devyni kaliniai. ia išbuvau tris paras. Virš m s buvo kalinami kriminalistai, iš kuri gaudavome laikrašt „Tiesa“. Perskai t pabelsdavome lubas, tuomet jie nuleisdavo si l ir pasiimda vo laikrašt . Vienas iš m s buvo mokytojas iš Šilut s, jis ir nušviesdavo tarptautin pad t . Iš Vilniaus išvež Kaliningra do persiuntimo punkt . ia kameroje buvome apie trisdešimt žmoni , s lygos patenkinamos. Po trij savai i išvež Komi ACCP Intos griežto režimo lager Nr. 3. Kalini buvo apie ketu ris su puse t kstan io, vairi tautybi . Nuvežus tris savaites dirbome paviršiuje, kirkuodavome uolien statybos darbams. Paskui jaunus vyrus išskirst šachtas anglies kasyklos po žemiuose. Dirbau dienin je pamainoje Jujevo brigadoje. Tvir tindami r mus ruoš me ventiliacijos kanalus. Dirbau su uk rainie iu, kuriam buvo apie keturiasdešimt met . Darbo diena

trukdavo apie astuonias valandas, kartais ir ilgiau. Pagrindiniai rankiai buvo pjūklas ir kirvis. Ateinant ir išeinant buvo griežtai tikrinamas tremtinių skaičius brigadose. Parašyti namus buvo galima tik vieną laišką per metus ir tai be jokių žinių apie lagerį, kitaip cenzūra laišką sunaikindavo.

Maitinimas buvo skiriamas nuo išdirbio normos. Maistas patenkinamas, nors mums, jauniems, dirbantiems sunkus fizinis darbas, jo trūkavo. Lagerio viršininkas buvo Baradulinas - žiaurus žmogus, ypač lietuviams. Lietuviai Šiauliuose kėsinosi į nušauti, todėl jis tapo labai kerštingas visiems lietuviams. Jei pagaudavo nors vieną, visiems keturiems, esantiems kameroje, skirdavo mėnesio laiko karcerą. Todėl sakydavom, kad esame latviai, tuomet gaudavom tik penkis ar dešimt parų.

Po Stalino mirties jau leido rašyti namus vieną laišką per mėnesį, nuolat nuo langų grotas, nerakino barakų. Zonoje vaikšioti režimo neliko.

Lietuvį grąžau 1956 m. rudenį. Tuomet vėl prasidėjo Kryžiaus kelias, nes komunistai mūsų neapkent. Kol prisiregistravau Tauragėje, praėjo pusantros metus, kitaip negalėjau gauti darbo. Pirmoji mano darbovietė buvo melioracija, po to dirbau Tauragės kooperatyve, o dar vėliau Mūsų kombinatė. Ją išdirbau dvidešimt ketverius metus, kol iš ją pensiją.

Pasakoja **Jonas Laurinskas - Migla, Audra**

Pateikiamas Jono Laurinsko pasakojimas iš knygos **Aukštaitijos partizan prisiminimai** / sud. R. Kaunietis, (D.7, Kn. 1, 2009.- p. 739-742).

Gimiau 1929 m. vasario 28 d. Pipalių kaime, Tauragės valsčiuje. Turėjau devynis brolius ir sėdusius. Šeimoje buvome septyni vaikai - du broliai ir penkios seserys.

Kai rusai bolševikai okupavo Lietuviją, mane tėtis nusiųdė prie Stragutės kaimo, ant vieškelio, pasiūlymą, kaip atrodo tie

at j nai. J buvo labai daug, vieni jo p sti, kiti važiavo arkli-
niais vežimais, iš paskos dar tokias nedideles patrank les trauk
. J arkliukai buvo mažuliukai, liesi, o patys kareiviai papil-
k jusiais veidais, apsireng tom tradicin m savo degutuotom
rusiškom *rubaskom*. M s žmoni jie nekalbino. Vienas ark-
liukas sukluo, tai supuol m j mušti ir spardyti tol, kol tas
vos ne vos atsistojo.

Steponas Butkus ir partizan ryšininkas Jonas Laurinskas -
Audra, Migla (dešin je)

1941 m. šitie at j nai m m s žmones vežti Sibir .
Išvež m s kaimyn iš Joniš k s kaimo, Taurag s vals iaus eigu-
l Giedr . Neturtingas buvo žmogus, viena akim. Iš Bernotišk s
kaimo išvež Dilb su mažais vaikais, irgi vargš žmog , kuris
net savo nam netur jo, gyveno emigranto vokie io Zitlerio
namuose.

Pokario metais gyvenau pas t vus kyje. 1945 m. vasar
pas mus namus at jo dvidešimt penki partizanai. M s buvo
du gyvenamieji namai, vienas senas, kitas naujas. t nauj mes,

vaikai, eidavom miegoti, o t vai miegojo senajam name. At jo t vukas, liep mums keltis ir eiti t sen j nam , pasak , kad at jo sve i . Partizanai pareikalavo, kad mes susirinktume visa šeima.

Su jom mes dar kokie aštuoni žmon s, brolio paklaus , ar jis kur nors dirba, kuo užsiima, kadangi jis buvo vyresnis, gim s 1923 metais, pakviet eit kartu su jais. Paklausin jo t t , kokioj kariuomen je tarnavo. Pasak , kad 1917 m. rus caro armijoje, buvo sužeistas, pateko vokie i nelaisv , penkerius metus išbuvo nelaisv je, po to gr žo namus. Taip pasišnek j pasak , kad jie ia nakvos, papraš paruošt maisto dvidešimt penkiems vyrams. Sodyboje išstat sargyb ir nu jo daržin gult. Pas mus jie pabuvo dar vis kit dien , o vakare iš jo. Prieš tai persp jo niekam nieko nepasakoti apie j apsilankym . N vieno j nepažinojom. Tai toks buvo mano pirmas susitiki mas su Lietuvos partizanais. V liau jie prad jo ateidin t tankiau, bet ar tie patys, ar kiti, šito negaliu pasakyti. Jie vis dažniau kreipdavosi mane, kad jiems tarpininkau iau. Tai kok paket duodavo kur nors nunešti, tai kok raštel kam nors perduoti, bet aš nei j vard , nei pavardži , nei slapyvardži nežinojau. V liau dar rim iau jie mane trauk t veikl . Paaiškino, kad pas mane at j žmon s atneš laiškus ar žodinius pranešimus, kuriuos tur siu perduoti, kam nurodyta. Tada jau nurod ir ryšininkus. Tur jau siminti j slapyvardžius. Tai buvo *Lak nas*

Fabijonas Lukošius iš Aneliuk s kaimo, *Pušel* - Kuliešia iš Spragut s kaimo, v liau jis persik l gyventi Naudvario kaim , su jais palaikiau nuolatin ryš . Gautas paketas b davo adresuotas arba man asmeniškai ir nurodyta kam perduot, arba pavyzdžiui per *Audr* per *Pušel* *Lak nui*. Ryši punkt mes netur jom, visk perduodavom iš rank rankas, sutartini slaptavie i nebuvo.

Mano veikla prasid jo maždaug nuo 1946 m. pabaigos ir t s si iki 1949 m. lapkri io 22 d. Kai tapau ryšininku, dažnai lankydavaus miške, tur jau vokišk pla iajuost fotoaparata

„Chaidniau“. Fotografuodavau partizanus, bet nuotrauką pats nedarydavau, negatyvus atiduodavau partizanams, jie patys turėjo žmogų, kuris jiems tas nuotraukas darydavo.

Teko susitikti ir su sribais. Kartą jie rado mane prie upelio pašlaitėje beverdantį degtinį. Buvau vienas. Išgirdau, kad iš kitapus upelio kranto mane kažkas šaukia. Atsisukęs, žiūriu – visa upelio pakrantė apstota. Jie manęs paklausė, kaip ten upelį pereiti. Permečiau aš jiems tokią eglinę kartą, na ir man jie eiti mano pusė ir visi prie to naminių katilų. Paragavo vienas kitas po gurkšnį, matyt, patiko, paprašė pripilti porą butelių su savim. Pripyliau, dar lašini bryz daviau, tiko, nieko daugiau jie man nesakė, apsisukau nuėjo savais keliais. Kitą sykį vėl vakarą pas mus atėjo vienas sribukas, mano giminaitis, pavardė tokia pat – Kazys Laurinskas. Mes, jaunimas, buvom naujam name, o tas Kazys su mano seserimis dėjo ant lovų ir kalbėjosi. Staiga kažkas subrazdėjo, jis prišoko prie lango ir pamatė per kiemą einančius tris ginkluotus, suprato, kad partizanai. Tada jis perduris ir – lauk, o už jų partizanai paklausė, kur aš. Tada pasakė, kad naujojoje grytoje, kada partizanai, nieko nelauk, atėjo prie tos naujos grytos ir daro duris, o iš vidaus išėjo šitas sribas ir susitiko visi akis akiai. Partizanai suriko: „Rankas aukštyn!“ Tuo momentu šitas sribukas tik pasilenkė, pro juos ir – sod. O ten senos obelys, šakos iki žemės, šipynas tas šakas, pargriuvo aukštieji, kepur nukrito, paliko ir tą kepurą, atsikėlė, per vartelius ir nuėjo. Partizanai tik vieną kartą iššovė jo pusė ir daugiau nešaudė. Lauke buvo šviežiai pasnigę, pdsakė jau lieka, partizanai paprašė pavežti. Brolis pakinkė arkli ir nuvežė iki Nausdos Aneliukų kaime. Nausda, pakinkė savo arkli, vežė toliau. O rytą dar patamsyje jau prisistatė rusų kariuomenės garnizonas. Iškart paklausė, kur banditai, pasakė man, kad išvežė. Brolio paklausė, kur nuvežė, jis atsakė, kad nuvežė iki vieškelio ir paleido. Tada pasiėmė brolį ir išsivedė. Pasekė rogi vėžimui, jos nuvedė tiesiai Nausdos kiemą. Tada griebė Nausdą, tas ir pasakė, kad nuvežė iki vieškelio. V –

liau broli ir Naus d kviet saugum ir tard , bet t partizan nepagavo.

Mano giminaitis O. K. Laurinskas praneš MGB. kad pas Laurinskus j buvo užpuol „banditai“. Po to jis pasi m du pistoletus, por marškiniai ir, pab g s iš stribyno, m slapstyti. Buvo ir pas mus už j s, ateidavo šokius, bet su partizanais nebendravo, veng j , nes buvo j persekiojamas. Šiaip jis jau niekam nebekenk , tik iš tos b dos nebetur jo kur glaustis, bijojo ir partizan , ir strib . Kalnišk se gyveno jo brolis, tai pas j pab davo, o šiaip bast si, ir viskas. Apie jo likim tik visai neseniai sužinojau iš jo brolio Broniaus. Rado j apie 1951 m. Šešuvyje paskandint .

1949 m. pabaigoje pas m s kaimyn Jon Laurinsk , netoli kitapus kelio, apsistojo partizanai. Aš tada jau slaps iausi, partizan b rio vadas Antanas Bandzinas kviet eiti pas save mišk , bet aš pasakiau, kad kol kas pasislaptysiu dar kur laik vienas.

J. Laurinsko namai buvo ant kalno kitapus Miliušos upe-lio (Šešuvies intakas). Partizanai, pamat besiskleidžian ius grandine rusus, paman , kad kažkas praneš ir nori juos apsup- ti. Tod l nieko nelaukdami, atideng ugn , o patys, prisideng- dami pastatais ir atsišaudydami, prad jo trauktis. Buvo dar anks- tus rytas, buvau k tik gr ž s namus ir atsiguliu pails ti. Išgird s šaudym , greit šokau batus, apsirengiau ir iš jau iš nam . Jau girdžiu - sužeisti ruskiai šaukia, susitikau su jais, bet jie jau mane nebekreip d mesio, tik šaudydami b ga ir veja- si partizanus. Nusivijo juos iki Juodpetri miško. Partizanai visi išb go sveiki, tik vienas Jurgis Nenikaitis pasiliko ir daugiau nebegr žo b r . Dabar sunku pasakyti, kod l jis pasiliko. Gal jau buvo užverbuotas? Nub g s tok intak l , atsiskyr nuo vis , v liau legalizavosi.

Po šio vykio nu jau Spragut s kaim pas Ašmonus. Ten kur laik pabuv s sužinojau, kad rusai po susišaudymo su partizanais gr žo atgal, už jo m s namus ir ieškojo man s.

Aš vis laik maniau, kad jie man s ateis nakt , tod l namuose nenakvodavau. Po kurio laiko jie at jo anksti ryte ir mane rado namuose. Su m , nusived Taurag ir uždar Šubertin je. Prieš tai jau buvo suimti visi mano bendražygiai: Vincas Kulieša - *Pušel* , Fabijonas Lukošius - *Lubinas*, Antanas Akstinas iš Aneliuk s kaimo, Bronius Stanys. Man partizan b rio vadas buvo sak s, kad esu išduotas. Apie tai jam praneš Taurag s MGB dirb s leitenantas.

Kai nuvež Šubertin , pirmiausia tard koridoriuje, po to nuved vielomis apipint karcer ir ten mane vien pralaik apie m nes . Paskui patalpino didesn kamer , kurioje buvo daugiau žmoni . Sutikau ten Raskil nuo Skaudvil s, partizan Pran Ablošinsk -*Tautgail* iš Vabal kaimo, Laukuvos valsiaus sužeist abi kojias, gyv paimt Tyreli miške.

Subertin je daugiau mane tard tardytojas tardymo skyriaus viršininkas žydas Teriochinas, taip pat Krainevas ir Nikitinas. Tie du pastarieji buvo žiauriausi. B davu, pasikvie ia, na ir ima „kutavot“ - guldo ant žem s, karia, lazda muša, kumšiais paširdžius, visokiais b dais kankina. Jei tr kdavo, tai dar ir vert jai prid davu. Vert jais dirbo mano pusbrolis Stasys Stonys ir Juozas Girulis iš Pipali kaimo, bet jie su manim elg si gana padoriai. Tard mane gana ilgai, kol pagaliau praneš , kad mano byla išsi sta Maskv . Kai ji gr žo, mane v l prad jo tardyti. 1949.11.22 byla buvo baigta, o 1950 m. sausio 14 d. išvež Klaip dos kal jim . B nant ia m s kamer met A. Bandzin (buv s ryšininkas). Kartu buvo ir daugiau j pažinojusi vyr . Jis pasak mums, kad gavo mirties bausm ir laukia nuosprendžio vykdymo. Aš gavau dešimt met lagerio. 1951 m. sausio etapu buvau išsi stas Pes ianlag , Karagandos srit , 1956. 06. 14 paleistas iš Karlago, birželio 22 d. gr žau Lietuv .

Pasakoja **Jonas Nuobaras - Lyras**

Pateikiamas Jono Nuobaro - *Lyro* pasakojimas iš knygos **Aukštaitijos ir Žemaitijos partizan prisiminimai** / sud. R. Kaunietis (D. 5, 2006., p. 694-706).

Gimiau 1923 m. sausio 13 d. Ožnugario kaime, Bataki valsčiuje, Tauragės apskrityje. Šeimoje buvo penki vaikai: keturi broliai ir sesuo.

Liėė tuvoos partizanai. Dešinėje J. Nuobaras - *Lyras*

1940 m. rudenį turėjau pradėti lankyti pirmą gimnazijos klasę, nes jau buvau baigęs šešis skyrius, bet kai rusai vedė savo tvarką, atsidariau penktoje klasėje. Joje pasimokiau metus, iki prasidėjo karas. 1945 m. dar mokiausi Eržvilko progimnazijoje, vėliau perėjau Tauragės gimnazijai. Tais metais rusai pradėjo tremti žmones į Sibirą. Trimitas būdavo vykdomas atrankos būdu. Man vyresniji klasi gimnazistai pasiūlė stoti slapto

antisovietin organizacij , pasak , kad ilgiau laukti n ra ko, kadangi veža žmones, reikia organizuot pasipriešinim . Tuos metus priklausiau organizacijai, bet joki užduo i negavau, tik tiek, kad buvau trauktas pasipriešinimo dalyvi s raš ir dav s priesaik .

Besimokant Taurag je, 1946 m. komunistai visoje Soviet s jungoje buvo suorganizav Aukš iausiosios soviet tarybos rinkimus. Prieš rinkimus pasipriešinimo organizacijos vadai pasikviet mane ir kitus jaunuolius pasak , kad reiks platinėti atsišaukimus. Iš organizacijos štabo buvo nurodytos gatv s mieste, kur juos platinėti, kur klijuot ant stulp , kur ant nam sien . Iš vakaro nu jome šokius, o paskui vykd me vadovyb s nurodym . Viskas pra jo s kmingai, bet ryt saugumie iai atsišaukimus nurankiojo ir prad jo ieškoti, kas tai padar . Labai greit susek ir areštavo vis štab . 1946 kovo 3 dien ekistai at j mokykl areštavo mane, Juoz Naus d ir Petr Sadausk . Sadausk greitai paleido, sp jama, kad užverbavo. Kitus nusivar Subertin ir prad jo tardyti. Gintis prasm s nebebuvo, kadangi Ma iulis visk buvo smulkiai papasakoj s, o jo parodym patvirtinimui suruošta akistata. Bet ia vyko nenumatyta atomazga. 1946 birželio 13 dien Rolando ir Vytenio b ri partizanams suorganizavus vien didžiausi Lietuvoje kalini pab gim aš taip pat išsilaisvinau, kur laik slaps iausi t v namuose. T vas kambaryje buvo padar s sl ptuv tarpusienyje. Rudeniop prad jo ateidin ti ryšininkai ir išsived pas partizanus Varnai i miške apsistojus Gegužiuk b r, kuriam vadovavo Vaclovas Ivanauskas - *Vytenis*. Tais metais gyventojai labai pad davo partizanams, nesk sdavo, nebuvo išdavys i . Situacija pasikeit 1951-1953 m. Tada jau niekas nebenor jo priimt, prasid jo išdavyst s.

1949 m. vasario 2-22 d. vyko visos Lietuvos partizan vad suvažiavimas ir buvo kurta Lietuvos Laisv s kovotoj s junga, vadovaujamas partizan generolo Jono Žemai io - *Vytauto*. Aš taip pat per jau dirbti Žemai io vadovaujam

štab , Me io Orlingio apsaugos b r ir atsiradau Skaudvil je. Ten mes tur jome tris bunkerius, kuriuos priži r jo ir saugojo su savo apsaugos b riu Me ys Orlingis, tam b riui ir aš priklausiau. Kadangi tur jau menininko gyslel , tod l pagrindinis mano darbas buvo vairiausi ženkl gamyba partizan uniformoms.

1948 m. sužinojau, kad mano t vus išvež Sibir . Senelis, mamos t vukas, mir vagone, Sibiro net nepasiek . T vai pateko Tomsko srit .

Maždaug po pusantr met pavasar Žemai io paprašiau, kad leist gr žti savo krašt . Veiklos mažai bebuvo, žuvo daug partizan , rinktin vad , trys apygardos vadai, štabai sunaikinti. Žemaitis mane išleido. Prad jau slapstytis. Susirinkome trise: aš, Vladas Globys - *Vainauskas* ir Steponas R kas - *Darius*. Netrukus gavau rašt iš apygardos štabo, kad esu paskirtas Butigeidžio rinktin s vadu, mano pavaduotoju tapo Vladas Globys - *Vainauskas*. *Ram nas*. Apygardos štabo ryšininku buvo paskirtas Noreika iš Taurag s. Su juo susitikdavo K stu io apygardos vadas Aleksandras Mieliulis - *Nept nas*, kur v liau Noreika pardav ekistams. Noreika sutvark Robert Gedvil - *Remigij* , o aš buvau tre ioji jo auka. Mes visi Noreika akelai pasitik jom.

Mes su juo greit susidraugavom, po kurio laiko jis man praneš , kad turi rašom j mašin l , popieriaus, o mums labai tr ko kanceliarini priemoni . Sutart dien susitikom, o at jus laikui išvažiuoti pasak tur s likerio butel , pasi l ia išgerti. Pasi l pirmiausia man, pasiaiškin s, kad jo skrandis nesveikas. Atsisakiau, bet v liau išg riau, kit si l *Globiui*, *R kui*. Man m suktis galva ir dingo s mon , Tik v liau sužinojau, kad kai *R kas* pamat mus su Globiu jau miegan ius, pakilo ir band b gti, bet pargriuvo ir prarado s mon . J kareiviai rado miške.

Atsibudau jau Taurag s Šubertin j. Mane dar pusiau miegant pasodino ant taburet s ir m ant galvos pilti šalt vanden . Akis prapl šiau ir jau aiškiai pama iau prieš save stovin ius rusus. Tik tada supratau, kad užnuodytu likeriu mus pavaišino.

Iškart m tardyti, partrenk ant žem s, gerokai pamušė tokiu biz nu, suvytu iš kabelio. Muš ne kokie eiliniai, o karininkai, du iš j labai gerai sid m jau, tai buvo papulkininkio antpe ius turintis žydas Brujevi ius ir papulkininkis rusas Popovas. Kai pavargsta mušti, leidžia man pagalvot, o patys tuo metu ilsisi. Klausia vieno ir to paties: „Kur banditai? Sakyk, kur banditai?“ Taip gerokai padauž , išvež prie J ros up s, kur stov jo dar nuo prieškario met išlikusios kareivin s. Ten pastat gal kokias penkias palapines, trijose apsistojo kareiviai, o mane paliko atskiroje palapin je. Vakare prie koj os pririšo virvut , kit jos gal perv r per kišen , eina ekistas to virv s galo sitv r s, taip naktimis prad jo mane vedžioti po apylinkes. Kadangi jie mano planšet je rado šifruot tekst , kuriame buvo parašyta, kada pas mane nurodyt dien ir valand turi ateiti partizanai. Jie iššifravo patys, bet kaip, nežinau. Tada man v l užrišo virvut už koj os ir sak juos vesti Palubaukš i kaim pas Urbut . Kitos išėities netur jau, reik jo vesti. Iš viso jo apie dešimt Sokolovo provokatori , persirengusi partizanais. Mes at jom Urbu io kiem ir ten lauk m, o partizanai grioviu at - jo prie nam . Kai išlindo iš griovio, tada sokolovininkai atideng ugn , bet partizanai sp jo sukrist ant žem s, nušov tik Kaz Jukn , kiti pasitrauk . Kit dien jau visas kaimas ir visas vals ius žinojo, kad Nuobaras atved partizanais persirengusius enkavedistus pas Urbut ir nušov vien partizan . Jiems manimi ia naudotis jau nebuvo tikslo, viskas išaišk jo. V liau dar rus kareiviai ved pasal .

Taigi 1951 m. vasar gyvenau palapin se su rusais ir sokolovininkais iki lapkri io. Paskui nuvež Vilni , Saugumo ministerij . Be abejo, jeigu jie b t iššaud visus partizanus pas Urbut , tada situacija b t pasikeitusi. Kai beveik visi partizanai liko gyvi, visi sužinojo, kad aš j naguose ir darau tai, k man liepia. Taip jie mane laik iki gruodžio m nesio. Išsikviet ministro pavaduotojas Po kajus Ilja ir pasak , kad jie mane paleidžia, bet su s lyga, kad niekur nebandy iau b gti. Kartu su

Po kajumi kabinete buvo ir pulkininkas Vaupšasovas (Vaupšas). Apr pino butu, iš saugumo gaudavau šimt rubli per m nes, kad užtekt pavalgyt ir pragyvent. Metus jie man s niekur nepanaudojo, tik tyrin jo, ar neb gsiu. Žinoma, aš buvau aprengtas partizano uniforma, buvau gerai instrukuotas. Vaikš iodamas po Vilni jutau, kad esu sekamas. Aš tik v liau sužinojau, kad mane už aki nuteis penkiolikai met . Po dešimties met , kai jau gyvenau ir dirbau Juodup je, mane pasikviet saugum ir pakišo pasirašyt vien dokument , kuriame buvo pažym ta, kad esu amnestuotas.

Sokolovininkai buvo apgyvendinti dviejose vietose. Viena j b stin buvo Pavilnyje, kita Jeruzal je. Po met mane perk l

Jeruzal . M s grup je buvo ir vienas vokietis, vardu Rudolfas. Gerai pažinojau agent smogik rus Molotov Dmitrij nuo Zaras . dar buvo buv s sribas Ignas Tamoši nas, iš sribyno at - j s Preikšaitis. M s grupei vadovavo toks rusas leitenantas Teniurinas. Pasitik jimo nebuvo, visi prival jo vienas kit sekti. Sokolovo smogik grup je mane išlaik iki 1954 m. geguž s m n. Atleid pasikviet ir pasak , kad reiks važiuoti Rokiškio rajon , ten dar vaikšto du gyvi „banditai“ Streikai. Atvažiavus

Obelius, Kriaunose mane darbino parduotuv s ved ju. Kai pasidav Streikai, paprašiau, kad mane atleist iš pardav jo pareig ir perkelt kur nors kitur. Tada Kriaunas atvažiavo tas pats Popovas, kuris mane suimt Taurag je su biz nu muš . Jis mane nuvež Juodup n fabrik „Nemunas“. Pristat kad r skyri , nuved pas direktori , kuris mane labai d miai apži r jo ir darbino. Pasirodo, pats direktorius, kaip netrukus sužinojau, buvo didelis Lietuvos patriotas ir informavo tuojau pat visus patikimus savo pavaldinius, kad fabrik atsi stas šnipas. Aš, kaip agent rinis darbuotojas, priklausiau Rokiškio saugumui. Man buvo duotas telefono numeris, kuriuo aš prival jau informuoti saugumo pareig n , Rokiškio KGB skyriaus viršininko pavaduotoj Paškevi i .

Šiandien aš dažnai susim stau apie praeit , apie nelaimin-

g savo likim . Tikrai b iau buv s laimingas žmogus, jeigu b iau žuv s, b iau buv s lygus su tais, kurie jau seniai guli po žeme, o dabar likau atskirtas nuo savo likimo broli . Aš ne tikau sovietinei valdžiai, esu pasmerktas ir nepriklausomoje Lietuvoje. Sovietin valdžia manimi pasinaudojo, neuždar kal jim ilgiems nelaisv s metams... Bet argi tai buvo laisv ? Neleido man siekti moksl , mano vaikai negal jo mokytis pagal pašaukim .

Penkerius metus paaukojau nuožmiai kovai už Lietuvos laisv , penkerius metus šventai vykdžiau duot priesaik Dievui ir T vynei. Niekada neb iau savo noru pasidav s priešui, bet likimo buvo skirta kitaip. Mane užmigd , surišo ir pasi m tarsi k dik ekistai savo rankas, taip tapau j belaisvis. O su belaisviu priešas elgiasi taip, kaip jam patinka. Lavono jau nepriversi vykdyti joki nurodym , o su gyvu gali daryti k nori. Teko gird ti iš pa i ekist l p tokias kalbas, kad n ra didesnio malonumo, kaip kankint gyv k n ir ty iotis iš jo. Tod l, manau, tur t b ti aišku, kod l daugelis, tarp j ir aš, neiškent jom. pasidav m prieš valiai. Taip, daugelis iškent jo, o aš neiškent jau...

Pasakoja **Jonas Jacikas - Dr sutis**

Užrašyta Taurag je
2011 02 25

Gimiau 1931 m. geguž s 27 d. ir iki 1949 m. gyvenau Šakvie io kaime, Bataki vals iuje. 1950 m. pradžioje prad jau susitikin ti su partizanais. T pa i met ruden ekistai man s jau ieškojo. Už j namus band iš mamos išgauti, kur es s jos s nus Jonas. Jai pasakius, kad aš talkoj pas kaimyn Šlefendor , atvyko pas j ieškot man s. Laim , kad giminaitis Izidorius Sankalas persp jo, kitaip b t areštav . Neklydo jie man s ieškodami, jau talkinau partizanams. Viskas prasid jo nuo to, kad mano brolio giminaitis (žmonos brolis Izidorius Sankalas) partizanavo. Jiedu su vadu - Rokai iu iš Reks i k. retkar iais

Jonas Jacikas (kairėje) prie paminklo partizanams Sutkai kaime su Kėstuio apygardos partizanų - pulkininku Leonu Laurinsku - *Lieta*

užsukdavo pas seserį - Noreikienę. Todėl ir aš pradėjau susitikinti su partizanais, jiems perduodamas informaciją ir maistą.

Jonas Jacikas su anku Regimantu prie Šubertinų kieme esančio paminklo atidengimo metu

Geriausia spjimo priemon buvo šunys. Aršus j lojimas reikšdavo srib apgult .

Priesaik pri miau 1951 m. birželio 20 d. Slapyvardis - *Dr suiis* (žr. Priedas Nr. 16). Buvau paskirtas skaut grup . Nuo 1950 m. spalio m n. iki 1951 m. rugs jo prasislaps iau. Rugs jo 8 d. su m . Mane išdav kaimynas, kuriuo pasitik jau. Buvom sutar , kad t vakar jis pas mano mam atneš table i nuo temperat ros, dar pasi l kai k iš maisto. Patik jau juo ir pritemus gr žau namo. Jau radau belaukiant . Tik sp jau su ma ma pasisveikinti ir pris sti, kai virto nešini automatais septyni rus kareiviai ir Šubertin s tardytojas. Užd jo antrankius, už mov kareivišk palapin ir - sudie Laisvei! Išvež Taurag s saugumo kal jim - Šubertin . Mamai pasak , kad greit gr šiu. Deja, gr žau tik 1956 m. birželio m nes .

Aš žinojau už k ken iu ir numaniau, kad esu išduotas Aleksandro Valterio. Stribai kartais užeidavo pas mam , bet niekada neteko su jais matyti tardytoj , o t kart namus atvažiavo kareiviai ir tardytojas. Kad Aleksandras Valteris tikrai buvo užverbuotas KGB galutinai supratau po penkeri met , kai iš kariuomen s jis gr žo raudonais antpeiais. Apsigyveno Taurag je, bet v liau autoavarijoje žuvo. Gal taip ir tur jo b ti.

Po arešto daug mano draug , su kuriais slapst m s, dalijom s duona ir ginklais, paskui buvo išžudyti. Tai b rio vadas Juozas Grušas - *K stutis, Mindaugas, Ryklys, Skautas, Valera, Linksmutis, Aras, Algirdas* ir kt.

Šubertin je mane pralaik tris-keturis m nesius. Devinto je kameroje buvome devyni kaliniai: Augustas Jonikas, Pranas Rindokas, Antanas Pakalniškis, Jonas Šeputis, kiti, kuri pavardži jau nepamenu. Blogiausiai maitino ryte: riekel duonos, gabal lis cukraus ir vandens. Pavakary: pus litro kruopien s. Tardymui kviesdavo pirmomis raid mis, pvz. mane - ja. Tardymai vykdavo naktimis. Dien , jei pamatydavo pro steb jimo langel duryse snaudžiant, pastatydavo prie sienos iškeltom rankom. Jei nugri davai, v l proced ra iš naujo. Jausdavom s

lyg kalti b tume tod l, kad esam nekalti. Tartum prie kryžiaus kal .

Kartais ant stalo palikdavo cigare i ar pistolet , matyt tik davosi, kad kalinys k griebs, prad s šaudyti, bet aišku, kad pistoletai b davo be sudedam j dali . N karto nelie iau nei r kal , nei to ginklo. Gund leisti duoti siuntini iš nam , jei k papasakosiu. Gal por kart mama pridav maisto, baltini . Kiek žinau, tai Švatrinas suvalgydavo, k atnešdavo kitiems namiškiai. Baisu ir gaila buvo žmonei . Kai kuri šeimos buvo jau išvežtos, kiti gimin s gal bijodavo k nešti. Šeštadienio vakarais priži r tojai pereidavo per kameras, apsikabin j medaliais, girti. Spardydamo ir vis band iškvosti, k mes žinom, su kokiais banditais bendraudavom, kaip jie b davo ginkluoti: „svolo i, banditi, nu skaži vsio podriat, skolka raz vstre ialsia s banditim, kušat daval“. Sakydavau, kad aš j nema iau, tai grasino Sibiru, pas baltas meškas išvežti. Kviesdavo akistaton su sribais ar užverbuotais partizanais Taip buvau apsk stas Švatrino, taip pat kal jusio Šubertin je. Jis tvirtino mane sutikdav s miške ginkluot , kaip aš teikdavau partizanams ginklus, par pindavau maisto, nurodydavau, kur sl ptis.

1951 m. gruodžio m n. Klaip dos teismas man priteis dvidešimt penkerius metus lagerio ir penkis metus be teis s gr žti Lietuv . Neilgai trukus išvež Šilut s kal jim , kur prabuvau iki balandžio m nesio. Toje pat kameroje buvo uždaryti Antanas Urbutis, Bronius Bartkus ir Juozas Kasputis. ia maitino geriau nei Taurag s Šubertin j. 1952 m. išvež Vilniaus Lukiški kal jim , o balandy - gyvuliniais vagonais eliabinsko kal ji- m ir galiausiai - Karagandos lager .

Magadanas - tai miestas prie Ochotsko j ros. Tolumoj mat si ir vasarom apsnigti kalnai. Šiltesnis met laikas keli m nesiai, kiti - siaubinga žiema. Birželio - liepos m nesiais b davo brukni , gryb , kartais sargybiniai atnešdavo žuvies J buvo lengva pagauti vasar .

Dirbau statybose vario r dos fabrike iki 1954 m. Var ko-

lon sargybiniai su šunimis, po penkiasdešimt vyr . susika-
binus po penkis. Liepos mėn. kareiviai pradėjo šaudyti ka-
linius, vis po kelis ždavo. Tuomet sutarėm kelti streik - nei-
ti darbus nuo liepos pradžios iki 24 dienos. Mūsų buvo apie
dešimt tūkstančių ir gretimame lageryje du tūkstančiai moter-
ų . Kaip tik 24- paryšiu priė zonos vart pasirodė tankai,
pradėjo šaudyti raketos mūsų barakus. Kareiviai su gele-
žiniais strypais dauž žmones, šaudė iš automatų. Dėmai,
šauksmai, šūviai, mašinos prikrautos lavon ... Apie keturiasde-
šimt par šaudė, atiduodavo po dešimt-trisdešimt lavonų .
Galiausiai išsirinko mus — „labiausiai pasižymėjusius“ vyrus,
nes kovėm su kokiais beturtojais rankiais ir bėdais, ir kaip nu-
sikaltėlius atgabėno Magadan . Šia vasara trukdavo du
mėnesius, o žiemė šaltis siekdavo -50 laipsnių . Darbai vyko
akmens anglies ir aukso kasyklose. Ir šia dirbau statybose.
Po Stalino mirties jau leido auginti plaukus, ant baltos drobės
išpieštus numerius užsieti juodomis skiautėmis. Mano numeris buvo
729. Statybose buvau sužeistas ir apie tris mėnesius gulėjau
ligoninėje, o paskui dirbau lagerio parduotuvų sargu. Vėliau
pervedė kitą Magadano lagerį, iš kurio buvau amnestuotas ir
1956 m. birželio mėn. grįžau Lietuvai .

Pasakoja **Jonas Stegvilas - Tigras**

Užrašyta Tauragėje
2011 08 14

Gyvenom šeimoje septyni žmones:

t t Jonas Stegvilas Lauryno,
g. 1886 m.
mama Ona Stegvilienė ,
g. 1885 m.
brolis Laurynas Stegvilas,
g. 1917 m.
sesuo Anastasija Stegvilaitė ,
g. 1920 m.
sesuo Ona Stegvilaitė ,
g. 1921 m.
brolis Alfonsas Stegvilas,
g. 1926 m.
aš - Jonas Stegvilas, g. 1927 m.

Jonas Stegvilas

Laurynas Stegvilas

Alfonsas Stegvilas

1944.08.18 su m brol Lauryn , LLA dalyv . Kalino Vainuto KGB r siuose, v liau - Taurag s KGB r siuose, nuteis dešim iai met lagerio ir penkiems metams be teis s gr žti Lietuv , dirbo geležinkeli tilt statybose, v liau Intos angli kasyklose Komi ATSR. Baig katorg 1954.08.18.

Po brolio Lauryno su mimo mus vadino bandit šeima.

Dažnai ateidavo kariškiai, klausin davo, ar neateina Lauryno draugai „banditai“ - partizanai. 1946 m. pavasar brol Alfons pa m armij , ten j su m , kankino Vainuto kal jime KGB r siuose. Iš kal jimo brolis pab go, slapst si.

M s šeim namuose dažnai tard , reikalavo pasakyti, kur brolis Alfonsas. 1946 m. mir t velis, tardant kankindavo sergan i mam , gr s tremtis. 1947.01.17 mane su m trys KGB ir du sribai, dar keli buvo lauکه, tamsoje j nema iau, nepažinau. Auštant rytui, 18-t sausio išsivar Kv darn . Kv darn mane var si trys kariškiai, pakeliui už jo pas kinink pavalgyti, mane paguld prieangyje ant šaltos žem s surištomis rankom ir kojom, peršlapus , tuo metu buvo lijundra, atlydys. Kariškiai valg , girtavo, kartais ateidavo paži r ti man s, buvau nevalg s, tai paprašiau duonos. Vietoj duonos spyr kerzavu batu smakr , net išpl š gabal m sos ir smarkiai sutrenk žandikaul , dar teb ra randas kair je veido pus je. 1947.01.18 parsivar Kv darn , prie KGB b stin s. Namas miestelyje dviej aukšt , raudon plyt . Pama iau bais vaizd : ant grindinio gul jo negyvas brolis Alfonsas, kruvinu veidu, rankos ir koj os surištos spygliuota viela, basas, mat si žiaurus kankinimo žym s. Prad jo mane kankinti, nuo sm gio galv kritau šalia brolio, spard visur, bad durtuvais, kad neliest k no, per drabužius, reikalavo pasakyti, kur partizanai, su kuo brolis susitikin jo. Pastat ant koj , šaud pro šal prikiš šautuv arti ausies. Ilgai negal jau gird ti kairi ja ausimi, tik didžiulis žesys galvoje, v liau užmet dirž ant kaklo ir kor , keldami per pet . Kai pavargo, kankintojai užtemp antr aukšt . Suraš rašt , sak pasirašyti, nesupratau, ko reikalauja, vert jas lietuvis trenk per

veid , virtau nuo sm gio aukštiekninkas spintos duris su veidrodžiais. Vert jas t žo, kad sudužo veidrodis, muš , spard . Išsigand s, sudaužytas pasirašiau, nežinodamas, kas rašte surašyta, kuo mane kaltina. Lipant laiptais žemyn, spyr užpakal , apvirt s kelis k lius buvau apa ioje. met r s po gyvenamuoju namu, šalt , dr gn , nei lango, tik ventilacijos vamzdis. R syje nebuvo šiaud , gul jau ant cementini grind , patalpa maža: trys žingsniai vien ir kit pus . Kraujavo smakro žaizda, pakilo karštis, šlapi drabužiai šald , ne šild , kr t drebulys. Nedav gerti nei valgyti ir nepakviet gydytojo tris paras, kol at m nuo grindinio brolio Alfonso k n . Paskui - visiška nežinia. Kai atgavau s mon , pama iau, kad ne vienas guliu ant gult . R syje po stribyne pad ta šiaud , šiauduose daug ut li . Kameroje apie dešimt žmoni , jie man sak , kad buvau dvi paras be s mon s. Stribai nor jo išmesti ant gatv s, bet nesulauk numirštam (tame name po Lietuvos atgimimo gyveno mokytojai, dabar nežinau, kas gyvena). Prad jau gauti riekut duonos (nežinia, ar kas j sv r) ir sriubos, kad badu nemirtume. Buvom labai nusilp , j tardym ved po ranka, nekalbant, kaip užlipti antr aukšt laiptais. Žaizda kraujavo, sup liavo, skleid bjaur kvap . Kameros draugai dav skudur , tai buvo tvarstis. Nam , kuriame kankino žmones KGB, nugriov patys kag bistai per vien nakt po atgimimo, apie tai pasakoja gyventojai, nes ia nor ta kurti kan i muziej . Dabar toje vietoje pastatytas žuolinis paminklas. Nukankintiems r siuose užkasimo vietoje prie žydskapi Kv darnoje 1991 m. pasta iau ner dyjan io plieno kryži ir tvorel su užrašu: Lietuvos kankiniams (žr. Priedas Nr. 9).

Pradžioje vasario (tikros datos neprisimenu), išvež Tau-rag s KGB r sius, dabar Prezidento g. 38, garsi j Šubertin . Nedaug prisimenu iš tardymo, muš ne mažiau kaip Kv darnoj. Prisimenu, kai po tardymo mesdavo r s, nuo dur dešin n¹ (dabar toje vietoje ventilatorius). Buvo mesta šiaud , nuo kuri sklido bjaurus kvapas kraujo. Dienom ir naktim gird josi kankinam klyksmai, dejon s, kankintoj keiksmi. Kameroje bu-

vom keturi-šeši žmonės, dejavom visi. Tardymai dažniausiai vykdavo naktimis, dieną gal jom pamatyti vieni kitus, atrodo mabaisiai. Tardant mušdavo per galvą arba palenkia galvą, muša per sprandą, krenti žemėn, nesupranti, gyvas ar miręs, nesiorientuoji. Baisiausia, kai parmeta ant žemės, numauna batus, kerta per padus su šampalu (tai strypas šautuvui valyti), tokia procedūra atjungia ilgiam. 1947 m. kovo mėnesį išvežti Šilutės kalėjimą. Nuvežti pilnų mašinų žmonėms, suvartojamoms kameroms, ten radome keletą žmonių jau anksčiau atvežtą iš visos Lietuvos. Kamera maža, stovėjo dvi siauros lovos pasieniuose. Suvartojome apie dvidešimt žmonių, apie atsigulimą nebuvo nei kalbos, sėdėti ant grindų, ir tai neužteko vietos. Miegoti teko sėdint pakaitom. Tardyti vedti tai vienus, tai kitus, užmigti gal jom keletui minučių. Taip buvo, kol prasidėjo pavasario karšiai. Mažas langelis iš kitos pusės skarda užkaltas, patalpos nevandamos, sėdint susispaudus su vienas kitu prakaitas žliaugperkamas, alpo žmonės. Oda prakaito išsta, žaizdota, reikėjo būti be marškinių, susispaudus. Tai tiesiogiai. Vieną dieną atvažiavo komisija iš Vilniaus, išskirti kitas kameras, kur gal jom atsigulti. Tardyme jau nekankino, tik užmesdavo vieną kitą antauso savo malonumui. Vyresnysis tardytojas (žydąs, pavardės neprisimenu), sakė: tave teisti nėra už ką, bet teisiamas už tai, kad esi banditų šeimos narys.

1947 m. birželio 26-28 d. buvau teisiamas, teismo salėje suvartojome daug žmonių. Kiekvieno nuodėmėms, kiek kuriam atseit, ta nuosprendžiai buvo paruošti iš anksto. Man pasiūlyta dešimt metų *ispravitelnich trudavich lagerei* (pataisos darbu kolonija) ir penkis metus be teisėgrąžinti. Nuvežti Vilniaus Rasalų kalėjimą. Ten pasiūlyta savo noru dirbti šaltkalviu, gaudavau penkis šimtus gramų duonos. Dirbau iki išvežimo etapą.

1948 birželio 1 dieną suvartojome gyvulinį vagoną ir tą pačią dieną palikome brangią tavinę. Vagone buvome vieni vyrai, visi jauni, pagyvenusi nebuvo. Supratome, kad mus paruošė tolimai kelionei, sunkiems darbams. Minske davė naujų žmonių.

Pradžioje kelionis duodavo du šimtus penkiasdešimt gram duonos ir samt košs, kuo toliau važiuojant ir maistą davė blogesnis. Ryte ir vakare darydavo kratą: išrengdavo nuogai, reikėdavo būti kitą vagono galą. Skaičiuodavo mušdami mediniu plaktuku kur pakliuvo: kuris mikliau sprukdavo, tam kildavo mažiau, taip kiekvieną dieną. Labai trūko vandens. Prasidėjo karštieji. Vagono langelis užkaltas lentomis, laukas matyti tik pro lentų plyšelius, labai trūko oro. Medicininis pagalbos nebuvo, kai kuriems jos labai reikėjo. Sargybiniai sakėdavo: dvieji, banditai. Trumpam atvežė Chabarovską, keitė sargybiniai, vietoje kariškių perėjo azijatai, naujokai, prisodrinti propagandos, jog mes baimės banditai. Elgėsi su mumis labai žiauriai, mažiausia proga trenkdavo šautuvo buožę, pjudė šunimis. Po kelių dienų išvežė iš Chabarovsko, kelią per Amur ties Komsomolsku, keltu po du vagonus. 1948.07.01 nuvežė Buchta Vanina persiuntimo kalinius. Zona didelė, keletas tūkstančių kalinių, gyvenome kartu su kriminaliniais nusikaltėliais. Prasidėjo vagystės, plėšikavimai, muštynės, žudynės. Zonos pastoriai gyveno „blatnieji“, plėšikai - galvažudžiai, administracijos akys ir ausys, kaip pavogdavo ar atimdavo, dalijosi su kalijimo valdžija, todėl jie jautėsi nebaudžiamais, tikrais šeiminkais, jiems privalėjo visi paklusti. Naujai atvežti politiniai kaliniai laikydavosi grupėmis, naktimis paskirdavo savo sargybą, kad neužpult mieganų. 1948 metų liepos pabaigoje tose zonos vyko žiaurios skerdynės. Prieš tai vyko per barakus provokatoriai (tie patys „blatnieji“), aiškino, tokią dieną ir valandą bus masinis pabėgimas, bus pasirinkta nužudyti sargybą, atkelti vartai, o kas nenorės būti, bus nužudytas kaip išdavikas. Mes pasislėpėme narais girdom smarkiai šaudant kulkosvaizdžiais. Vakare per patikrinimą kalinių buvo labai sumažėję, o zonos viršininkas pagyrė sargybinius, sužlugdžius masinį pabėgimą.

1948 rugpjūčio 8 dieną Buchta Vanine suvarė laivą „Nogin“. Triumfo buvom apie du tūkstančius kalinių. Mus išpluk-

d Magadan (Buchta Vanina - tai lanka Ohotsko ir Japon
j ros sand roje). Žmon s sirgo j ros liga, praš vandens,
gaudavo po samtel , reik davo tur ti k sipilti, kas netur jo
indo, pildavo sauj . Totori s siauryje siaut didžiul s audros,
mir žmon s, juos išnešdavo ant denio, daugiau j nemat m.
Pagaliau Magadanas, suvar visus bendras zonas, grup m ved
pirt , nukirpo, nuskuto plaukus, dav po praustuv vandens
veidui nusiprausti, nuogus išvar kitoj pirties pus j. Visi m s
daiktai ir drabužiai liko pirtyje. Mat m, kokios rietuv s drabuži
sukrautos, kuri galo nematyti, iš to galima buvo spr sti, kad
daug met reik jo, kad sukrauti tokias rietuves - kalnus. Visiems
išdav CHB - tai ploni darbiniai r bai, visiems vienodo dydžio,
vienodos spalvos, atrod m kaip dvyniai arba Berijos armija, nes
Kolymoje lageriai vadinosi Ber-Lag. V l etapas. 1948 rugs jo
12 dien atrinko politinius kalinius, susodino mašinas, išvež

Susumano rajono Kadyk ano lagerius - anglies kasyklas.
Kelion buvo tokia baisi, kurios nepamirš, kam teko tada patirti.
Mašina ZIS-5, priekyje vienas metras atitvertas lentom su
stogeliu sargybiniams. J buvo du su automatais ir du šunys,
likusi k bulo dal suvar dvidešimt penkis žmones, sta ius
vienas prie kito ir sukomandavo s sti, s dom kaip gal jom
tilpti vieni kitiems ant keli : nei pajud ti, nei pasitaisyti neleido
sargyba. Kolona - aštuonios mašinos.

Važiavom dvi paras. Sustodavo tik savo gamtiniam rei-
kalams, galb t pavalgyti. Mums nedav nei valgyti, nei vandens.
Blogiausia buvo tai, kad neleido išlipti iš mašinos atlikti gamti-
ni reikal , tur jom tai daryti vienas kitam ant keli , didesnio
paniekinimo ir pasity iojimo nebuvo gird ta net Hitlerio lai-
kais, k sugalvojo KGB ir j sargybiniai. Po dviej par ke-
lion s gruntinis, akmenuotas kelias, duob tas, taip mus nukrat ,
kad nejaut m koj ir kas ant ko s dim. Dav komand išlipti,
bet, deja, negal jom pajud ti iš vietos. Sargybiniai išmet mus
kaip kelmus snieg , nes važiuojant nuo Magadano pusiaukel -
je prad jo snigti, p t žvarbus, kiaurai veriantis v jas m s

plonus drabužius. sak apšalyti, eiti barak . Barake k renosi buržuika, metalin krosnis. Gavom pirm davin mais- to - du šimtus gram duonos ir penkis šimtus gram sriubos, per kuri mat si indelio dugnas, bet vis tik šiltas viralas. Miegojom barakuose ant gult , nors iš apvali kreiv pagali padaryti, be jokios patalyn s. Miegojom smarkiai, tik išgirdom keltis etap . Gavom davin du šimtus gram duonos, sriubos nedav . Dav senas suplyšusias vatinkas, v l ta pa ia tvarka susodini mašinas. Buvo -20 laipsni Celsijaus. Mašinos uždengtos brezentais, supratom, kad važiuosim toli. Kelion Susuman vairesn , vietov s kalnuotos, tarpekliai pripustyti, tad laikas nuo laiko reik jo išlipti praminti v žes. Mašinas kai kur reik - jo stumti, nes pa ios nepaj g išvažiuoti iš gilaus sniego. Kiek laiko važiavom, neprisimenu, bet ne vien ir ne dvi dienas. Duonos duodavo du šimtus penkiasdešimt gram kasdien. Susuma- n pasiek m apšal rankas, kojas, nes apavas buvo vasarinis, seni „branavikai“, pirštini netur jom išvis. Apgyvendino truput šildomose patalpose barakuose. Dav vatines kelnes, veltinius jau suplyšusius, jie gelb jo nuo šal io. Šalo iki -36 laipsni , duonos davinys trys šimtai gram . Valdžia dvi savaites lauk „pirkli “, taip vadino tuos, kurie reikalaudavo, kur kiek kalini reikia. Vienus paskyr *pryskus* (aukso kasyklas), kitus miško kirsti. Nors toli važiavom, niekur jokio miško nemat m. Penkiasdešimt žmoni pasi m anglies kasyklas, vadinamas *Archangelskij ugolnij kombinal*. Papuoliau Kadyk ano lager . Jis buvo du kilometrai nuo Miaudž s - D-2, vadino *tajnaja strojka* (slapta statyba). Nuo Susumano iki Miaudž s, arba D-2 - 250 km, tada buvo senas kelias (dabar jau ištiesinti keliai, atstumas pasikeit). Sakydavo, kad nuo Magadano iki Miaudž s yra 1200 kilometr .

Kadyk ano lageris nebuvo pasiruoš s žiemai priimti tiek daug kalini , kiek privež per vasar . Palapin se buvo po penkiasdešimt-šešiasdešimt kalini , prie j papuol m ir atvežtieji. Palapin je abiejose šonuose padaryti gultai iš apvali kreiv

pagali, viduryje deg buržuika, kiekvienas kalinys pareidamas iš šachtos privalo parnešti anglies gabal. Patalyns jokios, nei užsikloti, nei pasikloti, nei po galva pasidėti, o apie vanden nebuvo nei kalbos. Iš šachtos kaliniai grįždavo murzini, nuplyšę, vien skarmalai, išsekę iki beprotybės. Dirbom dvylika valand be sustojimo, kol atėjo pamaina - tie patys vakarykšiai pažstami, alkani, suvargę. Mūsų kalba buvo: kiek vakar gavot duonos? Perspažėjome einant iš šachtos neštis po gabaliuk anglies, nes tie, kuri išvežę per pamainą, pasiimti griežtai uždrausta. Parvedę zoną, po patikrinimo davė penkis šimtus gram sriubos, labai skystos, vėliau atnešė kiekvienam iš skardos (konservų dėžutės) padarytus numerius prisitvirtinti su viela prie kepurės ant nugaros ir kairės kojos aukščiau kelio. Po tos ceremonijos atėjo palapin viršininkas, vyresnysis leitenantas Saška Eniukov, paaiškino: esate „fašistai“, privalot dirbti tyvusn labui iki mirties. Nemokate dirbti - išmokinsim, nenorit dirbti - priversim. Pasak teisybę, dirb dvylika valand negavom pusryčių nei ksnelio duonos, pasak, kad neišpildėm normos. Taip buvo kasdien, dirbk kaip nori, bet norma vis neišdirbama, ir kębekalbėti apie tuos, kurie darb eidavo svyruodami, vienas kit prilaikydami. Gyvenimas palapinėse prie 50-60 laipsnių šalio, badas ir katorgiškas darbas netruko padaryti ir mus tokius pat apgailtinai atrodančius kaip mūsų pirmtakai. Laiminga buvo dieninė pamaina - parėję iš šachtos gal davė bent kiek pamiegoti. Dirbantys naktinėje pamainoje, gavę bliedel skysto viralo be duonos, buvo varomi kalnus parnešti statybinis medžiagos. Tai buvo kuolo storumo labai kreivi šimtamečiai medeliai, iš kurių statydavo barakams karkasus, vėliau juos iš abiejų pusių lipindavo moliu. Parėjus iš tokios ekskursijos dažniausiai neduodavo nė valandos pamiegoti ir vėl šachtą, dvylika valand nepaleisi iš rankų vagonelio.

Vis laikas pats, maisto davinys einant šachtą - indelis penki šimtai gram skystos putros ir sulig degtukų dėžute gabalėlis duonos. Pagrindinis duonos davinys (paika): du šimtai

penkiasdešimt gram , ta iau ir tos negaudavome. Teisindavosi tuo, kad 58-60 laipsni šal io mašinos ZIS-5 negali važiuoti, l žta ling s, tr kin ja varžtai. Kai baig si šal iai, prasid jo p - gos, užpustydavo tarpeklius, nepravažiuoja mašinos, kurios b - na kelyje - strigdavo pusnyse. Pasibaigus p goms važiuodavo buldozeris ieškoti mašin , taip daina be galo, o žmon s bada- vo, mir . Vis žad jo parvežti milt : iškepsim duonos, atiduosim skol , bet, deja, dauguma skolos nesulauk . Kart atvež pjaustykl mašin duonos, mes tuomet buvom darbe, džiaug - m s b sima palaima, bet iš jo atvirkš iai. Alkani kaliniai kaip visada puol prie mašinos, tik damiesi, kad nukris trupini ar koks k snis. Atsitiktinai keli kaliniai prasiverž pro sargybinius, vienas j stv r kepal l duonos, b gdamas tolyn nuo mašinos lauž plut , met šalin, minkštim kimšo burnon, kiti b go paskui, rinkdami, k numet . Pamat s Eniukovas (vadinamas Saša) pasivijo b gl, nušov vietoje. T dien visi likom be duonos. Eniukovas visad zonoje vaikš iodavo ginkluotas, nors

Magadanas 1956 m. Jonas Stegvilas (dešin je) su draugais

pagal statym zon neturi teis s eiti su ginklu. Eniukovas - tai žmogus sadistas, nuo jo daugiausia kent davo kaliniai, bet kent davo ir jo žmona, buvusi frontovik medik , taip pat kaip jis tur jusi leitenanto laipsn . Vera Pavlovna Eniukova buvo kalini glob ja ir gelb toja. Eniukovas pareigos PPC (plano podgotovitel'naja ast - plano paruošimo dalinys). Jo tikslas buvo kuo daugiau kalini išvartyti darb , o Vera Pavlovna steng si daugiau nusilpusi j palikti bent vienai ar porai dien zonoje, kad jie bent kiek sustipr t , už tai buvo ne kart žiauriai mušama, ten pat *san astyje* (sanitariniam dalinyje). Bet vis vien kovojo už silpnuosius.

Kart papuoliau ir aš Saškos nemalon . Atsitiko taip, kad viduryje žiemos prad jo duoti pietums po gabal l silk s. Nors sugedusi, bet vis šis tas prie skurdaus maisto davinio. Padar zonoje r kykl , ger silk r kino d l valdinink , mes jos nematydavom. Nuolatinis badas vien nakt nedav užmigti, tai past m jo neprotingam žingsniui. Viliojantis r kyklos kvapas sugund nueiti prie r kyklos, budin io nepama iau, didel m pastangom lindau pro r kyklos d mtrauk (liukas pakankamai platus), trokšdamas d muose, kiek pasiekiau pl šiau silkes nuo kabli , kišau ant , išlind s sutvarkiau žarijas, nusliuog s už barak , atsis dau pusn . Sudorojau apie dešimt dideli riebi silki , valgiau tik nugaras, o likusi pasl piau sniege. Barakus nakt užrakindavo, o palapin s lieka palapin m, gali išl sti ir l sti. Par jau, tyliai atsiguliau, bet kvapas d m pasklido po vis palapin , tai pasl pti nebuvo manoma. Ryt at jo Eniukovas, sustat kaip visada patikrinimui ir tada praneš apie silaužim r kykl . Kalt ilgai ieškoti nereik jo, nes buvau murzinas labiau už kitus, kvep jau d mais ir silke. Tas žiaurus žmogus muš mane parmet s pusn , spard kojom, išsitrauk nagan , b t nušov s, bet mano laimei sp jo prib gti Vera Pavlovna, užstojo mane, už tai gavo nagano rankena galv , bet vis vien nesitrauk . Tada Saška, keikdamas vis pasaul , grasino sunaikinsi s mudu abu. V liau nu jo prie vachtos, skai iuoti išeinan ius

darb , o mane pasodino karcer . Karcerio sienos buvo snieguotos, o grindys ledin s. Tokios „prabangos“ paskyr man penkias paras, at m vatink . Rytojaus dien at jo Vera Pavlovna patikrinti sveikatos (visada kart par tikrindavo), rado sušalus pusgyv gulint ant ledini grind , parved *slabašilk* , ir tris dienas neleido eiti darb . *Slabašilka* - tai barake šiltas kambarys, ten duodavo du šimtus gram duonos, penkis šimtus gram viralo ir gabal l *morzver* (gal ruonio ar kitokio riebaus j rosgyv no) k sn , jis numalšindavo alk ir šiek tiek atgaivindavo j gas, nors kvapas labai bjaurus. Sužinoj s tai Eniukov puol slabašilk ir v l muž Ver Pavlovn vis akivaizdoje, bet mes nieko negal jom jai pad ti nei užstoti. Po šio atsitikimo Saša mane gerai simin , už mažiausi nusižengim skirdavo dvi- tris, kartais penkias paras karcerio. Vera Pavlovna v l ištraukdavo s kmingai. Ne mane vien ji gelbdavo - buvo kelios dešimtys toki , kuriems išgelb jo gyvybes, j vadino Motina glob ja *dekadiag* - visiškai išsekusi žmonė .

Dažniausias prasikaltimas: neaiškiai užrašytas numeris ant skardos, kuriuos nešiojom ant kepur s nugaros ir kair s kojos aukš iau kelio, ne vykdytos privalomos normos arba nutrusi viela, kuri laik skard su numeriu. Mano „numyl tas“ ir ilgai nešiotas numeris buvo A-1-247, naudojamas vietoje vardo ir pavard s. Kart per m nes tikrindavo komisija, numaudavo kelnes, patraukdavo od nuo kaulo s dmen : jeigu oda gali pajud ti, tai tinkamas šacht , jei oda pridži vusi prie kaulo, sakydavo „*dožu do komunyzma*“(pasieks komunizm), duodavo kelet dien *slabašilka*, nes tie negal davo patys atsistoti ant koj . Pirm žiauri traum patyriau 1949 m. (tiksliai nepaмену) maždaug kovo m nes , kai iš septyniadešimt metr aukš io *skate* užpyl ant man s vagon l anglies. D ka Veros Pavlovnos r pes io, po dviej savai i atsistojau ant koj , bet prasid jo nemalonumai: Eniukovas reikalavo išvaryti šacht , o glob ja neleido ir paliko por savai i dirbti zonoje, nes vaikš iojau vos pavilkdamas kojas, o galvoje trunk si šimtai perk n . Maž-

daug po savaitės zonos seni nas paskyr mane vežti laidoti lavonus. Prie zonos tvoros iš lauko pusės buvo aptverta tinklinis trijų metrų aukštesnis tvoras, aikštės šimto kvadratinis metrų. Ten kraudavo rietuves kaip malkas nuogus, sulaužytais kaulais ir mirusius iš bado lavonus. Paskirti vežti du žmonės, kuinas ne greitesnis už mus ir rogas. Pakrovim kelis negyvuosius, lydimi dviejų sargybinių su šunimis išvažiuoju, man atrodė toli, kelis kilometrus iki kapavietės. Kapavietės kalno papėdėje, ant kalno - kariški kapai, kaliniams - pakalnėje, kur didesnis saman sluoksnis. Kasama taip: iškerta samanų apie 30–40 cm ir 20 cm uolienos, lavonus suguldo greta vienas prie kito nuogus, sukioja samanų ir ant viršaus sukasa uolieną, kad neiškastų žvėrys. Prie kiekvieno kapo kaldavo kuoliukus su prikalta lentele, ant kurios ne vardas, pavardė, bet numeris, kur nešiojo kalinys, beldamas gyvas. Tam buvo skirta grupė žmonių, kad spėtų ruošti amžiną šaltą patalą. Vežiau lavonus tik vienas, tokio šurpauš vaizdo negalėjau išverti.

Vėl išėjau dirbti šachtą. Kąja buvo nedarbinga, todėl vagoneliu stumti negalėjau, tai paskyrė dirbti prie skreperinų *lebiotkos* (lyninis trauktuvas) krauti vagonuolius, bet ir čia nelabai galėjau išverti, šachtos sienos buvo labai šaltos ir bėgiai apaugę sniegu. O reikėjo dvylika valandų sėdėti vietoje, neturi teisės pasikelti. Susirgau plaučių uždegimu, vėlyvyb kabojo ant plauko, vėl išgelbėjo Vera Pavlovna, atnešusi iš už zonos vaistus ir slaugiusi kaip tikra motina. Teko dirbti ir *lavoje* (kirtavietėje). Darbas čia buvo žymiai lengvesnis, tik reikėjo sumanumo kaip valdyti *skreper*, kad be sustojimo krauti anglį. Man tai pavyko gerai, grįžtu dirbo lietuvis (pavardės neprisimenu), padėjo pernešti nuo vieno kablo ant kito blokelį - skriemulą su lynais, nuo to priklausė darbas.

Kadyskano lageryje buvo nemažai lietuvių, bet pavardžių, gaila, neprisimenu, nes po tokios baisios traumos atmintis žiauriai pablogėjo. Kuriems buvo lemta sulaukti 1949-ųjų metų pavasario, pradėjom gauti pilną maisto davinį dar ir *dobavk*

(pried). Tai gr žindavo mums vadinamas skolas. Gerai nepamenu, ar 1949 m. pabaigoje, ar 1950 m. pradžioje, dal lietuvi perk l Ar s lager . Tai - Kadyk ano lagerio poskyris (apie keturi šimtai penkiasdešimt - penki šimtai kalini), tačiau Eniukovas b davo dažnas sve ias, o Veros Pavlovnos su mumis jau nebuvo. Tuo pasinaudodavo „budelis“, dažnai s d - davau karceryje. Prasid jo kair s rankos šlapiuojanti egzema, permirkdavo rankov kiaurai, išsipl t nuo alk n s iki plaštakos, o reik jo dirbti t pat darb *lavoj* prie *skreperio*. Didžiausias džiaugsmas buvo, kai 1950 m. gavom akumulatorin elektrovež , kuris vež keturis vagon lius, tai baig si didžiausia katorga. Dirbant *lavoje* 45 laipsni kritimu, sikibus lyn , kitaip neišsilaikysi, padas labai slidus, ir dažni karceriai, paveik šird . 1950 m. patyriau širdies sutrikim , sak , kad tai infarktas, didelis skausmas kr tin je ir širdies plote. *San astyje* dirbo Anastasija, fel er , ji atleisdavo nuo darbo kalinius tik su aukšta temperat ra. Man gr s didelis pavojus, bet fel er nesisteng niekuo pad ti, gal tr ko jai žini , o gal vaist . Tr ko vitamin , kaliniai sirgo baisi ja cinga, gyvas prad davai p ti nuo kaul , krito dantys. Gr žusi iš Maskvos atostogavusi Vera Pavlovna parvež vaist , mane paguld ligonin . Pirm kart atsigiliau lov , ir lai jau buvo šis tas. Parvež mosties gydyti egzemai, tep kur tik pasirod dr gm , po trij savai i nulupo kaip žiev alksnio, po apa ia buvo užaugusi jauna odel , taip išgelb jo mano rank . Parvež daugiau reikaling vaist , pagyd šiek tiek kr tin ir šird . Pasir pino žuvies taukais, kiekvienam einant valgykl duodavo valgom šaukšt , aš ligonin je gerdavau kiek nor jau. Iš j s iš ligonin s jau iausi atgav s j gas. Maskvoje Vera Pavlovna kreip si CKKPSS (centralnij komitet komunisti eskoj partijj Sovetskogo Sojuza-Taryb S jungos komunist partijos centro komitetas), padav skund su liudinink parodymais d l Eniukovo elgesio su ja (liudininkais buvo laisvi darbuotojai): Anastasija fel er , propagandos viršininkas ir daugiau, kurie palaik Ver Pavlovn . Saš Eniukov iškviet Maskv . Jis gr -

žo po poros met kaip eilinis darbininkas be antpe i , buvo at -
m leitenanto laipsn , tai iš jo dirbti tas pa ias šachtas sprogdintoju. Kalini maistas pager jo, kaliniai steng si dirbti, nes išpildžius 100 procent norm , už vien darbo dien užskaitydavo dvi dienas, išpildžius 110 procent - užskaitydavo tris dienas, tod l kaliniai tur jo vilties grei iau išeiti laisv . Plakatai zonoje skelb , kad m s laukia šeimos, t vai, vaikai. Gražiai nupiešti paveikslai, kaip džiaugiasi susikabinusi visa šeima. Bet tai buvo žiaurus melas ir pasijuokimas. Pažad tas užskaitas gavom, bet ne žad t laisv . Po Stalino baigties gražino Kadyk an , ten sutikau du pusbrolius Antan ir Petr Karosus ir ger draug Ign Linkevi i . 1953 lapkri io 11 dien baig si didžioji katgora. Surinko toki kaip aš dvidešimt du žmones ir dengta mašina, lydimus vieno karininko, išvež Susiman . ia suvar labai šilt patalp , kur stov jo lovos, liep pails ti ir po keletos valand šauk po vien kabinet , ten s d jo aukšto rango atstovai, kurie tvark dokumentus, taip pat „pirkliai“, kuriems buvo reikalinga darbo j ga. Vietoje paso gavom taip vadinam „vilko biliet “ *spravk* (pažym), kuri kart m nes reik jo važiuoti Susumano komendant r pasižym ti, bet be specialaus leidimo iš savo rajono niekur negalima išvažiuoti. Didžiausias sm gis, kad vietoje išreklamuotos šeimos susitikimo prival jom pasirašyti ant m lyno lapo, kuriame parašyta *Ve naja ssilka, zu vjezd na materik 20 liet kutorgi* (amžina tremtis, už išvykim žemyn dvidešimt met katorgos). V l susodino mašin , išvež Priisk Sirokij, pagars jus galvažudži lager , toks pat ir kaimelis, galvažudži lizdas. Apygyvendino mus paši r je, ten nebuvo jokio apšildymo nei gult . Sugalvojom ieškoti šilumos patys, jaut m s laisvi, gyvenimo s lygomis prival jom pasir pinti patys. Radom kontor , išlauž m duris, išneš m visus stalus lauk , patys sugul m ant grind . Ryt at j darb pamat ne tik tin dalyk , sub go valdžia, bet mes n jom derybas, kol nedav šilto barako. Po dviej par užleidom kontor . Kol gyvenom kartu dvidešimt du žmon s, m s niekas

neliet, eidavom parduotuv nusipirkti maisto po aštuonis-dešimt žmoni, kiti saugojo b st. Po penki dien prival jom sidarbinti kur kas sugeb jo, žmon s išsiskirst, tada prasid jo užpuldin jimai, daug galvažudži vaikš iojo be sargybos, vadinomus fašistais. M siškiai dažnai pareidavo smarkiai sumušti arba tokiam šaltyje išrengti. 1954-j žiem, po Nauj j met, nutar m visi neiti darb, pareikalauti administracijos, kad uždaryt besargybinius, bet m s niekas neklaus, net nekreip d mesio. Tuomet patys suruoš m revoliucij. Apsiginklav laužtuvais, kirviais, kuolais, kas k tur jom, pasilikom galvažudžius, kurie jaut si pad ties šeiminkais. Buvo m šis gyventi ar mirti. Truko apie tris valandas, pamat niekšai, kad j gretos ret ja, sub go katilin, sirena šauk si pagalbos. Atb go *priisko* (kasykl) direktorius su savo tarnais ir lagerio administracija. Tada leidom su sargyba išeiti iš katilin s susirinkti savo sužeistuosius. Žuvusi nebuvo nei vienoje pus je, bet sužeist buvo daug, tame skai iuje ir aš. Lager iškl toliau buvusius lagerius, be sargybos liko tik su mažom bausm m ir griežtai kontroliuojami. Gyvenom lengviau, bet reik jo b ti labai atsargiems, nes laisv je gyveno j buv draugai. Dirbau mechanin se dirbtuv se šaltkalviu. Buvau ankš iau išmok s iš tvelio, ia baigiau kursas, dirbau pamainos meistru. Darbas buvo labai sunkus, kai penkiasdešimt-šešiasdešimt laipsni šal io. Pastoviai kankino bronchitas ir širdies nepakankamumas. Ypa skaudino, kad kartu dirbantys, kurie netur jo „be teisi“, gaudavo pried prie uždarbio iki 80 procent, o aš, tur damas penkis metus be teisi, gaudavau tik nuog algel, nors dirbau t pat darb. Tuo labiau, kad vis laik dirbau vadovaujam, meistro montuotojo darb. Dirbdamas montažuose baigiau elektriiko kursas ir kabelisto specialyb. Išlaikiau kursas, egzaminus, gavau ketvirtos kategorijos pažym jim, nors menkos žinios, bet gyvenime labai pravert, didesni moksl siekti nebuvo kur.

1957 m. balandžio m nes gavau pas, ture jau teis išvažiuoti iš Kolymos, tuo aš ir pasinaudojau. 1957 m. geguž s

m n. išvažiavau taip išsvajot Lietuv . Su viltim sukurti šeim , dirbti bent vien išmokt darb , gyventi tarp sav žmoni . Te-ko skaudžiai nusivilti, nes radau visai kitokius žmones: pik-tus, žiaurius, nusivylusius gyvenimu, susvetim jusius. mus, sugr žusius, ži r jo kaip nusikalt lius, priešus, niekam ne-reikalingus. Kieno buvo sugalvota tokia prakeikta sistema, kad kol neprisiregistruoji - negauni darbo, o neturi darbo, nes ne-registruotas. Bet kurioje gamykloje parodai specialybi pa-žym jimus, apsidžiaugia: toki specialist labai reikia, bet kai pamato buvusio kalinio-tremtinio pas su atžyma, dingsta no-rai darbinti fašist . Išvažin jau pus Lietuvos, visur gird jau t pat atsakym : dabar mums nereikia, atvažiuokit po m nesio, o po m nesio pasako lygiai t pat . Taip pravažin jau tris m nesius, negavau net kolchoze buldozeristo darbo. Gyventi nebuvo kur, kis nugriautas. Kur buvo t v kis, kur tik akys užmato žaliavo retos kolchozo avižos. T vai buvo mir , tur tos skur-džios santaupos baig si. Prad jau nervintis, v l širdies priepuo-lis, gyvenimas tapo nereikalingas.

1957 m. ruden parvažiavo brolis Laurynas iš Komijos ATSR, Intos, dirb s anglies kasyklose. Jo katorga baig si 1954 rugpj io 18 dien . Gr ž s suk r šeim , bet patyr s komunis-t pažeminim , netur damas pragyvenimo šaltinio, gr žo atgal

Int . 1957 metais pirm kart po trylikos met pasimat m. Aš buvau beviltiškoje pad tyje ir kai broliui baig si atostogos, išvažiavau kartu Komi ATSR Intos angli kasyklas. Nors sveikata nebuvo gera, kito pasirinkimo netur jau. Dirbti kir-taviet je neužteko sveikatos, dirbau montuotoju. Tai vadinosi kompleksinio montažo OGM vyriausias mechanikas.

1958 m. suk riau šeim , auginom s n ir dukr . Lietuv gr žom 1968 metais, o 1969 sidarbinau SMHGelektro-šaltkalviu. 1982 geguž s 12 dien d l gamyklos inžinieri aplaidumo patyriau didžiul traum : l žo 7 šonkauliai ir stuburas. Gydžiausi Vilniaus eksperimentiniame institute, pas daktar Alekn . Da-bar pastoviai gydausi Taurag je, kartais važiuoju Klaip d

konsultacijai. Kelet met dirbau LPKT (Lietuvos politini kalini tremtini) komitete, pad jau kurti Kan i muziej . Dabar dalyvauju PKT (politini kalini tremtini) chore, kol j gos leis, dalyvausiu visuomenin je veikloje. Esam laimingi, kad laisva Lietuva, ne veltui m s kan ios ir vaikai m s darbšt s, s žiningi, džiaugiam s šešiais an kais.

Tarp to, ką pasiaukoj Tarybų patriotai, Laisvės kovotojai realiai žinojo, ir to, kuo šventai tik jo, buvo neišvengiama praraja, bet nieko negalėdami pakeisti, turėjo viską išskirti. Jie nesuitaikė su netiesa, kėntė jo dėl laisvės troškimo. Todėl stenkė su juos pagerbdami kiek galima daugiau išsaugoti kone tragiškiausios XX amžiaus Lietuvos istorijos - sovietizacijos - laikotarpio atminimą tiek žodžiu, tiek raštu, tiek kitais neginijamais rodymais, kokie jie skausmingi bebūt.

Tauragės *Šubertin* - vienas iš NKVD veiklos rodymų sovietų okupacijos metais Tauragės krašte. Šiame pastate sėkė rė Kovė ir kanė muziejus - didžiulė vertybė ateities kartoms. Turėtume savotiškai didžiulė galėdami jame apsilankyti, akivaizdžiai pamatyti ir nors iš dalies suvokti to laikmečio pasekmes gyventojams, ir nebėtinai partizanams. Skausmo ir kanė pakako ir jė artimiesiems, draugams, o kartais ir visai nekaltiems. Pagarba visiems, prisidėjusiems prie šios idėjos gyvendinimo. Branginkime praeities vertybes ateitėi.

Priedas Nr. 3.

**S rašas žinom asmen , kal jusi NKVD laikinojo
tardymo kal jime - Šubertin je
1944-1953 m.**

A

A as Izidorius, A as Juozas, Agentas Klemensas, Andriekus
Alfonsas, Andriekus Kazys, Ambrozaitis Aleksandras, Arci-
šauskas Me ys, Armonas Jonas, Armonas Juozas, Augustinavi-
ius V., Aušra B., Aušra Jonas, Aužbikavi ius Baltramiejus.

B

Bagdonas Antanas, Bagdonas Jurgis, Bagdonas Simas, Ba-
kys J., Bartasevi ius Jonas, Bartkus J., Bartkut -Malakauskien
Birut , Bendikas, Bendži t -Vaivadien Z., Bernotas Juozas,
Bertulis A., Biržiškis Stanislovas, Bli džiu t B., Brazauskas
Pranas, Butkus I., Butrimait Ona.

azas Petras, epauskas Zigmas, ereškevi ius J.

D

Dromantas Jonas.

E

Er ius Jonas

G

Gavriliukas Zacharas, Ge ait Kunigunda, Ge ait Ona, Ge as
Izidorius, Genien Bronislava, Gedvilas Vladas, Gembulas
Ipolitas, Grigaravi ius Aleksas. Grosas Jonas, Gudinskait
Antos , Gudinskait Stas , Gudinskas Jonas, Gudinskas
Steponas, Gusakovas Ivanas.

H

Habdangas Dainotas, Holšanskas Juozas.

I

Ignatavi ius V.

J

Jacikas Jonas, Jakštas Stasys, Jancevi ius Juozas, Jancevi i t Bron , Jancevi i t Marija, Jankevi i t P., Janulevi ius Zigm-
mas, Janulevi i t Pranciška, Jazdauskas Klemensas, Joku-
baskas Antanas, Jokubaskas Stasys, Jonikas J., Jocien Elena,
Jonikait T., Jonikas Pranas, Jorudas Antanas, Juškys A., Juraša
Jurgis, Juškevi ius Stasys.

K

Ka anauskas Antanas, Kazlauskas A., Kazlauskas J., Kybartas J.,
Kiltinavi ius Stasys, Kleve ka A., Ku inskait Zos , Kurpaitis
Antanas.

L

Lešinskait -Švedien Ona, Lielis Vladas, Liutkut Antanina.

M

Macijauskas Antanas, Ma iulis J., Malkaitis Juozas, Mamkaity-
t Anastazija, Marozas Juozas, Martusevi ius Juozas, Maurai-
tis A., Mas dunskas Antanas, Mas dunskas Stasys, Merkelis
Juozas, Merkelyt -Jaudzimien Ona, Mikalauskas Juozas,
Mockaitis Antanas, Mozeris Jonas.

N

Naus da J., Norkut P., Nuobaras Jonas.

P

Paulius Antanas, Paulius Juozas, Pikoraitis Juozas, Pocius L.,
Potvanskiē Vanda, Potvanskyt Marija, Prišmantas Jonas,
Puidokas Stasys, P kelis Kostas.

R

Ra kauskas J., Ragauskas V., Raskilas Bolius, Rimkus Stasys, Paulius Antanas, Rindokas Petras, Rindokas Pranas, Rubšys Zenonas, Ruibys J., Ruibys K., Ruibys P.

S

Vyras ir žmona Sasnauskai, Stankaitis A., Stankus Juozas, Stauka Jonas, Stegvilas Jonas, Stepaitis V., Stonys Stasys, Stonys Vincas, Strainys Juozas, Strainys Steponas, Sudeikis Stasys.

Š

Šedyt Alma, Šeputis Jonas, Šeputis Juozas, Šerlinskas Antanas, Šetkus Stanislovas, Šimelis Antanas, Špe kauskas Jonas, Šukotas A., Švatrinas Vladas, Švatrinien Adel .

T

Tallat-Kelpša, Tamošaitis J., Tamošaityt Janina, Taroza Stasys, Toliušis Dominykas, Toliušis Zigmas, Trainys P.

U

Uksas Petras, Usvaltas Jurgis.

V

Vai ekauskas Jonas, Vai ekauskas Juozas, Vaišvila Jonas, Varanius Albinas, Varanius Jok bas, Venckut Ona, Virbickas Petras.

Z

Zaleckas Petras.

Ž

Žyman ius Titas.

Priedas Nr. 4.

**1988 m. LPKTS Taurag s sk. tremtinių klubo „Tremtinys“
steigiamojo susirinkimo protokolas**

Tauragis 2-no Tremtinių steigiamo-
jo susirinkimo

Protokolas n. 1.

1988. g. gruodžio mėn. 1d. buvo sušauktas
steigiamasis Tauragis 2-no tremtinių
susirinkimas, kuriame dalyvavo 320
tremtinių - šalinis.

Buvo nutarta išiegti Tauragėje trem-
tinių klubą pavadinimu „Tremtinys“.

Buvo išrinktas komitetas iš 16 žmonių.
Balsavimo buvo atviras. Už išrinktus
Tarybos narius balsavo visi, prieš ir su-
silaikusiųjų nebuvo.

Komiteto nariai išrinko klubo pirmi-
ninką, Lating Gediming, Jono gyv.
Tauragė. Mlektorius 2-40 tel 5-16-25
Išrinkta patvirtinta Simaitėnė Genovaitė
gyv. Tauragė Vėitės Tokes, n. 6-4 Tel namų
5-67-27. darbo 5-38-94 Indelis n. 62936

Protokolo patvirtino Tauragės są-
jūdžio tarybos nariai

1. Pleištytis / [parašas]
2. Micūnė / [parašas]
3. Ragelė / [parašas]
4. L.P.S. narys [parašas]

Priedas Nr. 5.

1995 m. vykusio susirinkimo d I pastato Prezidento g.
Nr. 38 nuosavybės perdavimo ir paskirties protokolas

Pasitarimo įvykusio 1995 09 26 dėl pastato esančio
Tauragės m. Prezidento 38

P r o t o k o l a s

Pasitarime dalyvavo:

Tauragės apskrities valdytojas St. Japė, Tauragės rajono meras
Kl. Paulius, Valstybinio visuomenės sveikatos centro direktorius
koordinatorius Z. Stanevičius, Tauragės visuomenės sveikatos centro
direktorius S. Jasaitis, Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos
Tauragės skyriaus tarybos pirmininkas Pr. Rindokas ir šios sąjungos
nariai - I. Laurinkas, J. Mačiulienė.

Pasitarime nutarta:

1. Visuomenės sveikatos centro pastato Prezidento 38, Tauragės m.
patalpas cokoliniame aukšte pagal inventorinę bylą Nr. 9 (15 m²),
Nr. 6 (15 m²), Nr. 4 ir Nr. 11 (apie 90 m²) išduoti perduoti Tauragės
savivaldybei, muziejaus knėšių istorijos skyriaus įrengimui.

2. Pradėti Lietuvos Respublikos Vartausybės skirtą lėšas Tauragės
visuomenės sveikatos centro pastato projektavimui ir statybai.

Išsikėlus Tauragės visuomenės sveikatos centrui, pastatą Pre-
zidento 38 perduoti Tauragės savivaldybei.

3. Tauragės visuomenės sveikatos centrui perduoti pastatą Pre-
zidento 22 pirmą aukštą, kaip kompensaciją už perduotas Tauragės
savivaldybei patalpas.

1	Tauragės apskrities valdytojas	<i>St. Japė</i>
2	LR Valdybos reformų ir savivaldybių m-jos sekret.	<i>A. Karalius</i>
3	Tauragės rajono meras	<i>Kl. Paulius</i>
4	Valstybinio visuomenės sveikatos
centro direktorius koordiniatorius	<i>Z. Stanevičius</i>
5	Tauragės visuomenės sveikatos
centro direktorius	<i>S. Jasaitis</i>
6	Politiinių kalinių ir tremtinių
sąjungos Tauragės sk. tarybos pirmininkas	<i>Pr. Rindokas</i>
7	Sąjungos nariai:	<i>I. Laurinkas</i>
8		<i>J. Mačiulienė</i>

Priedas Nr. 6.
Kov ir kan i istorijos muziejaus eksponat katalogas

TAURAGĖS KRAŠTO MUZIEJAUS
POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ KANČIŲ NAMŲ EKSPOZICIJOS (Prezidento g. 38)
EKSPONATAI
(ekspوناتai neįvertinti)

2010 m. birželio 28 d.
Tauragė

1. Fotografijos (politinių kalinių ir tremtinių)	714
2. Fotografijos (partizanų)	100
3. Fotografijos (senovinės)	23
4. Fotografijų stendai su partizanų fotografijomis (irėminti)	2
5. Rankdarbiai, padaryti tremtyje	64
6. Skulptūros (politinių kalinių dirbiniai)	21
7. Senoviniai daiktai, naudoti tremtinių šeimose	16
8. Daiktai iš tremties	23
9. Žvakidės	6
10. Piešiniai	24
11. Albumai su fotografijomis	7
12. Atvirukai	17
13. Laiškai (politinių kalinių)	19
14. Maldaknygės	11
15. Eilėraščiai (tremtinių kūryba)	5 kompl.
16. Portretai	7
17. Kryžiai	4
18. Rožiniai	4
19. Paveiksiai	3
20. Ginklai, naudoti partizanų (iškomplektuoti, neveikiantys)	3
21. Laikraščiai, kolekcijos	7
22. Laikraščių iškarpos	18
23. Dokumentai, archyvinė medžiaga	26
24. Prisiminimai iš tremties ir kalėjimo	9
25. Knygos, žurnalai	6
26. Senoviniai pinigai	23
27. Lagaminai (politinių kalinių dirbiniai)	4
28. Rašomoji mašinėlė, naudota partizanų dokumentams spausdinti	1
29. Telefono aparatas, naudotas čekistų, vėliau milicijos pareigūnų	1

Iš viso 1178 (vienas tūkstantis vienas šimtas septyniasdešimt aštuoni) eksponatai.

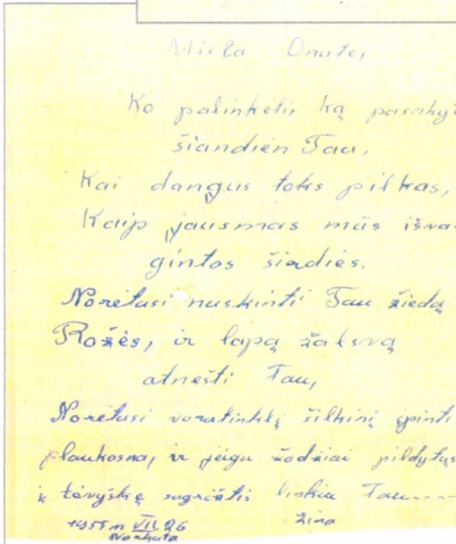
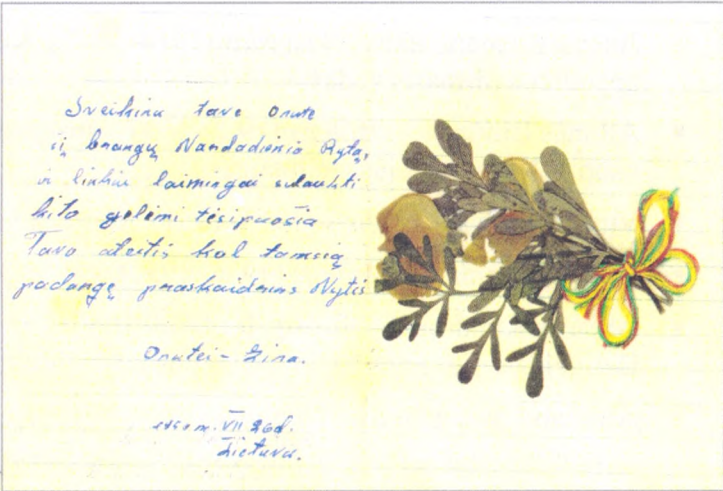
Parengė

Zita Knatauskienė

Politinių kalinių ir tremtinių kančių namų ekspozicijos muziejininkė

Priedas Nr. 7.

**Kov ir kan i muziejuje saugomi moter dirbiniai
lageriuose ir kalinimo staigose**

Priedas Nr. 8.

**Memorialo, esan io Šubertin s kieme, atminimo lentoje
iškalt žuvusi Laisv s kovotoj pavard s**

Juozas Kasperavi ius - *Visvydas* (1914-1947), K stu io
apygardos pirmasis vadas;

Albinas Bili nas - *Džiugas* (1925-1947), apygardos
vado J. Kasperavi iaus adjutantas;

Vincas Stonys - *Žalgiris* (1913-1951), b rio vadas;

Onut Jagminait -Stonien (1926-1951);

Antanas Kundrotas - *Skaisgiris* (1928-1950),
Butageidžio rinktin s štabo žvalgybos viršininkas;

Aleksandras Mieliulis-*Nept nas* 1923-1949, K stu io
apygardos vadas, prieš tai Dariaus rinktin s vadas;

Stasys Stonys -*Alunta* (1912-1949), Lelijos partizan
b rio vadas;

Jonas Stoškus - *Eimutis* (1919-1950), T v nijos b rio
vadas;

Antanas Simašius - *Radvilas* (1926-1954), J ros b rio
vadas;

Vladas Gudavi ius - *Vaišnoras* (1919-1950),
Butageidžio rinktin s vadas;

Antanas Sudeikis - *Gir nas* (1928-1950), Žalgirio b rys

Zigmas Sudeikis - *Darius* (1929-1952), Žalgirio b rys;

Danielis Lukošius - *Maironis* (1933-1950), Žalgirio
b rys;

Petras Mockaitis - *Zigmas* (1927-1950), Eimu io b rio
partizanas;

Simas Macaitis - *Sakalas* (1922-1948), b rio vadas;
Bronius Karbauskas (1926-1951);
Maryt Karbauskien - *Dobilail* (1929-1948);
Alfonsas P džiuvelis (1925-1948);
Aleksas Valentas - *Žydr nas* (1926-1948), b rio vadas;
Vincas Ka iušis (1915-1946);
Kazimieras Beržinis (1928-1951), Šalnos II b rio partizanas;
Bronius Kazlauskas - *Gir nas* (1928-1951);
Stasys Jakštas (1916-1954), Žalgirio b rio partizanas;
Vincas Bu inskas (1933-1954), Žalgirio b rys;
Albertas Norkus - *Linksmutis* (1924-1949), Saturno ir Vytenio b rys;
Steponas Venckaitis - *Bij nas* (1924-1949), rinktin s propagandos sk. viršininkas Eimu io b ryje;
Jonas Bauža (1911-1950);
Andrius Cinovas-*Algis* (1926-1952);
Stasys Jon a (1919-1952);
Kazimieras Jon a - *Majus* (1924-1952), Lelijos b rys;
Vladas Pe kauskas - *Gegužiukas* (1929-1948), Saturno b rys;
Petras Rokaitis - *Mindaugas* (1925-1953), Žalgirio, J ros b rys;
Me islovas Dargužas - *Aras* (1926-1948);
Kazys Levickas - *Dagys* (1925-1951), Eimu io b rio vadas;

Andrius Kisnierius - *Sakalas* (1918-1949), Rolando
b rys;

Juozas Lioranas - *Aidas* (1927-1949), Rolando,
Eimuio, Alantos, Lelijos b riai;

Rapolas Marcinkus - *Jovaras* (1920-1950), Lelijos
b rys;

Leonas Pocius - *Šilas* (1925-1948), Žalgirio b rys;

Kazimieras Stirbys (1918-1950), Lelijos b rys;

Stasys Vaivada - *Karalius* (1927 -1950), Alantos b rys;

Izidorius Mockus - *Jovaras* (1920-1950), Eimuio
b rys;

Antanas Mockus (1910-1954), Rolando b rys;

Algis Nausėda - *Valentinas* (1929-1950), Lelijos b rys.

Priedas Nr. 9.

**Paminkl , pastatyt Taurag s r. žuvusi partizan
atminimui, s rašas**

- **Taurag**

Prezidento g. 38 kiemas. Memorialas 1944-1954 m. pastate veikusio Taurag s aps. NKV-MVD-MGB skyriaus ir kal jimo kieme užkast 1944-1954 m. Taurag s apylin- k se žuvusi Jungtin s K stu io (v liau K stu io) apy- gardos partizan ir Taurag s aps. NKVD-MVD-MGB skyriuje bei kal jime nužudyt suimt Lietuvos gyventon- j atminimui.

Stoties g. Taurag s Šv. Trejyb s Romos bažny ios šventorius. Kryži ansamblis stalinizmo aukoms at- minti.

Stoties g. (skveras) paminklas, skirtas 1944-1953 m. žuvusiems K stu io apygardos partizanams atminti.

Sand li g. Taurag s senosios kapin s. Kryžius 1991 m. sausio 13-osios aukoms atminti.

- **Batakiai**

Paminklinis akmuo šioje vietoje užkast 1945 m. rugpj - io 10 d. Taurag s aps. Gaur s vls. Dvarvie i k. Mickiš- k s - Žiburi kautyn se žuvusi Jungtin s K stu io apygardos Lydžio rinktin s Saturno b rio partizan Jono Jaku io - *Plechavi iaus*, Juozo Kaminsko - *Kardo*, *Tarano* ir Stepo Norkaus-*Stepuko*, 1945 m. Tyreli miške žuvusio partizano Stasio Juknos bei 1941 m. žuvusio partizano Antano Jokubausko - *Adomo* atminimui.

- **Antegluonis**

Kryžius ir paminklas su žuvusi j atvaizdais K stu io apygardos vado Juozo Kasperavi iaus- *Visvydo* ir jo adju- tanto Albino Felikso Bili no-*Džiugo* atminimui, susi- sprogdinusiems 1947 m. balandžio 9 d. šioje vietoje bu-

vusiamė bunkeryje, apsupus Tauragės apskrities MGB ekistinei grupei.

Antkapinis paminklas miestelio kapinaitėse 1989 m. spalio 7 d. iš užkasimo vietos perkelti ir šioje vietoje palaidoti Lybiški kaime Joanos Masalskienės sodyboje 1945 m. rugpjūčio 25 d. žuvusi JKA Lydžio rinktinės vado Jono Straigio -*Saturno* ir kt. partizanai atminimui.

Mąžintai

Paminklinis akmuo šioje vietoje buvusiamė bunkeryje 1951 m. kovo 19 d. kautynėse su Tauragės ir Skaudvilės r. skyrių sribais bei MGB vidaus kariuomenės 273-ojo šaulių pulko kareivių grupe (viso 143 asmenys) žuvusi Kėstutis apygardos štabo narių Vlado Mišeikio - *Tarano*, Aldonos Gedutytės-Mišeikienės - *Gegutės*, *Žibutės* ir partizano Algimanto (pavardė nežinoma) - *Žvirblis* atminimui.

Santakai

Paminklas šioje vietoje užkastas Užšešuvio kaime, netoli J. Liekio sodybos, Rykiškine vadintame miškelyje rengtame bunkeryje kautynėse su enkavedistais 1945 m. sausio 10 d. žuvusi Jungtinės Kėstutis apygardos Lydžio rinktinės Jono Straigio - *Saturno* brio partizanai Juozo Gailiaus, Anzelmo Norkaus, Jono Norkaus ir Juozo Pkio atminimui.

Užšešuv

Paminklas šioje vietoje buvusiamė bunkeryje 1945 m. sausio 10 d. kautynėse su enkavedistais žuvusi Jungtinės Kėstutis apygardos Lydžio rinktinės Jono Straigio - *Saturno* brio partizanai Juozo Gailiaus, Anzelmo Norkaus, Jono Norkaus ir Juozo Pkio atminimui. Pastatytas 1995 m. žuvusi partizanai vado brolio Stepono Strainio iniciatyva.

Gaur

Paminklas Gaurės valsčiaus kovotojams, žuvusioms už Lietuvos laisvę 1941-1952 m. kultūros namų kieme.

Miestelio gyventojų nuomone, čia užkasti ir 1941 m. Pūrviški miške kautynė su žuvusiu KA Lydžio rinktinės partizanais. Paminklas pastatytas 1990 m. vietos kultūros namų direktorės Irenos Laugalienės ir viršaičio Antano Tendzegolskio iniciatyva.

- **Eiiai**

Paminklas čia buvusioje Pikin sodyboje 1949 m. liepos 19 d. žuvusio Kstučio apygardos Antano Jonikos - *Rolando* brio partizano Baltraus Pikino - *Makso* atminimui.

- **Kunigiškiai**

1). **Rudienos sodyba. Kryžius** 1941 m. birželio 14 d. tremties atminimui.

- **Lybiškiai**

Paminklas čia buvusioje Joanos Masalskienės sodyboje 1945 m. rugpjūčio 25 d. žuvusi Jungtinės Kstučio apygardos Lydžio rinktinės partizanų brio vado Jono Šakio - *Saturno* ir šio brio partizano Antano Norkaus - *Šakio* atminimui.

- **Zaltriškiai**

Atmininio ženklas čia buvusioje Jakubausko sodyboje 1949 m. liepos 15 d. kautynė su MGB vidaus kariuomenės - 273-ojo šaulių pulko (40 kareivių) ir Tauragės apskr. MGB skyriaus srib (15 žmonių) grupe žuvusi Kstučio apygardos Butigeidžio rinktinės Visvydo - *Eimu* rajono Aluntos brio vado Stasio Stonio - *Vilko, Dinos, Aluntos* ir partizanų Andriaus Kisnieriaus- *Vyšnios, Juozo Liorano* - *Aido* atminimui.

- **Žiburiai**

Paminklas šioje vietoje 1945 m. rugpjūčio 10 d. Mickiškių s-Ziburių kautynė su žuvusiu Jungtinės Kstučio apygardos Lydžio rinktinės Saturno brio partizanu Jono

Jaku io - *Plechavi iaus*, Juozo Kaminsko - *Kardo*, *Tarzano* ir Stepo Norkaus - *Stepuko*, 1945 m. Tyreli miške žuvusio partizano Antano Jokubausko - *Adomo* atminimui.

- **Šakvietis**

Paminklas JKA 3-osios kuopos vado Broniaus Gaižausko - *Slapuko*, žuvusio 1946 m. birželio 1 d. Pažv rio kaime, KA Butigeidžio rinktinės, 3-osios kuopos b rio vado Stanislovo Sadausko - *Bij no*, žuvusio 1949 m. liepos 9 d. Stirbai i kaime, KA J ros b rio partizano Petro Rokai io - *Mindaugo*, žuvusio 1953 m. KA Butigeidžio rinktinės Lelijos b rio partizano Stasio Vaivados - *Karaliaus*, žuvusio 1950 m. balandžio 7 d. Šakalin s kaime, KA Butigeidžio rinktinės Šalnos kuopos, Žalgirio b rio partizano Antano Petriko - *Ryklis*, suimto 1949 m. liepos 9 d. ir Rekstuk kaimo tremtini atminimui. Dar vienas paminklas - 1945 m. rugpj io 10 d. Mickišk s - Žiburi kautyn se žuvusio kaimo kininko Dominiko Aleksos atminimui. Paminklas pastatytas 1992 m. Leono Laurinsko iniciatyva. Jam talkino „Geležinio vilko“ rinktinės kariai.

- **Užb dupis**

Atminimo ženklas 1948 m. liepos 15 d. Ringi kaime partizan ryšininko Teodoro Joniko - *Up s* sodyboje susišaudyme su Pagraman io vls. MGB poskyrio srib grupe žuvusio K stu io apygardos Lydžio rinktinės Algimanto kuopos Vytauto b rio partizano Juozo Seivenio - *Bij no* atminimui..

- **Skaudivil**

Memorialas Skaudivil s krašto rezistentams. 1944—1955 m. miestelio apylink se žuvo per 40 partizan , kovojuši J. Straigio - *Saturno*, Vaclovo Ivanausko - *Vytenio* ir kituose b riuose. Dauguma j buvo pakasti, kaip ir Taurag s *Šubertin s* kiemelyje, prie NKVD

b stin s. 1991-1992 m. j atminimui pastatytas **akmen paminklas ir 43 simboliniai antkapiai** su žuvusi j pavard mis. Iniciatorius - buv s rezistentas Alfonsas Gedutis - *Jonukas*. Šventoriaus kapinait se partizanams atminti pastatytas masyvus **medinis kryžius**. 1990 m. ia perlaidoti kovotoj palaikai, rasti kasin jant buvusios NKVD b stin s kiem .

Skaudvil s Šv. Kryžiaus bažny ios šventorius. Antkapinis kryžius 1990 m. iš Skaudvil s žyd sinagogos teritorijos perkelt ir ia palaidot žuvusi trij nežinom (tik tina, kad Leono Plienai io, Antano Suginto ir Kazimiero Norbuto) atminimui.

- **Kavadoniai**

Atminimo ženklas ia 1949 m. birželio 11 d. Taurag s aps. MGB skyriaus karin s- ekistin s grup s vykdytos karin s operacijos metu žuvusios Vakar Lietuvos (J ros) partizan sritis štabo viršininko, 1949 m. vasario 16 d. Deklaracijos signataro, kpt. Vytauto Gužo - *Galiandros, Mindaugo, Kardo* atminimui.

- **Ceikišk**

S. Stirbio sodyba. Paminklas pastatytas šioje vietoje buvusioje Knatausk sodyboje kautyn se su MGB vidaus kariuomen s 273-ojo šauli pulko paj gomis 1950 m. ko-vo 3 d. žuvusi K stu io apygardos Butigeidžio rinktin s vado Vlodo Gudavi iaus — *Miškinio, Vaišnoro*, rinktin s štabo viršininko Antano Kundroto - *Skaisgirio, Šar no* ir partizan ryšinink s Danut s Knatauskait s atminimui.

- **Paj ris**

Kapin s. Antkapinis paminklas 2002 m. rugs jo 21 d. ia perlaidoto 1948 m. gruodžio 25 d. nelaimingo atsitikimo metu žuvusio K stu io apygardos Butigeidžio rinktin s Visvydo - Eimu io rajono Stasio Stonio - *Aluntos* b rio partizano Vinco Jaku io - *Skaisgirio* ir nežinia kur užkasto

jo brolio Felikso Jakušo - *Snieguio*, žuvusio 1951 m. vasario 1 d. Raseinių r. netoli Ariogalos esančiame Šilkaime, atminimui.

- **Kv darna**

Pačiame centre pastatytas vienas pirmųjų paminklų partizanų atminimui - **stogastulpis Žuvusiems už Lietuvos tremtyje**. Pašventintas 1989 m. Autorius - buvęs politinis kalnys, tautodailininkas Andrius Martinaitis.

Kiek toliau šiaurės vakarus, prie žydų kapinių iškilęs plieninis **kryžius Žuvusiems už Lietuvos laisvę 1944-1959**. Žuvusiųjų atminimui skirti kryžiai 1991 m. padarė tauragiškis Jonas Steigvilas.

- **Žygai į ai**

Kapinėse antkapinis paminklas slapta bendražygi iš Žygaičių žvyrduobių perkeltas ir čia palaidotas 1948 m. spalio mėn. Tyrelės miške žuvusio Kėstutis apygardos Butigeidžio rinktinės Šalnos kuopos Žalgirio būrio partizano Antano Lukošio - *Rotos* atminimui. Ant partizano kapo ilgai stovėjo medinis kryžius. 1988 m. partizano dukters Elenos ir Tauragės LPKTS pirmininko P. Rindoko pastangomis, per mus LGGRTC, čia pastatytas naujas akmeninis kryžius. Taip pat miestelio kapinėse palaidoti partizanai: Albinas Sudeikis - *Algirdas* ir Alfonsas Kūniskas - *Briedis*.

- **B dvie į ai**

Kryžius B dvie į krašto žuvusių Kėstutis apygardos partizanų atminimui.

Paminklinis kryžius 1949 m. birželio 14 d. MGB vidaus kariuomenės 273-ojo šaulių pulko vykdytos karinės operacijos metu buvo apsupta E. Kvanokos sodyba. Susišaudymo metu nukauto Bijūnų būrio vado Prano Kaktos - *Šturmas*, partizano Fabijono Abramo - *Pušies*, Jono Jonušo - *Lakno*, Antano Toleikio -

Urano, Ramno atminimui. Paminkliniame kryžiuje nra rašyti: Pranciškus (Pranas) Adalbertas - *Drugelis*, partizanas slapyvardžiu *Nev žis* ir partizan r m ja Petron l Ramoškien . ia rašytos iš ši apylinki kil ar apylink se žuv partizanai: Alfonsas Šacauskas, Antanas Bartušis, Vincas Eias, Izidorius Šlimas, Juozas Savickas, Kazimieras Gužauskas, Zigmąs Satkus, Alfonsas Satkus, Vladas Lukošius, Juozas Burininkas, Aleksas M liulis, Juozas Ozbergis, Augustas Galinaitis, Jurgis Jurgaitis, Leonas Pocius, Aleksas Vai iulis, Petras Rokaitis, Antanas Petrikas.

Antkapinis paminklas slapta bendražygi iš Žygai i žvyrduboi perkelto ir šioje vietoje palaidoto K stu io apygardos Butigeidžio rinktin s Šalnos kuopos Žalgirio b rio partizano Albino Šakie io-*Algirdo*, žuvusio 1951 m. Bal i k., ir šalia slapta palaidot 1952 m. birželio 6 d. Aukštupi k. žuvusi jo broli , K stu io apygardos Butigeidžio rinktin s Šalnos kuopos Žalgirio b rio partizan Zigmo Šakie io - *Dariaus* bei Antano Sudeiki - *Gir no* atminimui.

Antkapinis paminklas 1989 m. liepos 16 d. iš Gurkli kaimo perlaidoto 1948 m. nelaimingo atsitikimo metu žuvusio K stu io apygardos Butigeidžio rinktin s Šalnos kuopos Žalgirio b rio partizano Alfonso Ku insko - *Briedžio* atminimui.

• Putokšliai

Kryžius Putokšli apylink se žuvusiems partizanams.

1951 m. gruodžio 9 d. Draudeni ežero apylink se karin s ekistin s operacijos metu žuvusi KA, Pušies rinktin s Pil n b rio Vinco Stonio - *Žalgirio*, jo žmonos partizan s Onos Jagminait s-Stonien s, partizano Vinco Naus dos - *Keršto*, 1954 m. kovo 29-30 d. O. Marozien s sodyboje kautyn se su Pag gi , Šilut s ir Taurag s rajono MVD skyri strib grupe žuvusi KA J ros b rio Vado Antano

Šimašiaus - *Radvilos*, partizan : Stasio Jakšto - *Karžygio. Šakie io*, Vinco Bu insko ir KA Butigeidžio rinktin s Šalnos kuopos Žalgirio b rio partizan Hienos Mockut s, Stanislovos Mockut s, Alfonso Abraomo, Antano Stonio, Jono Stonio, Albino Sudeiki , Petro Mockaus atminimui.

- **Stirbai iai**

Kryžius šioje vietoje 1950 m. geguž s 7 d. Taurag s aps. MGB skyriaus karin s- ekistin s grup s vykdytos operacijos metu žuvusi K stu io apygardos Butigeidžio rinktin s Šalnos kuopos Žalgirio b rio vado Zigmo Stanislovo Šatkaus — *Šiaurio, Šal io* ir partizan Juozo Broniaus Bušinsko — *Jurgino, Marso*, Kazimiero Gaižausko - *Slapuko*, Vlado Lukošiaus - *Putino*, brolio Alfonso Šatkaus - *Dobilo* ir suimt šio b rio partizan Onut s Lešinskait s - *Akacijos*, Zenono Pauliko - *Plunksnos, Klaj no* bei Prano Trišonio - *Jaunu io* atminimui. Kryžius pastatytas žuvusi partizan Zigmo ir Alfonso Šatk seser Antaninos Šatkut s ir Birut s Šatkut s-Valskien s iniciatyva.

- **Dabrupin**

Tyrelio miškas. Kryžius žuvusi K stu io apygardos Butigeidžio rinktin s Šalnos kuopos Žalgirio b rio partizan Alfonso Ku insko - *Briedžio* (1947 m. liepos m n.), Antano Lukošiaus - *R tos* (1948 m. spalio m n.), eslovo Dikavi iaus (Dichavi iaus) - *Vytenio* (1948 m.), Danieliaus Lukošiaus - *Maironio* (1950 m. rugpj io 8 d.), Jono Abaravi iaus - *Nykštuko* (1951 m.), Antano Šakie io - *Gir no* (1952 m. birželio 6 d.) ir Zigmo Šakie io - *Dariaus* (1952 m. birželio 6 d.) atminimui. Atminimo kryžius pastat iš šio krašto kil s partizan r m jas Jonas Ozgirdas.

- **Eiiai**

Eiiai miškas. Paminklas partizanui B. Pikiui - *Maksui*. Paminklas 1988 m. pastatytas partizano vaikui.

Atminimo ženklas šiame miške 1952 m. balandžio 11 d. MGB vidaus apsaugos ir Tauragės r. MGB skyriaus karinės grupės (250 kareivių ir 70 sriubių) vykdytos karinės operacijos metu žuvusi Kėstutis apygardos Rolando brio vado Kazio Jonio - *Majaus*, jo pavaduotojo Fabijono Norkaus - *Algio, Jurgio*, partizano Stasio Jonio - *Vidmanto* ir partizanų ryšininkų Antano Globio, Danieliaus Songailos atminimui.

Atminimo ženklas 1950 m. birželio 16 d. šiame miške MGB kariuomenės 273-ojo šaulių pulko kareivių ir Tauragės aps. MGB skyriaus sriubių karinės grupės (apie 420 asmenų) vykdytos karinės operacijos metu žuvusi Žemaičių apygardos štabo atstovo (pavardė nežinoma), Kėstutis apygardos Butigeidžio rinktinės Visvydo - Eimutis rajono vado Jono Stoškaus - *Eimutis*, Rolando brio vado Izidoriaus Mockaus - *Riko, Judrutis* (Lelijos) brio skyriaus vado Rapolo Marcinkaus-*Jovaro* ir septyni partizanų atminimui.

- **Obelyn**

Šakutis - Kasbaryn miškas. Paminklas 1948 m. balandžio 21 d. Tauragės aps. MGB skyriaus vykdytos karinės operacijos metu žuvusi Kėstutis apygardos Neptuno brio partizanas Jono Galmino - *Putino*, Evaldo Stelmoko - *Šilo*, Jono Poškos - *Karklo, Kėstutis* ir Tauragės je mirusio kautynse sunkiai sužeisto Leono Pociaus - *Meškos* atminimui.

- **Ringiai**

Sutk miškas. Kryžius šiame miške 1951 m. gegužės 14 d. Rietavo, Skaudvilės, Šilalės, Šilutės ir Tauragės r. MGB skyrių sriubių grupių vykdytos karinės operacijos metu

žuvusi K stu io apygardos Butigeidžio rinktin s Aušrel s b rio vado Jono Gružinsko - *K stu io*, grup s vado Broniaus Karbausko - *Aro* ir partizan Zigmo Caco (Cacai io)- *Sakalo*, Petro Ivanausko - *Trimito*, Motiejaus Jon o - *žuolo*, Alfonso Kazlausko - *Aro*, *Gir no*, Marijonos Karbauskien s - *Dobilail s*, Stasio Kiežos - *Žaibo*, Antano Lamsargio - *Šarvo* ir keturi nežinom , bei 1951 m. liepos 31 d. MGB vidaus kariuomen s 32 Šauli pulko kareivi ir Taurag s r. MGB skyriaus srib (apie 200 žmoniai) vykdytos karin s- ekistin s operacijos metu žuvusi K stu io apygardos Butigeidžio rinktin s Aušrel s b rio vado Kazimiero Beržinio - *Algirdo* ir partizan Alfonso Atkai io- *Žilvino*, *Lapo*, Kazimiero Levicko - *Dagio*, Albino Marino - *Broniaus* atminimui.

- **Puziška**

Kaziška s miška. **Atminimu ženklas** šioje vietoje buvusiam K stu io apygardos štabo bunkeryje Taurag s aps. MGB skyriaus srib , padedant MGB agentams, vykdytos karin s operacijos metu 1949 m. birželio 7 d. žuvusi K stu io apygardos vado Aleksandro Miliulio (Mielulio) - *Nept no*, *Algimanto*, apygardos štabo agitacijos ir propagandos skyriaus viršininko Stepono Venckai io - *Bili no*, *Gir no* ir štabo nario Alberto Norkaus -*Starkaus*, *Linksmu io* atminimui. 1999 m. prie buvusios štabo LGGRTC iniciatyva pastatytas **standartinis atminimo žymuo**.

- **Mažintai.**

Atminimo akmuo 1951 m. kovo 19 d. ia žuvusiems partizanams. Už keliasdešimties metr nuo jo teb ra dvi didel s duob s. Vienoje j 1950 m. ruden buvo rengtas bunkeris. Akmuo pastatytas 1997 m. Alfonso Gedu io iniciatyva.

Priedas Nr. 10.

Partizan kautyni vietos:

1945-04-17 Rolando brys už m Bataki miestel . Iš vietini vals iaus staig paimti pas ir kit dokument blankai, antspaudai, rašomosios mašin l s. Iš sand li apsir pinta mais-to produktais, išvaduoti kaliniai ir likviduotos kalini bau-džiamosios bylos. Žuvo vienas partizanas.

1945- 11-10 Trims valandoms partizanai, vadovaujami A. Joniko - *Rolando*, išvadavo Gaur s miestel . Nutraukti ryšiai, sunaikinti vals iaus dokumentai, apsir pinta produktais. Nukau-ti 8 enkavedistai ir vals iaus aktyvistai. Vienas partizanas iš kovos negr žo.

1946-06-13 Rolando ir Vytenio b ri partizanai organiza-vo vien iš didžiausi Lietuvoje kalini pab gim . Nakt Tau-rag je iš Šubertin s MGB kal jimo buvo išvaduoti 23 kaliniai. Pab gim organizavo partizan ryšininkai - medicinos sesuo Margarita, Juozas Marokas ir Viktorija Labanauskait . Jie pa-pirko MGB budint darbuotoj A. Gorba iov , kuris t nakt atidar karcer ir beveik visas kameras. Išb gusius kalinius Vaižganto gatv s daržuose pasitiko partizan ryšininkai ir nuved pas partizanus Varšuvos girioje ir Purviški miške, prie Gau-r s. Laisv n iš j jie tuoj pat sijung ginkluot pasipriešinim .

1947-04-06 Tragiškos dienos K stu io apygardos isto-rijoje. Po lietuvi tautos išdaviko J. Markulio - *Erelio* „centro“ atstovo apsilankymo Batakiuose saugumui pavyko iššifruoti pa-grindinius štabo bunkerius. Štabe jau buvo sutarta išdavik J. Markul sušaudyti, bet kai kurie štabo nariai j užstojo ir jam buvo leista gr žti Vilni . D l šios išdavyst s Velyk išvakar se žuvo apy gardos vadas J. Kasperavi ius, jo adjutantas A. Bili nas ir vienuolika rinktini vyr iš štabo apsaugos: A. ekaitis, S. Juš-kys, J. Mejeris, J. Naus da, J. Pamarauskas, S. Tolišauskas, S. Urbonas, K. Valaitis, Jonas, Petras ir Steponas Žukauskai. Pasitrauk tik vadas kap. V. Gužas, propagandos agitacijos sky-riaus viršininkas P. Paulaitis buvo suimtas.

1947-05-24 Purviškiuose, prie Globi , A. Joniko - *Ro-lando* brys pateko pasal . Pats vadas kulkosvaidžio ugnimi

m dengti draug atsitraukim . Partizanams pavyko pasitraukti Gaur s miškus. Žuvo pats vadas ir du jo bendražygiai: B. Jankauskas ir B. Jurkauskas.

1947-11-18 S. Plienai io vadovaujamas b rys antr kart už m Batakus ir išvadavo kalinius. Nukautas enkavedistas Jaršov.

1948-04-21 Kasbaryn m šyje prie Lomi , Skaudvil s vals., žuvo L. Pocius, J. Poška, E. Stelmokas, J. Galminas.

1949-06-08 KGB žvalgybos daliniams pavyko užtikti Kaziš s miške, Sungailiški apyl., 10 km. nuo Taurag s, štabo bunkerius. Tris dienas trukusioje kovoje žuvo pats K stu io apygardos vadas A. Mieliulis, štabo nariai A. Norkus ir S. Venskaitis. Štabo apsaugos kariai trauk si ir žuvo šiek tiek v liau.

1949-06-14-16 K sy iuose, Taurag s vls., verždamiesi iš apsupimo, žuvo štabo apsaugos kariai: E. Abramas, F. Adalberkis, A. Galinaitis, P. Kakta, A. Toleikis, J. Jon as.

1950-05-07 Stirbai iuose, Girinink apyl., Taurag s r., provokatoriaus V. Gaub io išduoti žuvo J. Bu inskas, Z. Šatkus, A. Šatkus, V. Lukošius, K. Gužauskas. Suimta ir sužeista O. Lešinskait - Akacija.

1950-06-16 Šakalin s miške, prie Buveini ežero, Gaur s apyl., atkaklioje kautyn se žuvo beveik visas J. Stoškaus - Eimu io b rys: R. Macaitis, D. Mišeikis, L. Mockus, V. Narušinis, Z. Petraitis, J. Bauža, A. Naus da, K. Stirbys. A. Bاندzinas sužeistas pateko ekistams ir buvo nukankintas. Pavyko pasitraukti tik vienam V. Naus dai, bet jis žuvo v liau - 1957 m. Bit nuose, Šilut s raj.

1950-10-03 Butigeidžio rinktin s partizanai Taurag s Žygai i apylink se pri m iš užsienio atvykusius desantininkus J. Lukš (žuvo 1951-09-04) B. Trump (žuvo 1951-05-20, K. Širv (suimtas 1952-07-24). Jie buvo palyd ti Kazl R dos miškus Tauro apygardoje.

1950-04-11 Ei i girininkijos, Taurag s r., 40-ajame kvartale netik tai užklupti žuvo K. Jon a, F. Norkus, A. Globys ir D. Songaila.

Muziejaus lankytoj rašai Atsiliepiam knygoje

Muziejaus lankytojams

Nusileidę į šį kančias pažemį
 ramiai prisėskite, susikauptite dvo-
 sioje ir įsiklausykite. Ar girdite
 kankinamus brolis ir sesis
 aimanas? Ar girdite, kaip ak-
 meniniai laiptais žemyn snieks-
 dama, putojama teka, nekaltu krau-
 jo ir skausmo asarų banga? Gau-
 dunksi pažemius deus, žvanga
 raktai, aidi sągrybinis žingsniai
 ir šlykštūs keikimai.

Štai kameroje rauda sesė Lietu-
 vaite kuriai vėjatas nublėsi
 kasa su oda. Skitoje kameroje
 čekiste, nukankintas brolys Lietu-
 vis peresmirtinėje agonijoje deju-
 ja, o krauju šukėjusios lūpos ty-
 liai snabžda, naskutimis servo gy-
 venimo godarus ir karšta malda:
 „Diešpatie, priimk mano gyvybę
 arka už Tėvyne Lietuvos, už Jūsų
 Laisvę. Šūdies brangūs tėveliai,
 sudiev mylima mergaitė, sudiev,
 mylimi gerieji taštiečiai, nes aš
 jau iškeldavau amžinybėn. Sielo-
 je busau ir lietu amžinai su Jumis,
 o kūną pravašau užkas gal kiemo
 darde ar helkyne. Padariau ta
 galėjau, tik atleiskite, kad tiek
 mažai. O Jūs forasau teskite mūsų

pradėta kovą iki Pergalės!"

Už okupantų puikinius batus trem-
piama, niokojama, kniūkinta gimti-
nis žemė, už motinus ir seskes skaus-
mo ašaras; būtina mirtina kova
kilo irėjo, geriau tautos sūnus ir
dūbras. Už Tėvynės laisvę pasiryšę
kautis iki pastatinto kraujo lašo.

Ėjo tylus, susikauptas ir nesisū, kaip mė-
lynėje padangėje, orai, kvatojo kul-
kos vaudiniai, svilgė kulka, dundėjo
sprogdomos granatos, - degė žemė po
okupantų kojomis. Štai mūsų šau-
nieji Tėvynės gėniejai - partizanai
laisvės saulę žankom nesė, arle kre-
piančiom pradalgėm klonus ir gydin-
čias priėvas guldi, ne lygom žagom
arima, vertė, o karštu šonu priėšams
mirtį Beasė ir didvyriškai. Laisvės
vėliavas ž bokstus kėli. Ėjo kovon,
puolė ir klupo, ir žūdami nepraverė
lūpas, tik likusieji dar daugiau
spaudė ginklus prie jaunų krūtinkų
ir tėsė garbingą kovą.

Šarabų kopa nepasė mylima
mėgaitė, nelaužė sau rankų sena
motinėle prie smelio karburėlio,
nes darmausiau niekas nesino-
jo kur jų amaro poilsio vieta,
tik tyliam vakarats buvo girdi-
ti jų ožiejų karšta malda, tyli rau-
dė ir ž dangaus gilybė ilgai girdi-
je asarotos akys. Tik joms nesino-
mo kopo mirksėdamos mėlynojo .

dangaus aukštībāse verķē & vaigādelis,
o rīto šaltom, sidabro garom verķē
sveņuklis berāelis. Karāyģis kūnus
pūglaude samtos dīdybe, o silas tīsa-
galis dīevas. Amāina romybe ir
garbe dīems didvyriskai padejū -
ziems galvas us Fēvynē!

Šis amāins, vīsa garbe otaktis...
Štai dabar ēa & veldjant z laito
ir atminties išblukintās niotrau-
kas vėl matome ir prisimename tuos
didvyriskai zūvystis karāyģius trykš-
tanerus pasiryžimū, pascaukojimū,
enerģija ir jaunystes grošiu. Šai
garbēngiausī tavtos sūnus ir dīk-
eos ant Fēvynēs zaisvēs aukuro
sudjēz brāngiausius turtus - savo
gyvybes.

Daug vārgo ir kanāns patyri ir
liki gyvi tādītiečiai. Šoti puseis mi-
lijono būvo istremta, sugūsta z ka-
lėjimus ir lagerius. Šaijos, Tolimo-
sīs šiaurēs platybēsē: Kōlymoye ir
Magadme, Alēkase ir Džedkax-
gane, Krasnojarske ir Irkutske,
Karagandoye ir Vorkutoje, Abereji,
ir Inty, jūri Lapteru jūros ir
kituro trēmimai ir pōlīmimai ka-
limai kentē kankināntē bada, gli-
nāntē sunkū darba, speigūš ir šei-
dīanānās priesy palyšās. Daugelis
neatlaikē tu kanānā ir zūvo. Šur
kauleliats nubarstyta neaprešja-
mos taigos, stepiū platybēs, ledinēs

tundku amēno izālo diemēs,
O, diešpatie! Sudēk tūs kraujā,
ir asaras - trāsks Jemynai. Sudēk tūs
karšta meilē. Jemynai - īstins ledynai.
Sudēk viltiž - īstidags kraugrdynai.
Oie vargo, kovajo ir dūvo, bet nepa-
sidarē, nepakāp drasia. Oie dūvo,
bet nenugalēti. Amēina garbē diems
ir trāvādys atēinarāciōns kartoms.

O, penkis dēimtmeēiu, tamsiosios
naktiās, rubudo trys atēalijes motulis
sesis - Lietuva, Latvija, Estija ir susi-
kibusios rānkom apglēbē savo Jinta-
riņš krastā, ir nuo īsvargintu tautu
krūtiniņū nistēskē forarājon juoda
okupāciōns akmenis, o īs gilaus ka-
po zolē īstrāskē Laisvēs Soulē.

Mielas smogay, mylēt ir apgink,
nuo prēisē savo Jemynē, kaip bociāi
ja gynē. Mylēt ir prioselēt Jā, nes
Jā ir Jā - dēnalatē Esybē. Vētu at-
brējū liksimē nesūvostē tautos, ne-
pūcimtē Jās ēvertos diemelis.

Atleisti - kriksēonišķi parēiga,
bet vāmcisti criso to nesmanoma.

Pūkime budēsis, kad niekad
sitai nepasikartotēs.

Edvins Jantos ir Abegēs
lagoris politikālims
Pēteris Jankauskas
Pēteris Jankauskas

Barroge, 2006.02.16

Aplankėme 1000 kankinų muziejų. Pabrėžiama
me 1945 m. ludeni, kai šio pastato sienos
buvo apdailintos politinių kalinių krauju
ir asaromis. Dabar, žinoma, jis tarsi antro-
do. Staudūs prisiminimai spaudai šio di.

Dėkoju Dievui, kad ir šis kankinų mu-
zėjus, pradžiai muziejus, daroma yra ir
pažįstamy vertybė.

Aplankėme muziejų 1994 m. 08-26

Bronė Gedvilaitė-Bekauinė, Kaunas prof

Šis Albinas Norbutis-Kašėna žinomas žymus
kalėjas 1949 m. Tai žinoma tada tarsi atro-
di, buvo juodos drėgnos sienos, persisėmusi-
sios žmonių kancijų. Čia buvo kankinama,
mušama, tačiau su Dievo padėjimu iš-
kentejau, daugybei reišėlavai. Dabar
čia gausus muziejus, daug pažįstamy nero-
tatybės, Švanacekos Vytėnus (Gėrio vadas),
ir mano nerotatybės.

Dėkoju muziejaus įkūrėjui Pranci-
šui Rindolui, kuris ir dabar su meile joms
vado vadybą, ir visoms polit. kalėviams - meistrams

1994.08.26 HUB

Kaunas

1997 m. rugpjūtis mėn. Ad. aplankėme
Šiuhartinę kaimą, muzejus.

Muzejus labai graivai ir skoningai išdėstyti
primena kovos ir kaimo motus, dailė.
Akupacijoje kuni tasivi 50 metų.

Skudirokiai dėtėju muzejams suva
nytojams ir rengėjams

Buvęs rezistencijos kovų dalyvis
Jauharicins Geras

4/1997 9 m.

013 20/9

Per savo gyvenimą ašau labai aplankėte visus
Sankt-Peterburgo ir aplinkos muzejus, Sovietų Lietuvių
Sietimo muzejus ir daug muzejų kitose, respublikose.

Prot Jėsu graivomis pastatymais padangtas šis
muzejus pakelke širdyje nepakartojama įspūdi. Gaila
pauktis, Lohis graivis roidais išmonės, kovos gyvenimas
būvo taip išsivirai išlaikytas. Daug om klaidos kaimiški
ir kovotėjų menuram, mat, nuotraukos, bet niekuo omke
pūje suvėltos šeimų relikvijos graivolius išdėd.

Peranga Jus Dievas.

Šis pagarbė - *Atlymu*

Georg. Šilubis, Šilubis m. gyvenulėpis.

1997 IX 4 d.

Ļ' mūriņis aplankies..

Mom brūksta šodien.
(eksperimentā)

Mom brūksta šodien...

Jūsmai nesūtelpa krūtīnēj..

Šioj jūroj skaismo begalinjo

Kur net krantis jās nesimato!

Muskendus, negi rasi šodis,

Kuris jāusmus gilius parodis.

Oi, ne!

Atbrodo viskas it sapne!

Piesiog nesūtelpa širdy

Kāz, ēa mātai, skaitai, girdi..!

Tegu visa mūs Lietuva

stāndienā (kol dar jī laisvān)

svētoves panāšias vis lanko,

su grauduliu ēa galvāz lenkias.

anta (ēc galvāz, su grauduliu lenkias).

Grone Aleksaityte

(Lietuvāz) /

Dieksimāz.

Pavragē +
1997-jis lēpā 31-jē

Priedas Nr. 12.

Pranui Rindokui suteikti apdovanojimai

Pranas Rindokas - LPKTS

Tauragės skyriaus garbės
pirmininkas, apdovanotas:

- Lietuvos laisvės kovos jėgų džio antrojo laipsnio partizan žvaigžde;
- Lietuvos kariuomenės karys savanori medaliu;
- Tojo laipsnio LPKTS žymeniu už „Nuopelnus Lietuvai“;
- Padėkos raštu už aktyvią veiklą saugant ir puoselėjant Lietuvos Nepriklausomybę;
- Padėkos raštu už istorinės atminties išsaugojimą;
- Pasipriešinimo dalyvio kryžiumi už nuopelnus Lietuvai;
- Tauragės apskr. viršininko Garbės ženklą Už nuopelnus Tauragės apskr. žemėms;
- Pripažintas ginkluoto pasipriešinimo dalyviu ir išduotas kario savanorio pažymėjimas.

**O. Švedien s ir J. Ozgirdo sudarytas K stu io apygardos,
Butigeidžio rinktin s partizan s rašas**

Eil. Nr.	Pavard , vardas, slapyvardis	Gim. m.	Gimimo vieta	Pastabos, žuvimo vieta, žuvimo aplinkyb s
46.	Ablašinskas Pranas - <i>Tautgaila, Ar nas, Lendr</i>	1915	Vabal k., Laukuvos vls .	Žalgirio b rio partizanas. Suimtas Tyrelio miške. Teistas. Paleistas iš lagerio Lietuv negr žo. Mir apie 1960 m. Rusijoje.
65.	Abraomas Alfonsas			
7.	Abraomas Fabijonas - <i>Pušel</i>	1923	Pryšmant k., Žygai i vls .	Žuvo 1949.06.14 Kens i k.
37.	Altaravi ius Jonas - <i>Nykštukas</i>	1909	Alijošiški k., Pagraman io tP-	Žuvo 1951.02.18 Kaupi k., Taurag s vls . Kvedaro sodyboje.
31.	Armonas Antanas - <i>Tigras</i>	1929	Jok bai i k., Žygai i vls .	Žuvo 1953.02.01 Jok bai i k., Šilal s r. Susisprogdino Dambrausk sodyboje.
30.	Armonas Bronius - <i>Jogaila</i>	1926	Stokai i k., Taurag s vls .	Žuvo 1949.07.14 Stokai i k.. Vainuto vls ., buv s Žalgirio b rio partizanas.
70.	Auškalnis Kazys - <i>Tauras</i>	1918	Bikav n k., Vainutos vls .	Žuvo 1949.08.10 Ciparišk s k.
71.	Auškalnis Stasys	1924	Bikav n k., Vainutos vls .	Žuvo 1946.06.01

22.	Bartušas Antanas - Vytenis	1928	Dirvėnė k., Žygaičiai vls.	Žuvo 1951.02.18 Bėdviečių k., Žygaičiai vls. Kartu su Alfonsu Šacausku.
56.	Briedis Pranas - Šrimas, Šimonis, Jura	1925	Drobėškė k., Šilalė vls.	Bėriovė vad. 1950.04.15 MGB agento Fridriko gaupšio išduotas, suimtas ir nuteistas mirti.
19.	Burininkas Juozas - Jurginas	1929	Kenėičė k., Tauragė vls.	Žuvo 1950.05.07 prie Stirbaitė kap.
72.	Butrimas Stasys - Gediminas	1931	Žvingė k., Vainutė vls.	Bėriovė vad. Žuvo 1953.10.12 Gorainiuose, Vainutė vls. nuo agent smogik.
57.	Dargužas Meislovas - Aras	1928	Mišūičė k., Šilalė vls.	Dirbo štabe. LLA organizacijos „Astra“ kėrijas, poetas, partizan dain kėrijas. Žuvo 1948.09.15 Purviški - Gaurėmiške.
26.	Dikavičius eslovas - Maironis, Vytenis	1926	Tauragė mst.	Mokytėjas. Žuvo 1949 m. Tyrelėmiške, Plynojoje. Sužeistas kojas nusišov.
38.	Eiėas Vincas – Laimutis	1923	Pėdviečių k., Žygaičiai vls.	Žuvo 1950.1.12.28 Ceikiškė k., Tauragė vls.
41.	Erikis Jurgis	1925	Klaipėdos krašto lietuvis.	Žuvo 1949 Vilaičių k., palaidotas Žygaičių Žvyrdubėje.
50.	Frizas		Vokietija	Buvėsrusėbelaisvis. Nuskendo Jėrosupėje 1947 m. pavasar apvirtus valėiai. Palaidotas Šaukėnėkapinėse.

68.	Galinaitis Augustas <i>- Nev žis, Alvitas, Ruonis</i>	1924	Vilkaviškio apsk.	Žuvo 1949.06.14 Kamš i k., Taurag s vls . Žalgirio b rio partizanas.
58.	Gav nia Simas - Dr sutis	1910	Šakalin s k., Taurag s vls .	Nuo 1947 m. spalio m n. dirbo Aukuro rinktin s štabe. Žuvo 1948.09.15 Gaur s - Purviški miške.
52.	Gertas	1920	Vokietija, Hamburgas	Buv s rus belaisvis. 1947 m. birželio m n. iš jo Vokietij .
20.	Gužauskas Kazys - Slapukas	1929	Lazdyn s k.. Žygai i vls .	Žuvo 1950.05.07 prie Stirbai i kap . Ryšininkas.
51.	Hansas		Vokietija	Buv s rus belaisvis. 1947 m. birželio m n. iš jo Vokietij .
53.	Helmutas		Vokietija	Buv s rus belaisvis. 1947 m. birželio m n. iš jo Vokietij .
34.	Jagminait - Stonien Ona	1926	Spraudan i k., Šilal s r.	Pasibaigus šoviniams susisprogdino kartu su vyru Vincu Stoniu 1951.12.09 Putokšli k.
62.	Jagminas Jonas - Klevas	1929	Spraudan i k., Šilal s r.	Nuo 1951.07.01 Žalgirio b rio partizanas. Žuvo Tuš i kaime prie Ringi girininkijos išduotas MGB agento Fridriko Gaup io.
73.	Jagminas Klemensas	1922	Spraudan i k., Vainuto vls .	Žuvo 1948.03.18 Pažiuržmo io k., Šilal s r.

74.	Jakas Pranas — <i>Vaidotas</i>	1922	Stokai i k., Žygai i vls .	Žuvo 1951.05.20 Ryško k., Šilal s r.
63.	Jakštas Stasys - K stutis, Karžygs	1916	Stokai i k., Žygai i vls .	Žuvo 1953 m. Spraudan i k., Vainuto vls . pas Bartkus. Stribai padeg daržin , kurioje buvo partizanai.
11.	Jon as Jonas — <i>Lak nas</i>	1924	Aukštupi k., Taurag s vls .	Žuvo 1949.06.14 B dvie i mokyklos pastate, nusišov apsuptas rus .
66.	Juraška Alfonsas - Gali nas	1925	Bu ikiški k., Žemai i Naumies io vls .	Suimtas 1953.02.28 Gaudai i k.. Žygai i vls . Nuteistas 25 m. lagerio.
8.	Kakta Pranas - Šturmas, Šar nas	1925	Ringini k., Žygai i vls .	Žuvo 1949.06.14 Kens i k.
24.	Kaminskas Petras - Rambynas	1921	Rckš i k., Taurag s vls .	Skyriaus vadas. Suimtas 1949.10.30. Gr ž s iš lagerio gyveno Klaip doje, ten ir mir .
84.	Konstantinas Alfonsas - K stutis	1922	Kamš i k, Šilal s r.	Žuvo 1948.05.22 Kamš i k.
14.	Ku inskait - Žebelien Elena	1921	Pab dvie i k., Žygai i vls .	Areštuota 1946 m. Gr žo iš lagerio, gyvena Pryšmant k.
13.	Ku inskas Alfonsas - Briedis	1923	Pab dvie i k., Žygai i vls .	Žuvo 1948 m. Gurkli k. Sunkiai sužeist nušov partizanai
75.	Kulberkis Kazys	1926	Žvingi k., Vainuto vls .	Žuvo 1948.09 Laumen k., Vainuto vls .

64.	Kundrotas Antanas - <i>Skaisgiris,</i> <i>Šar nas</i>	1928	Žvingi k., Šilal s r j.	Buv s Stokai i pradžios mokyklos mokytojas. Žalgirio b rio partizanas. Butigeidžio rinktin s štabo žvalgybos viršininkas. Žuvo Ceikišk s k. prie Taurag s Knatausk sodybos 1950.03.03.
42.	Lešinskyt - Švedin Ona <i>- Akacija,</i> <i>Birul</i>	1923	Kaupi k., Taurag s vls .	Suimta 1951.05.30, kal jo Vorkutoje, gr žo 1956. Šiuo metu gyvena Taurag je.
25.	Lukošius Antanas - <i>R tel</i>	1895	Bataki k., Taurag s vls .	Seniausias partizanas, buv s prieškarin s Lietuvos policininkas. Žuvo 1948.02.30 Tyreli miške. Palaidotas Žygai i kapin se.
27.	Lukošius Danielius - <i>Maironis</i>	1933	Pryšmant k., Žygai i vls .	Žuvo 1950.08.08 Tyreli miške apsupimo metu. Kulkosvaidininkas. Pasibaigus šoviniams nusišov .
18.	Lukošius Vladas - <i>M nulis,</i> <i>Putinas</i>	1924	Pryšmant k.. Žygai i vls .	Žuvo 1950.05.07 prie Stirbai i kap .
69.	Macaitis Simas - <i>Sakalas</i>	1922	Šilal s r.	B rio vadas. Žuvo 1948.09.15 Purviški miške, Gaur s kautyni metu.
23.	Marozas Jonas - <i>Nemunas</i>	1925	Ringini k., Žygai i vls .	Žalgirio b rio partizanas. Žuvo 1949.01.24 Vaidil k., Žygai i vls .

88.	Masidunskas Stasys - Lak nas	1927	Laumeli k., Vainuto vls .	1951.05 stojo J ros partizan b r , suimtas 1951.07.18 Stokai iuose, Žygai io vls . ir nuteistas 25 metams lagerio.
85.	Matevi ius Zigmās	1929		
55.	Mieliulien			Mieliulio žmona. Suimta, teista. Gr žus iš lagerio, gyveno Kaliningrado sr., Nesterove. Ten ir palaidota.
54.	Mieliulis Aleksandras - Algimantas, Nept nas	1923	Batakiuose, Žygai i vls .	Dirbo partizan vadovyb s štabe. Žuvo 1949.06.08 Kazišk s miške.
39.	Milinis Antanas	1927	Trakišk s k., Taurag s vls .	Suimtas gyvas (išdavyst). Gr ž s iš lagerio mir .
59.	Mockaitis (Šabaniauskas) —Pel da	1923	Taurag s mst.	Žalgirio b rio partizanas. Žuvo 1946 m. vasar .
1.	Mockus Petras	1920	Putokšli k., Žygai i vls .	Sunaikintas pa i partizan apie 1947 m., kadangi registravosi Naikiški NKVD. mestas negyvenamos sodybos šulin Šikšni k.
2.	Mockut Elena	1922	Putokšli k.	Sunaikinta pa i partizan apie 1947 m., kadangi registravosi Naikiški NKVD. mestas negyvenamos sodybos šulin Šikšni k.

3.	Mockut Stanislova	1925	Putokšli k.	Sunaikinta pa i partizan apie 1947 m., kadangi registravosi Naikiški NKVD. mestas negyvenamos sodybos šulin Šikšni k.
49.	N jus Edvinas - Tigras	1924	Urvini k., Žygai i vls .	Žalgirio b rio kulkosvaidininkas. Žuvo 1949 m. Šil miške. Žemai i Naumies io pyi-
9.	Ozbergis Juozas - Drugelis	1924	Ringini k., Žygai i vls .	Žuvo 1949.06.14 Kens i k.
67.	Pancerna Jurgis — Žaltys		Raseini r.	Suimtas kautyni metu Karišk s miške 1949.06.09. leistas.
15.	Petrikas Antanas - Ryklys, Kerštas	1924	Leikiški k., Taurag s vls .	Apsuptas band nusišauti, suimtas gyvas, teistas, gyveno Kaliningrado sr., Sovetske. Mir s, palaidotas Panev žyje.
47.	Pocius Leonas - Šilas	1925	Lauksargi k.	Žalgirio b rio partizanas. Suimtas 1948.04.20 Kasbaryn miške ir nukankintas Šubertin je.
76.	Raštutis Antanas - dainauskas	1920	Žvingi k., Vainuto vls .	Žuvo 1948.05.30 Spraudai i k., Šilal s r.
86.	Remeikis Vytautas - žuolas	1924	Lapkasi k., Žygai i vls .	Žuvo 1950.12.20 (nužud Taurag s MGB).
40.	Rokaitis Petras - Mindaugas	1925	Rekš i k., Taurag s vls .	Žalgirio b rio partizanas, skyriaus vadas. Žuvo 1953.03.28 Gaudai i k., Žygai i vls . Nusišov .

77.	Sakalauskas Stasys — <i>Labutis</i>	1928	Paj ryje, Šilal s r.	1953.08.12 apnuodytas MGB agent s ir suimtas, po to pats tapo agentu smogiku.
12.	Savickait Ona - <i>Žiurk</i>	1923	Pab dvie ii k., Žygai i vls .	Pab gusi nuo tr mimo slapst si, buvo areštuota Pag gi MGB, iš ten pab go ir v l slapst si. Registravosi po Stalino mirties.
35.	Savickas Juozas - <i>Li tas, Svaj nas, Jurginas</i>	1925	Pab dvie i k., Žygai i vls .	1949 m. iš jo Žemai i Naumiest ir ten žuvo.
48.	Selvenis Juozas - <i>Bij nas</i>	1926	Taubu i k., Raseini r.	Žalgirio b rio partizanas. Žuvo 1948 m. netoli Pagraman io.
78.	Stankus Juozas — <i>Gir nas</i>	1924	Žvingi k., Vainuto vls .	Žuvo 1948.05.30 Spraudai i k., Vainuto vls .
44.	Stirbien Julija	1925	Zoliški k., Žygai i vls .	Suimta kautyni tyrelio miške metu 1952.05.21. Kal jo Rusijos lageriuose. Šiuo metu gyvena Žygai iuose.
79.	Stonys Antanas	1922	Paloly io k., Žygai i vls .	(Vincio - <i>Žalgirio</i> brolis^ Žuvo 1947.05.25 prie Didkiemio Gervišt s miške. Susisprogdino dengdamas atsitraukian ius.
29.	Stonys Antanas - <i>Delfinas</i>	1925	Bal i k., Žygai i vls .	Žuvo 1952.04.07 Prie Griauž Šilal s ra j., buv s Žalgirio b rio partizanas.

28.	Stonys Jonas	1928	Butk k., Žygai i vls .	Žuvo 1951.01.07 Paloly i k., Žygai i vls .
33.	Stonys Vincas - Žalgiris	1913	Paloly i k., Žygai i vls .	Žalgirio b rio vadas. Žuvo 1951.12.09 Putokšli k. su žmona Ona Jagminaite - Stoniene.
4.	Sudeikis Albinas - Algirdas	1925	Kraulediški k., Vainuto vls .	Žuvo Bal i k. Kamarausk sodyboje. Šoko per lang , stribas Kornukovasnušov
6.	Sudeikis Antanas - Gir nas	1928	Kraulediški k., Vainuto vls .	Žuvo su Zigmu Sudeiki Tyreli miške
5.	Sudeikis Zigmus - Darius	1929	Kraulediški k., Vainuto vls .	Žuvo Tyreli miške ties Aukštupiais 1925. 06. 06. Kariuomen apsupo, antros dienos ryte verž si verž si iš apsupimo ir žuvo su Antan Sudeiki .
21.	Šacauskas Alfonsas - Sakalas	1928	Paloly io k., Vainuto vls .	Žuvo 1951.02.18 B dvie i k., Žygai i vls .
17.	Satkus Alfonsas - Dobilas	1929	Trakinišk s k., Taurag s vls .	1948 m. pab go tr mimo metu, žuvo su broliu Zigmu prie Stirbai i kapeli .
16.	Šatkus Zigmus Stanislovas - Šiaurys, Šaltis	1926	Trakinišk s k., Taurag s vls .	Skyrininkas, b r iš jo 1946 m. pab g s iš kariuomen s. Žuvo 1950.05.07 prie Stirbai i kap .

32.	Šimašius Antanas - Radvila	1926	Lapkasi k.. Žygai i vls .	Žuvo 1954.03.29 Putokšli k., Žygai i vls . apsupus sodyb . Žalgirio b rio vadas.
36.	Šlimas Izidorius - K stutis	1927	Pab dvie i k.. Žygai i vls .	Žuvo 1949.09.29 Šv kšnos miškuose eidama sargyb .
45.	Švogžlys Mykolas - Saidris		Iš Vilniaus krašto	Žalgirio b rio partizanas. D l ligos buvo apgyvendintas pas kininkus. Palaidotas Žygai i kapin se
61.	Timinskas Mykolas - Balandis	1923		J ros b rio vadas nuo 1947.04.07 iki rudens. Legalizavosi 1949.08.28 ir tapo išdaviku. 1957 m. areštuotas, ding s be žinios.
10.	Toleikis Antanas - Ram nas, Uranas	1926	Vizbut k., Taurag s vls .	Žuvo 1949.06.14 Kens i k
87.	Vai ekauskas Vladas			Žuvo 1950 m.
43.	Vai iulis Aleksas - K stutis	1928	Bikav n k., Vainuto vls .	Siuv jas. Žalgirio b rio partizanas. Žuvo 1953.08.29 R k k., Petro Lukošiaus sodyboje.
80.	Vai iulis Antanas - Tigras	1914	Bikav n k., Vainuto vls .	Žuvo 1946.06.01 su broliu Vincu - <i>Papar iu</i> Pažv rio k, Šilal s r.
81.	Vai iulis Jonas - Jurginas	1916	Bikav n k., Vainuto vls .	Žuvo 1950.05.24 prie J ros up s Užj ryje ties Gulbiškiais, Vainuto vls .

82.	Vai iulis Juozas - Šarka	1918	Bikav n k., Vainuto vls .	Žuvo 1953.05.23 Kalniškiuose, Šilal s r.
83.	Vai iulis Vincas - Papartis	1924	Bikav n k., Vainuto vls .	Mokytojas. Žuvo 1946.06.01 Pažv rio k., Šilal s r.
60.	Vyd nas		Taurag s mst.	Buv s advokatas. Dirbo rinktin s štabe, raš rašin lius. Žuvo apie 1947- 1948 m.

Pataisymai

Antanas Stonys - *Delfinas*, gim s Bal i k., Žygai i vls .

Bronius Armonas - *Jogaila*, gim s Stokai i k., Taurag s vls .

Aleksas Vai iulis - *K stutis*, gim s Bikav n k., Vainuto vls .

Jonas Jagminas - *Klevas*, gim s Spraudai i k., Šilal s raj.

Stasys Jakštas - *K stutis*, gim s Stokai i k., Žygai i vls .

Priedas Nr. 14.

Rajoniniame laikraštyje spausdintas straipsnis apie tauragiški partizan apdovanojimą 2002 m.

Prezidentas medaliais apdovanojo devynis tauragiškius

Alvydas PUTEĖLIŠ

Vasario 1 dieną Krašto apsaugos savanorių pajėgų Kęstučio apygardos 9-osios rinktinės vadas majoras Algirdas Petraitis grupei garbaus amžiaus tauragiškių įteikė Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalius.

Praėjusių metų lapkričio 16 dienos dekretu „Dėl apdovanojimo Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu“ tauragiškius Praną Rindoką, Pranę Banzinienę, Albiną Kazicką, Vincą Slavicką, Antaną Petraitį, Oną Leščinskaitę-Svedienę, Vincą

Petkevičių, Dominiką Toliušį ir Steponą Rimkų apdovanojo Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus.

Lapkričio 23-osios - Lietuvos karių dienos proga, vadovaudamasis Ordinių, medalių ir kitų pasižymėjimo ženklų įstatymo 91-uoju straipsniu ir atsižvelgdamas į Krašto apsaugos ministro teikimą bei Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro pristatymus, Prezidentas Valdas Adamkus medaliais apdovanojo ginkluoto pasipriešinimo 1940-1990 metų okupacijoms dalyvius,

kurie įstatymo nustatyta tvarka pripažinti kariais savanoriais. „Džiugu, kad mūsų valstybė nepamiršta žmonių, kurie nusipelnė Lietuvai“, - sakė savanorių rinktinės vadas majoras A. Petraitis. Pasak jo, prieškario savanoriai, pokario rezistentai ir Krašto apsaugos savanorių pajėgų kariai yra „vieno medžio šakos“.

NUOTRAUKOJE: Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu apdovanotieji su savanorių rinktinės vadu majoru A. Petraičiu.

Benjamino POČIAUS nuotrauka.

Ona Leščinskaitė -Švedienė trečia iš dešinės pirmoje eilėje,

Pranas Rindokas trečias iš dešinės antroje eilėje

Liudijimai apie partizanus: Jon Šeput ir Jon Jacik

1
 LGRTC Paipretinimo dalys (rezistentų) žveisy
 Mėnuisijai

Galiudijimai

Šis JONAS MACEULIS - MISKAS, a/k 3230715040?
 gimęs Kašišės km Tauragės raj. gyv. Tauragės m
 Tamo Vainigaito M. H. b.

Lietuvos Respublikos Spatiniojo archyvo pažyma
 nr 1980-H ir nukeitėjusio asmens - politinio kalinio
 rasėjumėjimai nr 001888.

1947 m. buvau partizany būrio, kuriam vadovavo
 partizanas PRANAS GAUBYS - VYTAUTAS ir pasaduo-
 žolai KISIELIUS - MINDALGAS, mėnuisai ir replekiam
 pavertis partizany mėnuisai. Be mūsų partizany
 būrio darau su šiais partizany: PETRU MATUČIU - LAKU-
 NU, TRITONIU - BAUNUČIU, PAULIKU - KLINTONU ir kiti
 partizany, kurie veisė Tauragės, Paigiamanės, Ušė-
 dūpio apylinkėse.

Šis buvau gerai pažįstamas su partizany
 replekiam JONU ŠEPUČIU, kuris yra man mėnuisai
 vyse replekiamas ir partizany JONĄ JACIKĄ. Be to, man
 pažįstami partizany, apbandami replekiam planas, dūg
 kalbėjo apie JONĄ JACIKĄ - DRASUČIU.

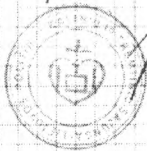
1952 m. kavarstano Lengyžo kaigėje susitikau su
 asmetis politiniu kaliniu JONU JACIKU - DRASUČIU. At tuo
 metu buvau poigimodžio organizavodame komeiteto namie
 ir žinau, kad JONAS dalyvavo poigimodėje aktyviai
 (Pataiga & kopė)

juice veidams. Šo ziemeļi nemaldīto rakstus sūstīlmo,
kurā ir rakstas ir Raigza un Magadans laicis.

JONAS JACIŅAS - DRASUTIS būs ir yca rakstīngas, dās,
rakstīngas irēnes JENNES pilietis. Gūstis ir rakstīngas rakstīngas
dārnig ir gūstis rakstīngas, ņamig

2004. 01. 25

JONAS MAČIŅIS - MIŠKAS - Mačiņis

Jonas Mačiņis paraksts
Lielceļos p. nr. 17 (P. Lubā) (P. Lubā)

Panaudotos literatūros s rašas:

1. Anušauskas A. Lietuvių tautos sovietinis naikinimas 1940-1958 metais. - Vilnius: Mintis, 1996. - p. 48-74;
2. Aukštaitijos partizanų prisiminimas / [sudar Romas Kaunietis], D.7 : Laisvės kovotojų prisiminimai. - Vilnius: Margi raštai, 2009-p. 739-742;
3. Aukštaitijos ir Žemaitijos partizanų prisiminimai / sudar R. Kaunietis. - V: Vilnius : Seimo leidykla „Valstybės žinios“, 2006 - p. 735-744;
4. Černiauskaitė S. muziejų žmonės ateina kasdien // Tauragiški balsas-1999, rugpj. 25, p. 3;
5. Erškėti keliu.- Kaunas: „Aušra“, 1996. - 527 p.;
6. Gaškaitė N. Pasipriešinimo istorija 1944-1953 metai.- Vilnius: Aidai, 1997, p. 4L
7. Jančevičius V. Už ką? //Leninietis balsas - 1989, birž. 15.- (Gijos);
8. Jančevičiūtė M. Alynauskienė M. Aš perėjau tauragį // Tauragiški balsas. - 1993, birž. 12, p. 1-3. (Gijos);
9. Jurevičiūtė Z. Nesėnka atminties šaltinis //Tauragiški balsas, 2006, sausio 31, p. 4-5;
10. Jurgilaitė R. Paminėję D. Habdango septyniasdešimtmet // Tauragiški balsas.-lapkr. 23, p. 12;
11. Kedys J. P. Terorizuojama ir naikinama Lietuva 1938-1991 // Rytas, 1994;
12. Kondratas B. Kėrėjai pėdsakais. Kn. 6: Tauragė. - Vilnius, 2010.-281-286 p., 345-352 p.;
13. Laisvės kovė archyvas 12 / Lietuvos politiniai kaliniai ir tremtiniai s junga. Istorijos sekcija - Kaunas: LPKTS, 1994.-321 p.;
14. Laisvės kovė archyvas 13 / Lietuvos politiniai kaliniai ir tremtiniai s junga. Istorijos sekcija.- Kaunas: LPKTS,1995. - 291p.;
15. Laisvės kovė archyvas 32 / Lietuvos politiniai kaliniai ir

- tremtini s junga. Istorijos sekcija - Kaunas: LPKTS, 2002-256 p.;
16. Laisv s kov archyvas 35 / Lietuvos politini kalini ir tremtini s junga. Istorijos sekcija.- Kaunas: LPKTS, 2003.-256p.;
 17. Laisv s kov aukos Piet Źemaitijoje. - Kaunas: „, laisv “, 1996.- p. 211;
 18. Laisv s kov aukos Piet Źemaitijoje / Sud. Vytautas Steponaitis .-Kaunas: LPKTS, 1998.-254 p.;
 19. Laisv s kov aukos Piet Źemaitijoje / Sud. V. Steponaitis.- Kaunas, 1996.-263 p.;
 20. Liatukas V. Atsiskyrimai // Tauragiški balsas.-1993, hirž. 12, p. 2;
 21. Lietuvos istorijos chrestomatija (1861-1990 03.11) / Sud. A. Gaigalait ir J. Skirius - Kaunas: Ŗviesa, 1993- 298-299 p.;
 22. Magadano albumas // Gijos, 1998. - p. 1,3;
 23. Nare ionis R. Pasmerkimas-Vilnius: Vaga, 1967.-184 p.;
 24. Norilsko sukil l s Irenos Martinkut s-Smetonien s prisiminimai (užraš Jonas Ŗar nas) // Lietuvos aidas, 2000 m. geguž s 9 d.;
 25. Vaitkut -Ma iulien O. Prisiminimai. Vaikyst . Jaunyst . Norilsko speclageris. - Sungailiškiei, 2005.- 56 p.;
 26. Putelis A. Prezidentas medaliais apdovanojo devynis tauragiškius // Tauragiški balsas, 2002, vas. 5, p. 1;
 27. Ŗubertas Ottas / Taurag s enciklopedija - Taurag : TVS, s s. 3 p. 23;
 28. Taurag s krašto istorija - Taurag , 2007.- p. 53-63;
 29. Taurag s skyrius / Laiko atodangos .- Kaunas: LPKTS, 1998.-p. 254-259;
 30. Taurag s Ŗubertin : kraštotyrim medžiaga / I. Steponaityt -TRSVB Vymerio filialas, 2002 m.;
 31. Tikslas - Lietuvos laisv : kraštotyrim medžiaga / I. Steponaityt . -TSVB Vymerio filialas, 2006 m.;

32. Tininis V. Sovietin Lietuva ir jos veik jai.-Vilnius: Enciklopedija, 1994-p. 30-68;
33. Vaitkut -Ma iulien O. Prisiminimai - Sungailiški, 2005.-56 p;
34. Vakar Lietuva: lankytin viet aprašymai, detal s žem lapiai-Vilnius: Alma littera, 2011 - 183 p.;
35. Voverien O. Norilsko sukilimo gyvojo vainiko legenda.— XXI amžius, 2004-06-02.

Kiti šaltiniai:

Buvusi Šubertin s kalini prisiminimai:

O. Lešinskait s-Švedien s, O. Ma iulien s, A. Liutkut s-Matevi ien s, .1. Šepu io, .1. Merkelio, P. Rindoko, J. Jaciko, J. Stegvilo, J. Laurinsko.

Medžiaga iš Taurag s Kov ir kan i istorijos muziejaus atsiliepim knyg ;

Muziejaus k rimosi istorija, aprašyta P. Rindoko;

LTPK Taurag s sk. k rimosi archyviniai dokumentai;

Muziejaus eksponatai;

Muziejaus archyvas;

TVPC direktoriaus S. Jasai io informacija;

Panaudotos nuotraukos iš:

O. Lešinskait s-Švedien s asmeninio archyvo;

A. Liutkut s-Matevi ien s asmeninio albumo;

P. Rindoko asmeninio archyvo;

J. Merkelio asmeninio archyvo;

J. Šepu io asmeninio archyvo;

J. Jaciko asmeninio archyvo;

J. Stegvilo asmeninio archyvo.

Kt. nuotraukos darytos V. Steponai io.

Šu-02 **Šubertin** ./ [sudar Ina Steponaityt],-Kaišiadorys: Print ja,
2011.- 146 p.; iliustr.

ISBN 978-609-445-063-1

Knyg *Šubertin* sudaro kelios dalys. 1-oje dalyje apžvelgta 1944-1954 m. Tauragės krašto partizaninės kovos ir NKVD laikinojo tardymo kalinimų Tauragėje - Šubertinės, istorija. 2-oji dalis aprašo kovos ir kalinimų muziejaus istoriją nuo kalinimo iki šių dienų. 3-ioji skirta laisvės kovotojų prisiminimams. Prieduose pateikiami archyviniai dokumentai ir nuotraukos.

UDK 947.45.083

ŠUBERTIN

Sudar Ina Steponaityt
Redagavo Saliamaona Černiauskaitė

Tiražas 123 egz.

Išleido, maketavo ir spausdino UAB „Print ja“
Vytauto Didžiojo g. 114b, 56111 Kaišiadorys
info@printeja.eu, www.printeja.eu

... ia daug žmoni koridoriais pra jo,
K vilkdami st m pro duris.
Kiek buvusi iš ia niekad negr žo
Nei T vyn , nei gimtus namus.
Dar ir kieme ia guli kaulai užkast j
Žvakel s v lini naktim ia švies.
Ateis kas liko artimieji,
O tie, kurie toli, ateis savo mintim.

0. Merkelyt -Jaudzimien

9 786094 450631